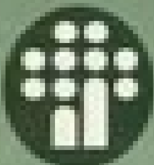
Reşat Nuri Güntekin

Bütün Eserleri 16

Kan Davası

İnkılâp
Kitabevi

Reşat Nuri Güntekin - Kan Davası

Reşat Nuri Güntekin'in Eserleri

1 — Çalıkuşu
13 — Gökyüzü
2 — Dudaktan Kalbe
14 — Değirmen
3 — Akşam Güneşi
15 — Yeşil Gece
4 — Acımak
16 — Olağan İşler
5 — Damga
17 — Gizli El
6 — Kızılcık Dalları
18 — Harabelerin Çiçeği
7 — Eski Hastalık
19 — Sönmüş Yıldızlar
8 — Miskinler Tekkesi 20 — Tanrı Misafiri
9 — Anadolu Notlan I-II
21 — Kan Davası
10 — Yaprak Dökümü 22 — Kavak Yelleri
11 — Ateş Gecesi
23 — Leylâ ile Mecnun
12 — Bir Kadın Düşmanı
24 — Son Sığmak

Piyesleri :

Hançer Balıkesir Muhasebecisi
Hülleci Tamı Dağı Ziyafeti
Çalıkuşu (N. Cumalı)
Eski Şarkı
Bir Köy Öğretmeni
Yaprak Dökümü
Tercümeleri :

Hz. Muhammed'in Hayatı
Bir Fakir Delikanlı
(Emil Dergmenheim'den)
la Dam 0 Kamelya
Kahramanlar (Cariyi) (A. Dumas Fils)
Don Kişot
Evham
(Cervantes Saavedra) Hakikat (Emil Zola)
Yabancı itiraflar (J. J. Rousseau)
Atlı Adam

Hayatı

Güntekin, 1889'da, Askeri tabip olan Nuri Bey ile Erzurum valisi Yaver Paşa'nın kızı Lütfiye Hanım'ın oğlu olarak İstanbul'da doğmuştur. Öğrenim hayatı boyunca birçok il gezen Güntekin, ilköğrenimine Çanakkale'de başlamıştır. Daha sonra İzmir'deki Frerler okulunda bir süre öğrenim görüp sınavla girdiği Darülfünun Edebiyat Şubesi'ni 1912'de bitirdi. Böylece öğrenim hayatını yirmi üç yaşında bitirmiş oldu.

Güntekin 1927'e kadar Fransızca ve Türkçe öğretmenlikleriyle müdürlük görevlerini üstlenmiştir. Bazı görev aldığı okullar Bursa Sultanisi, İstanbul Beşiktaş İttihat ve Terakki Mektebi, Fatih Vakf-ı Kebir Mektebi, Akşemseddin Mektebi, Feneryolu Murad-ı Hâmis Mektebi, Osman Gazi Paşa Mektebi, Vefa Sultanisi, İstanbul Erkek Lisesi, Çamlıca Kız Lisesi, Kabataş Erkek Lisesi, Galatasaray Lisesi ve Erenköy Kız Lisesi'dir.

Güntekin, 1927'de maarif müfettişi oldu ve bu arada Dil Heyeti'yle birlikte bazı çalışmalarda bulundu. 1939'da ise Çanakkale milletvekili olarak TBMM'de bulundu. Bu görevini 1946'ya kadar sürdürdü. 1947'de, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Ankara'da yayımlanan Ulus gazetesinin İstanbul kolu olan Memleket gazetesini çıkardı. Güntekin daha sonra müfettişlik görevine geri döndü ve 1950'de UNESCO Türkiye temsilciliği ve öğrenci müfettişliği görevleriyle Paris'e gitti. 1954'te ise yaşında dolayı bu görevden ayrılmak zorunda kaldı. Emekliliğinden sonra bir süre İstanbul Şehir Tiyatroları edebi heyeti üyeliği yapmıştır.

Güntekin'e Akciğer kanseri teşhisi konulduktan sonra tedavisi için Londra'ya gitti ve orda hastalığına yenik düşerek öldü. 13 Aralık 1956 günü, Karacaahmet Mezarlığı'na gömüldü.

Kan Davası

¦ — 1 —

Bozova ilinde otuz yıldan beri görülmemiş bir kış hüküm sürmektedir. Yollar kapanmış, dereler donmuş, ova köyleri karlar altında kaybolmuştur.

Havanın en azıp kudurduğu gecelerden birinde Toygar ilçesinin viran bir evi önünde bir katır duruyor; üstünden çok uzun boylu, buz tutmuş yamçısı ile heyula gibi bir adam iniyor; yumruğu ile kapıya vurmağa başlıyor.

Biraz sonra açılan kapıdan şaşkın bir köylü çehresi... Elindeki bir cam feneri gelenin yüzüne kaldırırken mum sönüyor, karanlıkta kalıyorlar.

— Dur hemşehri, nereye? Kimsin sen? Kimi arıyorsun?

Tok bir ses :

— İlçe doktorunu...

— Doktor hasta...

— Haber veii... Göreceğim... Uzaktan geldim.

Yabancı, cevap beklemeden içeriye giriyor; karanlığın içinde, taşlık gibi yerde ilerlemeğe başlıyor.

Köylü, onu göğüslemek istiyor, fakat vücuduna el dokundurmağa cesaret edemeyerek adım adım geriliyor. Öfke ile karışık bir korku içinde bağırıyor :

¦— Hemşehri, lâf anlaman mı sen? El evine girilir mi sorgusuz, sualsiz? Hasta derim, çok hasta...

İçeride birkaç basamaklı bir sundurmanın üstünde birdenbire bir kapı açılıyor, dışarıya vuran aydınlıkta_Jn-ce vücutlu bir adam görünüyor. Arkasında Tsölsüz" bir gömlek vardır. Sol eli dirseğine kadar sarılıdır. Işık ar-6 KAN DAVASI

kadan geldiği için yüzü seçilmiyor. Fakat sert bir el hareketiyle alnından tepesine doğru savurduğu uzun saçlarının uçlarındaki

parıltı titreşmelerden çok genç bir insan olduğu görülmektedir. Şiddetli bir hastalık krizi geçirmekte olduğunu gösteren ihtilâçlı hareketlerle merdivene doğru yürüyor ve bağırıyor :

— Bırak Ahmet... İnanmıyor mu? Gelsin gözleriyle görsün...

Yabancı, bunu farketmemiş gibidir. Arkasındaki yamçıyı çıkarıyor, üstündeki karları sert bir hareketle silkeledikten sonra, hâlâ kendisine yaklaşmağa cesaret edemiyen köylünün kollarına fırlatıyor ve merdivene yürüyor.

Duvara asılı büyük bir petrol lambasıyle aydınlanan basık tavanlı bir oda... Açık bir yük kapısından yerlere dökülmüş ve kaldırılmamış kırık dökük eşyalar... Bir iskemle üstünde ağzı açık kalmış bir bavuldan taşan darmadağın çamaşırlar... Üzerinde ağızları açık kalmış ilâç şişeleri, pamuk parçaları, kırık bir enjeksiyon ile bir küçük masa; kenarında devrilip kaldırılmamış bir başka şişe ki içindeki pıhtılaşmış bir kırmızı ilâç ağır ağır döşeme tahtasına damlıyor... Sonra, bir portatif asker karyolası

üstünde, çarşafının bir kenarı yere düşmüş ve kaldırılmamış bir sefil yatak...

İki adam, karşı karşıya duruyorlar. Doktorun çehresi lambanın ışığı içindedir. Yaşı yirmi sekiz, otuz var. Belki de daha fazla. Fakat sarışın yüzündeki birkaç günlük bir sakalın, ayva tüyünden farksız gölgesiyle, ateşin şiddetinden dalga dalga sararıp kızaran yanaklarının taze renkleriyle ve bedbahtlığının bütün hıncını tesadüfün bu

saatte karşısına çıkardığı adamdan çıkarmak istiyora benzeyen haliyle çok daha genç, âdeta bir mektep çocuğu gibi görünmektedir. O kadar ki, kinin çirkin maskesi bile yüzünün güzelliğini bozmuyor. Bu odada görülen perişanlığın, kendi tarafından kâfi derecede konuşmuş olduğunu anlatmak ister gibi meydan okuyucu bir jestle:

— Şimdi konuşmak sırası sizde... Siz kimsiniz? diye alay ediyor.

Yabancının çehresi gölge içindedir. Taştan oyulmuş gibi sert ve keskin profilinde, kaşından çenesine kadar inen derin bir yara izinden başka bir şey farkedileme-mektedir.

' Gördüklerinin hiç biri kendisini ilgilendirmiyormuş gibi sakin bir sesle :

'— Ömer diye bir adam, diyor, bir dağ köyü öğretmeni... Adını belki işitmişsinizdir. Yukarı Sazan diye bir köy... Uzun zamandan beri bir salgın var orada... Köylüler, çocuk, büyük, sürü sürü ölüyorlar...

Hükümet doktorundan yardım aramağa geldim.

Doktor, acı acı gülüyor :

— Kimden arkadaş? Benden mi? Bendense sana haber vereyim ki, doktorun kendisi ölmek üzeredir... Bir parça anlıyacaksanız... Doktorca söylüyorum: Ben, birkaç gün içinde ölmeğe mahkûmum... Yüzde yüz ölüm, arkadaş...

Ve gözleri kinle dolu, çenesinde korkunç bir titreme ile devam ediyor:

— Dağın salgınını konuşmağa devam edelim mi? Ömer, bunların hiç birini anlamamış gibi garip, esrarlı bir sükûnetle :

— Olabilir, diyor, fakat bugün sağsınız... Ayakta-KAN DAVASI

KAN DAVASI

siniz... Konuşabiliyorsunuz... O halde konuşacağız elbette... Vazife ölmeden biter mi?

— Benim için artık vazife kalmadı. Ben, o yüzden ölüyorum arkadaş... Bir hastaya ameliyat yaparken mikrop aldım. Tek ümit, zehir vücuduma yürümeden Vilâyete yetişmekte idi, bir meslektaşa müdahale yaptırmaktaydı...

Eliyle ağzı açık bavulu gösteriyor:

— Fakat kış bastırdı... Yollar kapandı... Ben, bu memleketin en parlak bir operatörü

olabilirdim)... Vazife diye her şeyini bırak; bu uğursuz yerlere gel... Bir ideal uğruna bütün bir hayatı rüzgâra savur...

Birdenbire çocuk gibi ağlamağa başlıyor. Ömer'in sükûneti yine bozulmamıştır. Aynı ağır ses soruyor:

— Bir ideal içinse, pişman olmak niçin? Ağlamak niçin?

Duygusuzluğun bu derecesi karşısında doktorun göz yaşları birdenbire durmuştur:

— Siz, insan değil misiniz?

Ömer'de esrarlı bir gülümseme beliriyor. Uzaktaki bir şeyi görmeğe çalışır gibi ağır ağır başını

kaldırarak hafif bir hüzünle mırıldanıyor:

—< Kolay mı onu olmak? Onu olmak kolay mı?

Bunu âdeta kendisi için söylemiş gibidir. Sonra, yine eski halini alıyor:

— Fakat yine de gayret etmeli... Yapılacak bir şey kaldıkça kendini ümitsizliğe bırakmamalı...

Eğilerek doktorun yere düşmüş bir havlusunu alıyor, silkeliyor, kapının yanındaki bir çiviye asıyor.

Hastada biraz evvelki öfke ve heyecanın yerini şimdi derin bir ümitsizlik almıştır. Dudakları titreyerek, dişleri birbirine çarparak:

u

— Benim için ölümü beklemekten başka çare kalmış mıdır? diyor.

Ömer'in yüzü karanlıktan kurtulmuştur. Yüzünde o esrarlı gülümseme ve bir küçük çocuk telâşıyle eğlenir gibi:

— Kalmıştır, kalmıştır, diyor ve bir an durduktan sonra devam ediyor:

— Bizim mekteplerde, duvara asılmış bir yazı vardır... Arasıra, çocuklarla beraber kendim de önünde dururum. Kısacası şu: «Her ümidi kaybetmiş olabilirsin... Bütün dünya seni terketmiş, sana düşman kesilmiş olabilir. O şartlar içinde dahi vazifen ümitsizliğe düşmemektir. Muhtaç

olduğun kudret damarlarındaki kandadır.» Güzel söz! Büyük bir insanın sözü... Ümit kesmemek lâ-

,zım küçük doktor...

Doktor, bir şey söylemeden yarasını çözmeğe başlıyor :

— Bakın, gözünüzle görüni... Tek bir zayıf ümit bir operatörün, vakit geçirmeden müdahale etmesinde.

Ömer, ağır ağır eğilerek yaraya bakıyor ve soruyor :

— Siz operatör değil misiniz?

— Söylemedim mi? Evet.

— O halde ne bekliyorsunuz?

Doktor, bir delinin karşısında bulunduğuna inanacak gibidir :

— Ameliyat isteyen el benim kendi elim...

— Evet, fakat sol eliniz...

Doktorun sağlam elini eline alıyor; hafifçe okşuyor ve gülümsüyor:

— O halde bu güzel ve marifetli el hasta arkadaşını kurtarmak için neyi bekler?

Doktor, ürkerek geri çekiliyor:

>— Nasıl, sağ elimle sol elimi mi kesip biçeceğim?

Ömer, sadece gülüyor, sert bir hareketle arkasındaki ceketi çıkarıp atıyor. Odanın sıcağından erimeğe başlamış karlar da gömleğini su içinde bırakmıştır. Bu gömleği yırtar gibi açıyor göğsünün ortasından göbeğinin altına kadar uzayan korkunç bir yara izi:

— îyi bakm... Operatörsünüz... Bunun nasıl, nerelere kadar işlemiş bir yara olduğunu tahmin edebilirsiniz... Ben, onu bu geceki gibi imdatsız bir gece karanlığında bir göğüs göğüse çarpışmada aldım... Süngülendi-ğim yerde bir parça ışık olsaydı karnımın içinde ne varsa görebilirdim»...

Görünüşte dikenlerle örtülü bir sel çukurunun dibinde, bir solucan gibi kıvranıp ölmekten başka bir şey kalmıyordu.

Gülerek devam ediyor :

— Ama ben, solucan değilim; ellerim var. Soluk aldığım müddetçe partiyi kaybettiğime neden hükmetme-li? Üstümdeki paçavraları söktüm... Kalın kuşağımla karnımı sargıladım... Sonra tan atmcaya kadar topraklarda, bataklarda sürüne sürüne...

Çehresi birdenbire değişiyor, sertleşiyor :

— Fakat neye masalla vakit kaybediyoruz?... Haydi, bir parça gayret... Biraz evvel insanlık demiş

olduğunuz şeye doğru ciddî bir adım!

Hastayı birdenbire göğsüne çekiyor, saçlarından yakalayarak gözlerini gözlerine dikiyor :

— Sana yardım edeceğim. Muharebelerde kendim gibi başkalarının yaralarıyle de uğraştığım çok olmuştur. Sonra da dağ köyündeki çocukların yaraları, bereleri... Elim azıcık yatkındır bu işlere...

Hükümet doktoru olduğunuza göre elbette bir iki parça cerrahlık aletiniz, ilâcınız vardır. Sol eli, bir afacanlık yapmaması için sıkıca bağlarız. Sağ el kolayca çalışır.

Hasta, artık hiç bir şeyin kendisini, bu iradenin ta-

hakkümünden kurtaramıyacağını biliyor, fakat yine de çırpınmaktan kendini alamıyor :

— Yapamam, yapamam.

— Yapacaksın! Değil mi ki insanlık, ideal gibi kelimeleri bir kere ağzına almağa cesaret ettin; demek ki bunun bir oyun, bir maskaralık olmadığını kendine ispata mecbursun Aynı odada ertesi gecenin aşağı yukarı aynı saatleri. Fakat bu sefer, bütün eşya aydınlık, temiz ve yerli yerindedir; ruhlara tekrar dönmüş olan huzur ve nizam onların da çehrelerini değiştirmiş gibidir.

Doktor, bu gece bambaşka bir adamdır. Bir gün evvelki imtihandan sonra artık her şeyi yapabileceğine inandığı sağlam eli ile tıraş olmuş, yıkanmış, saçlarını taramıştır. Dişlerinin arasından çıkardığı termometreyi lambaya tutup baktıktan sonra bir çocuk sevinciyle âdeta haykırıyor :

— Ateş otuz altı buçuk... Tehlike atladı^.. İnanmazsanız gözünüzle görebilirsiniz...

Bu müjde, görünüşte yatağın ayak ucundaki saç sobanın ateşini tazelemek için yere çömelmiş ve arkasını dönmüş olan Ömer içindir. Fakat, termometreyi gizli bir el hareketiyle duvarın bir köşesinde gülümseyen bir genç kız resmine gösteriyor ve sınıfta hocasını atlatan bir mektep çocuğu kurnazlığıyle gülüyor.

Bu başbaşa geçen yirmi dört saat, onları senli benli iki dost yapmıştır.

Ömer, işini bitirdikten sonra ayağa kalkarak soruyor :

— Memnun musun?

— Elbette Ömer... Ölecektim... Mutlaka ölecektim.

Yeniden yaşamağa başlamak ne de olsa güzel şey... Elbette memnunum.

— Sorduğum o değil. Kendinden memnun musun? Doktor da ciddileşiyor:

— Ne bileyim Ömer? Onu sen söyleyeceksin... Memnun olabilir miyim? Söylediğin adımı atmış
sayılabilir miyim?

Ömer, sadece :
— Fena başlangıç değil diyor ve susuyor. Doktorun beklediği bundan ibaret değildir; fakat ona da razı olarak gülümsüyor :
— Senin ağzından bu kadarı da benim için büyük şeydir... Şimdi yeni bir havadis... Kendimi sana bir parça daha beğendirmek için bir şeye, bir yeni adıma daha karar verdim... Ama bunun bir şartı
var: Bir gün daha kalmağa razı olacaksın benimlel..
— Yarın dönmeliyim.
— Kalacaksın Ömer... Yarın da kalırsan öbür gün seninle beraber dağa çıkacağız... Bak hava da sakinli-yor... Yanımıza ilâç ve daha başka şeylerle yüklü iki katır alarak dağa çıkacağız... Böylece Yukarı Sazan köyüne ilk defa hükümet ayağı basmış olacak...
Ömer'in yüzünde gülümsemeğe benzer bir şey beliriyor :
— Evet, bu da fena olmayan ikinci bir adım sayılır... O halde kalıyorum...
Doktorun bir suali daha vardır; fakat korkuyor, tereddüt ediyor. Nihayet her şeyi göze almış gibi sesini alçaltarak soruyor :
— Dün gece, kendimi tutamayarak çocuklar gibi ağladığımı bir gün sana unutturabilecek miyim acaba?...
Ömer, bu defa gülüyor, onun çenesini okşuyor, değişik bir sesle :
— Gam yeme... Aynı şeyi ben de yaptım bir kere, diyor.
— Nasıl Ömer?... Sen de mi? İnsana Tanrı gibi tesir eden bu heybete, bu iradeye rağmen mi?
Kucaklaşıyorlar. Doktor, başını onun göğsüne yapıştırıyor. Tekrar ağladığını göstermemek için bir müddet öyle kalıyor. Ömer'in de ondan ayrılmakta acelesi yok gibidir... Yüzü tatlılaşmış, gözleri uzaklarda kaybolmuş, gülümsemekte devam ediyor.
Nihayet ayrılıyorlar. Doktor bir kez daha soruyor:
— Sen kimsin Ömer?
—. Dün gece de söyledim. Bir köy hocası...
— Sorduğum o değil... Sen başka türlü bir insansın... Gördüklerimden hiç birine benzemiyorsun.
Ömer düşünüyor, ağzından dökülür gibi:

— Görünüşler üzerine hayal yapmamalı, diyor.

— O halde çekinme bana hayatını anlatmaktan... Dün gece vadetmiştin bunu...

— Yatağında durmadan sayıklıyor, benden bunu istiyordun. Seni teskin için öyle konuşmuş

olacağım.

— Söz, sözdür Ömer.

— Dostuz artık. Her şeyi konuşabiliriz. Fakat sen yorgunsun; uyumalısm, dinlenmelisin!

— Sen yanımdayken bir kardeş kucağında yatar gibi, nasıl dinlendiğimi bilsen... Yatmağa zorlama beni... O kadar uyanığım ki bu gece, beni zorla yatağa sokarsan belki yine sayıklamağa başlarım...

Ömer, doktorun yanağına bir fiske vuruyor ve gülümsüyor.

— Senin bir çocuk tarafın kalmış doktor. Fakat ben bunu insanlarda daha fazla severim. Uzan şöyle yatağına... Masalımın birazını sana anlatacağım. Böylelikle nereye gideceğimizi de şimdiden öğrenmiş olacaksm...

BİRİNCİ BÖLÜM

Beş yıl önce bir asker treniyle ilk defa bu vilâyet ten geçiyorum. Bozova istasyonundayız.

Lokomotifimiz bozulmuştur. Sabahtan beri ilerdeki istasyonların birinden bizi almağa gelecek yeni lokomotifi beklemekteyiz. Bozova köylülerinden de bize biraz asker katılmıştır.

O gün hem ayrılık, hem de Şeker Bayramı günüdür. Vagonların önünde alacalı bir kalabalık kaynaşıyor. Çoğu yakın köylerden yolcularını uğurlamağa inmiş köylülerdir: oğullarını vagonlara yerleştiren, istasyon çeşmesinden sularını doldurmağa giden babalar, kardeşler...

Saatlerden beri eteklerinde ve kucaklarında sürü sürü çocuklarla vagonların önünde yere çömelen, konuşulacak şey kalmadığı için pencerelerdeki askerlere, resim seyreder gibi bakmak ve arasıra başlarını sallamakla yetinen peştemallı ve maramlı kadınlar... Pencere önleri dışarda karıları ve çocukları olan askerlere bırakılmıştır... Onlar, arasıra pencerelerden sarkıyorlar, yerdeki

çocukların bileklerinden yakalayıp yukarı çekerek bir zaman kolları arasında tutmakla eğleniyorlar... Pek küçüklerini analar kucaklayarak kaldırıyor...

Salaş istasyonun arka tarafındaki meydanlık da başka bir âlemdir. Bugün orada bayram yeri kurulmuştur. İçlerinde üst üste; kucak kucağa darbukalar; zilli maşalar çalarak sallanan bayram çocuklarıyle birkaç salıncak ... Bir atlıkarınca... Yola çıkmak için dolması beklenen, dallar ve çiçeklerle donanmış bir iki yük arabası... Ellerinde çakal eriği sepetleri, boyalı şerbet ve gazoz şişeleriyle kalabalığın içinde oyulgalanan satıcılar... Arkadaki çardaklar, sıra kahveler hıncahınç dolu. Burada gramofonlar çalıyor; bir boş arsada davul, zurna ile durmadan hora tepiliyor.

Ben, istasyonun biraz ilerisinde ,iki tarafı da gören bir sundurma altındayım; hemen bir saatten beri oradaki kalas yığmı üzerinde kendi kendime yatmaktayım. Bir aralık da yakından kulağıma tok bir erkek sesi geliyor; «Hele bak... Çocuksu oldun kız?... Koskoca kadın ağlar mı ki? Ayıp, ayıp sana!...»

Gürültü etmeden hafifçe yana çevriliyorum. Sundurmanın kalın direklerinden birinin dibinde bir askerle, gözlerini işlemeli bir maramanın ucuna silerek ağlayan genç bir köy kadını... Erkek, iki omuzu üzerine iki ufak çocuk oturtmuştur. Beni görmüyorlar! Karşı karşıya, bir fotoğraf için poz verir gibi duruyorlar. Ben, ikisini de profilden görüyorum. Kadının köylü kılığına girmiş bir şehir kızı

denecek kadar nazlı çehresi, endamı ve duruşu var. Arkalarından vuran güneş, erkeğin yüzünü

karanlıkta bıraktığı halde onun profilini kalın ve keskin bir ışıkla çiziyor, fildişi taraktan sızar gibi cildinin içine işleyerek burun ve yanak kemiklerini âdeta seçilecek şekilde renklendiriyor.

Anadolu'nun bazı yerlerinde, garip bir incelikle böyle çehrelere, «yüzünün bir yanından öte yanı

görünüyor* dediklerini hatırlayarak gülümsüyor ve üstümden hiç eksik etmediğim defterimi çıkarıyorum. Ben, bir parça resim de yaparım. Çok eskilerden beri o, benim boş zamanlarımın tek eğlencesidir. Uzandığım yerden hafifçe doğrularak onları çizmeğe başlıyorum. Biraz sonra asker, beni farkediyor; fakat ne yaptığımı anlamıyor. Defterime kim-bilir nelerin hesabını kaydettiğimi sanmış olacaktır. Yalnız üniformadaki teğmen yıldızını görünce, çocuklarını

omuzundan atarcasma indirerek selâm veriyor. Artık orada durmayarak kalabalığa doğru yürümeğe başlıyor. Birkaç çizgi ile krokimi bitirdikten sonra tekrar eski halime dönüyorum.

Aradan ne kadar zaman geçmiş, bilmiyorum. Kalasların dibinde bir pıtırtı işitiyorum; başımı çevirince dört, beş yaşlarında, sarışın bir kız çocuğun karşıdan beni seyrettiğinin farkına varıyorum. Arkasında, kollarından biri kopmuş, paramparça bir entariden başka şey yoktur. Benimle göz göze gelince utanıyor, biraz evvel köylü karı kocanın durduğu direğin arkasına saklanıyor, fakat gitmiyor. Ne zaman başımı çevirsem, direğin öbür tarafından, deliğinden bakan bir fare gibi beni gözetlediğini görüyorum. Sonra istasyonun yanındaki çeşmeye doğru yürüyor ve kayboluyor. Fakat az sonra tekrar geliyor, elin-âe bir su tası vardır; kopuk zinciri çeşmenin ucunda sallanan tas, o kadar dolu ki dökmemek için gayet yavaş yürüyor ve dikkatten dilini çıkarıyor, gözlerini şaşılaştırıyor. Bu su, benim içindir. Küçük bir tereddütten sonra anlaşılır anlaşılmaz bir sesle: «Sana ben su getirdim!» diyor.

Ben, büyükler gibi çocuklarla da şakalaşmağa alışık değilimdir. Fakat ona nedense gülüyorum:

«öyleyse içir bakalım elinle!» diye başımı uzatıyorum. İçiriyor, birazını da üstüme dökerek korkuyor; sonra elinde boş tasla çeşmeye doğru bir koşu koparıyor. Fakat ikram bitmiş değildir. Tası yerine bıraktıktan sonra tekrar koşa koşa yanıma döndüğünü görüyorum. Entarisinin bir kolu yoktur; fakat bu o entarinin küçük bir iç cebi olmasına mâni değildir. Bu cepten sımsıkı bağlanmış bir örme kese çıkarıyor, birer birer düğmelerini çözüyor; sonuncusuna küçük parmaklarının gücü yetmediği için incecik kara dişleriyle kemirip kopardığını görüyorum. Kesede üç cevizle iki iri katırboncuğu vardır.

Boncukları tekrar sarıp sarmalaya-

rak eski yerine koyduktan sonra, cevizleri bana ikram ediyor. Bir tanesini kırıp yiyorum, ikincisini kırıp temizleyerek kendisine vermek istiyorum. Utanarak reddediyor. Zorluyorum. «Senin o, sana verdim

onu... Sen ye!» diyor. Kaçmağa hazırlandığını görerek kolundan yakalıyorum; sımsıkı kapadığı

ağzını zorla açmak istiyorum. Dişlerini o kadar sıkıyor ki, canını yakmaktan korkuyor ve burnunu sıkıyorum. Bu sefer dudakları kendiliğinden açılıyor; cevizi zorla yediriyorum... Şimdiye kadar ne bir çocuğa, ne bir kimseye böyle elimle bir şey yedirmemişimdir. Bu, benim ilk tecrübemdir. Çok değil, daha beş on dakika evvel askerin, o aydınlık çehreli kadını azarlarken, bir yandan da omuzundaki çocuklara eliyle bir şeyler yedirdiğini hatırlıyorum. Yerdeki çocuklarını, köpek encikleri gibi omuzlarından yakalayıp vagon penceresine kaldıran askerler de böyle yapmıyorlar mıydı? Yalnız garip bir şey zihnime takılmıştı; çocuk, bugün bu istasyondan ayrılanların birbirlerine bir şey ikram ettiklerini görmüş, kendi de böyls bir şey yapmağa özenmiş olacak... Bunda şaşılacak bir şey yok.

Fakat bu ayrılacak kimsesi olmayacak kadaı kimsesiz çocuk; bir tarafında davullar çalan, bir tarafında çoğu artık birbirini görmeyecek insanlar ağlaşan bu mahşer içinde, kendisi gibi kimsesiz birini hangi kokudan anlayıp tanıdı?

Biraz evvel zorladığım dudaklarından parmaklarımda kalmış ıslaklığın kurumamış olduğunu hayretle farkedi-yorum.

— Kız, senin anan, baban yok mu?

— Yok ki...

— Kardeşlerin, ablan, teyzen, amcan?

Bu saydığım insanların, küçük avuçları içinde bulun-

ması lazımmış gibi her «yok ki» deyişte onları açıp içlerini gösteriyor, sağ yanağında sevimli bir çukurcuk açan bir gülüşle bana gülüyordu. Yokluğun bu kadarına gülünmez de ne yapılır?

f

Benim yerimde bir başkası olsa, bön bön gözlerini açarak: «Niçin yok? Nasıl yok? Öyleyse nerelerde yatıp, kalkıyorsun? Ne yiyip içiyorsun?» diye sualler sorar. Fakat ben, bir çocuğun nasıl hiç kimsesiz olduğunu, nerelerde yatıp kalktığını çok yakından bildiğim

için bir şey sormuyorum. Yalnız, kalabalığın en küçük boylu yalnızı ile en uzun boylu yalnızının bu kargaşalıkta nasıl birbirlerini bulduklarına şaşmakla yetiniyorum. Az sonra da yerimden kalkarak elbiselerimin tozunu silkeliyorum; hemen hemen sert bir sesle: «Haydi bakalım seninle beraber bayrama gideceğiz,» diyorum, «senin de bir baban olsun bugün.»

Elele kalabalığın içine karışıyoruz. O, o kadar kısa, ben o kadar uzunum ki eli elime zor yetişiyor.

Kalabalığın pek sıkışık yerlerinde kalın kunduramla çıplak ayaklarına basmaktan korkuyorum. En sonra vagondan sarkan askerlerin yaptığı gibi omuzuma bindiriyorum, onu minimini parmaklarıyla saçlarıma yapışmağa bırakarak kollarımı yana koyuveriyorum.

Şu küçük kız, bu kısa zaman içinde, babalı bir çocuk olmanın bütün keyiflerini çıkarmalıdır.

Avuçlarımdan biri bozuk paralarla doludur. Yolumuzda hangi satıcıya rastlarsak simit, kuru incir, çakal eriği, mutlaka bir şey alıyoruz. İpliğe dizilmiş kuru kestaneleri alarak gerdanlık gibi boynuna geçiriyorum. Sonra, bir mezat malı işportası önünde duruyor, cebindeki iki katırboncuğunun daha irilerinden bir sahici kolye alarak onu da yine boynuna takıyorum, daha sonra cam yüzükler, bilezikler, küpeler...

Kahvenin önünde daha lüks eşya işportaları vardır, onlardan birinde, kırmızı üzerine sarı yeşil çiçekleri olan, bir yün buluz bularak başından aşağıya geçiriyor, uzun kollarını sıvıyoruz... Onun vücuduna tıpatıp uyanını da bulmak mümkün ama aramağa vaktimiz yok... Şimdilik bir eksiğimiz çıplak ayaklarına bir şey becermektir... Fakat işlemeli bebek patiklerinden başka bir şey yok işportalarda... Çaresiz onlardan birini alarak arkalarını yırtıyor terlik gibi ayaklarına geçiriyorum...

Çardakların altında oturanlardan bize bakanlar, gülenler, söz atanlar, bayram çocuklarından etrafımızı kuşatanlar, arkamızdan gelenler var... .

Böylelikle çarçabuk donandıktan. sonra tekrar meydanın eğlence yerlerine dönüyoruz. Onu salıncaklarda sallandırıyorum.

Oradan alıp atlıkarıncanın kafaları, bacakları kopmuş atlarına bindiriyorum. Arasıra önümden geçerken atının üstünden kaparak havaya kaldırıyor, tekrar bindirmek için bir boş atm, yahut arabanın geçmesini bekliyorum.

Nihayet düdük çalmaya başlıyor. Onu elinde sepeti, ayaklarında patikleriyle, yine omuzumdan indirmeden vagonların önüne kadar götürüyorum. Bineceğim vagonun kapısında" yere bıraktığım zaman, ıslak dudaklarıyla beni yanağımdan öpüyor... Ne diyelim, hakkıdır... Babası gidiyor. Fakat o kadarla kalmıyor, birdenbire ağlamaya başlıyor. Hem de haykır ar ak... Kadını azarlayan çocuklu askerden öğrendiğim gibi ben de: «Ayıp... ayıp» diyorum.

En sonra hareket... Fakat, köylülerin epeyce bir man yürüye yürüye vagonları takip edebilecekleri, bazılarının küçük çocukları bir kere daha pencerelerdeki askerlere kaldırabilecekleri kadar uzun ve ağır bir hareket... Benimki de küçücük boyu ile, aralarında... Sonra, adım-20

lar hızlanıyor, vagonların yanında bir koşuşup itişme şeklini almaya başlıyor.

Benimki o kadar küçük ki, ayaklar arasında yüzüstü yere kapaklandığını, kolundan sepetinin, boynundan boncuk ve kestane gerdanlıklarının düştüğünü görüyorum. Tekrar kalkıp koşmaya başlıyor. Terlikleri de ayağından fırlamıştır. Sepetinden ve üstünden dökülen şeyleri öteki çocuklar kapışmaya başlıyorlar.

Zaten, nasıl olsa bunların hepsini ve hatta arkasındaki] yün bulûzu ona bırakmayacakları malûm...

Bunu kendisi] de biliyormuş gibi koşmasına devam ediyor.

İşte o zaman birdenbire bir şey unuttuğumu hatırlı-] yorum. Ben de vagonların koridorunda, önüme geleni de-] virerek, uzun bacaklarımla trenin arka tarafına doğru bir; koşu koparıyorum ve son vagon sahanlığından bağırıyo-rum:

— Senin adın ne? Bağır, daha kuvvetli bağır; senin adın ne?

Çocuk, geride kalanların en önündedir. Kollarını sallıyor, her halde haykırıyor, fakat işitmek mümkün değildir.

İşte o zaman kendime geliyorum; yalnız bu hareketin değil, saatlerden beri omuzumda bir yumurcakla bar-ram yerinde

oynadığım baba - kız oyununun bütün kepazeliğini hissederek kendimden utanıyorum. Sonra, başfa şeylere dalıyorum. Bununla beraber, geceden evvel trenin yine uzunca bir duruş yaptığı bir istasyonun kahvesinde bir kere daha bu çocuğa dönmek zaafından kendimi ala-mıyorum.

Adını öğrenemedim. Fakat henüz bütün tazeliği il< zihnimde duran çehresini olsun kaybetmemeli...

Defterimi çıkarıyorum ve bu iş, önümdeki küçük kahve masası üs tünde umduğumdan çok daha kolay ve çabuk çıkıyor. Ezbere kroki çizmeye kendimi pek alıştırmamışımdır. Fakat şimdilik o kadar gözümün önünde ki, karşımda poz verecek canlı bir modelden farksız gibidir. Bütün sonraki süslerinden, çiçekli bulûzundan, arkaları kesik bebek patiklerinden, boynundaki boncuk ve kestane kolyelerinden, kolundaki bileziklerden soyunmuştur.

Bana çeşmenin taşıyla su getirdiği dakikadaki yarı çıplak vücudu, birbirinden fazlaca ayrık bal rengi gözlerini kısarak beni hafifçe sola çarpık burnu ile seyrediyor gibi hali ve çehresiyledir. Yalnız, yine bir işportadan satın aldığı kırmızı bir gaz boyası yemeniyi saçlarından çıkarıp atmamışımdır.

Resme bakıyor ve hiç bir krokimi beğenmediğim kadar beğeniyorum. Yalnız, bir şüphe takılmıştır zihnime. Bir küçük sokak çocuğu bu kadar güzel olabilir mi? Onu düşünmekten, bir gülünç zaaftan utanır gibi utanarak, har gözümün önüne gelişte başımı silkelediğim birkaç saat içinde farkında olmadan ona kendi kafamdan bir şeyler, birçok şeyler katmadım mı acaba? Pek normal bir halde bulunmadığıma şüphe yoktur. Saatlerce evvelâ, ağzına zorla ceviz soktuğum zamandan parmaklarımda kalmış ıslaklıkla, ayrılırken beni öptüğü zamandan yanağımda kalmış ıslaklığı hâlâ

duymam başka neye delâlet eder? O kgamki bir acayipliğim daha: Bozova'daki sundurmanın altında karısı ve çocuklarıyla beraber gördüğüm askere, yine o akşam saatinde, vagonların önünde tesadüf ediyorum. Beni tanıyarak tekrar selâm veriyor. O vakit içimden bir şey gelmiştir... Haberleri olmadan çizdiğim krokiyi defterden yırtıp ona verecek gibi oluyorum. Fakat aynı anda hatırlıyorum ki, ne olsa bir köy çocuğudur. Karısının resmini yaptığım için belki, belki değil, muhakkak aklına bir şey gelir.

Fakat o hatıra, epeyce sonra da, beni başka türlü bir

zaafa sürüklemiştir. O asker, gittiğimiz yerde bir aralık benim bölüğüme düşmüştü. Sakin, kendi halinde aile babası görünüşüne rağmen bir parça benim cinsimden bir adamdı. Usta bir bombacı idi.

Doğuştan böyle olduğuna hiç şüphe yoktu. Her türlü tehlikeden, eğlenceli bir macera yaşıyormuş gibi zevk alıyordu âdeta...

Esasen yaptığımız hareket de normal bir muharebe değildi. Dağlık bir hudut bölgesinde çıkan ve karşı topraktan sızan yabancı çetelerinin yardımıyla günden güne ciddî bir hâl alan alçak bir isyanın bastırılmasıydı. Ben, komando usulü ile çalışan öncü bir dağ bölüğünün başında idim. Gecelerden birinde yanımda on kadar adamla tehlikeli bir harekete hazırlanıyordum. O da benimle gelecekler arasındaydı. Çoğunun geri dönmeyeceği muhakkaktı. Çoluk çocuk sahibi olanlar, hareketlerinden evvel paralarını ve bazı ufak tefeklerini hemşerilerine teslim ediyorlardı. Onun da kendi hazırlığını

bitirdikten sonra parasıyla yüzüğünü bir köylüsüne bıraktığını gördüm. Birdenbire Bozova istasyonundaki çocuklarla ağlayan aydınlık fildişi yüzlü kadın gözümün önüne geldi, bir bahane ile onu o gece geri bıraktım; yerine bir başkasını aldım.

__2 .__ı

Doğuda bir asker hastahanesinde yatıyorum. Ağır yaralıyım. Uzun zaman kendimi bilemedim.

Nihayet açılıyorum. Tabur doktoru: «Atlattın Ömer» diye memnun oluyor. Yatak komşum yaralı bir yüzbaşı: «Gayet sakin uyudun, diyor, yalnız bazı geceler nöbet gibi bir şey geçiri-yordun; yatağında doğrularak: «Adın ne senin... Neydi adın senin?» diye bağırıp çırpmıyordun. Bir kere de: «Kı-
zım nerede? Nerede benim kızım?» diye sayıkladın. Çocuğun mu var?» dedi.

Utanarak çehremi çattım: «Nereden olacak çocuğum benim; hastalık sayıklaması» dedim.

Yüzbaşı, beni tasdik ederek:

— Doğru, dedi, çocuğun olsa adını bilmez olur muydun? Benim iki tane var.

Konuşmayı kesiyor, ikimiz de kendi âlemimize dalıyoruz. İnsanlığın ne garip bir zaafı bu yumurcaklar!

Savaş gibi; ölüm gibi en şakaya gelmez kargaşalıklarda, zavallı insanların ayakları arasından ayrılmadıklarını her zaman gördüm. Gözleri, etrafındaki şeylerden artık hiç birini görememeye başladığı zamanlarda onlarla konuşa konuşa ölmüş olanları bilirim: «Ne işiniz var buralarda sizin?»

diye, bütün sesimle bağırmak, istediğim zamanlar olmuştur.

Ben ki hiç bir zaman, hiç bir kimsesi olmamış ve kuvveti bile kendi yalnızlığında bulmuş bir insanım; bu zaaf, düşkün bir zamanımı avlayarak beni de nihayet bu hasta-hane koğuşunda bastırıyordu.

Komşu yüzbaşıya: «Bir sayıklama olacak. Hiç bir şey hatırlamıyorum!» demiştim... Fakat bu, dediğim kadar doğru değildi. Bulanık bir kâbus içinde birçok defalar Bozova istasyonunu, bir hayatın bütün hatıraları içinde yalnız birkaç saat misafir kaldığım bir istasyonu görmüştüm. Lokomotif sesleri, düdük sesleri, davul, zurna ve ağlayıp haykırışına sesleri hep birbirine karışmış... Bir kalas yığını üstünde yatıyorum... Karşımda yalnız, elinde kırık çeşme tasıyle o adını bilmediğim küçük kız: «Sana ben su getirdim, su getirdim sana ben!» diyor... Büyük ateşimin içinde o kırık tasın çeşmeler, denizler gibi bitip tükenmeyen suyunu içiyopam, içiyorum... /

İyileşerek hastahaneden çıkmam pek uzun sürmüyor.

1JA V ABİ

Tekrar hayata karışıyorum. Hastalık ateşleri içinde beni yalayıp, geçmiş bu zaaftan hiç bir iz ve eser kalmıyor.

O günden üç, dört ay sonra... Belki de daha fazla... Bir asker hastahanesindeyim. Yaralıyım. Günün birinde güçlükle oynayan erimiş kollarıma, sonra da bir el aynasında yüzüme bakınca uzun zamandan beri kendimi bilmeden yatmış olduğumu anlıyorum. Garip şey! Yaram ağır da olsa bu kadar uzun sürmemesi ve beni hiç bir şeyi hatırlatamayacak kadar uyutmaması lâzım gelirdi. Doktor da bu fikirdedir: «Seni üstelik bir de ateşli hastalık bastırdı, diyor, belki bir kan zehirlenmesi, yahut da bir bataklık sıtması... Burada sıtmanın çok ağır şekilleri vardır. Fakat onun araları olacaktı. Doğrusu pek

üzerinde duramadım. İş o kadar çoktu ki, ancak ağır yaralılara vakit kalıyordu.»

Doktor, yaşlı ve yorgun bir binbaşıydı. Hemen büsbütün kapanmış olan yaramı bir kere daha görmek için olduğu kadar da dinlenmek için yatağımın yanma çökmüştü.

—¦ Eh... Artık kefeni yırttın... Umarım birkaç güne kadar ayağa kalkarsın, diyor.

Yanımdaki yatakta da benim gibi saçı sakalına karışmış bir genç hasta yatmaktadır. Hep birden konuşmaya başlıyoruz. O da bana bir garip haber veriyor:

— Bazı geceler şiddetli bir nöbet geçiriyor, yatağınızda doğrularak: «Senin adın ne, adın ne senin?»

diye bağırıyor ve çırpmıyordunuz. Hatta bir gece sizi güçlükle zap-tedebildik.

Doktor:

— Çocuğunuzu mu çağırdınız acaba? Hasta olmadığım halde onu ben de yapıyorum bazı geceler, diyor.

Benim yerime komşum cevap veriyor:

— Çocuğu olsa adını sorar mıydı binbaşım?

Doktor, düşünerek:

— Öyle ya, diyor, o halde başka biri olacak... Elbette genç bir madamın adını öğrenmek istediği başka bir kimsesi vard;ir.

Utanmış, mahcup olmuş gibi bir halim vardı:

— Hiç bir şeyin farkında değilim, diyorum.

Bu doğrudur. Bozova istasyonunda tanıdığım kız çocuğunun adını, bir kere de bu hastahanede ve bir nöbet ateşi içinde bağıra bağıra sorduğumu hatırlıyorum. Fakat onu birçok defalar gördüğüme de şüphem yoktur. Bulanık ve darmadağınık bir hayal halinde Bozova istasyonunda kulaklarımda birbirine karışan lokomotif düdükleri, demir,' kampana, gramofon gürültüleri, ağlaşıp haykırışına sesleri. Bunlar arasında açık olarak seçebildiğim yalnız onun çehresi, onun elleridir... Yine sundurmanın kalasları üzerinde yatıyorum... O, bana çeşmenin tasıyle yine su getiriyor: «Sana ben su getirdim, su getirdim sana ben!» diyen ses. Zinciri kopuk küçük tasın suyu, derelerin suyu gibi; bitip tükenmek bilmiyor. Bu dereleri durmadan içiyor, fakat bir türlü kanamıyorum.

Bu hayali bana herhalde yaramdan ileri gelen susuzluk duygusu musallat etmiş olacaktır. Fakat böyle bir ruh çöküntüsü zamanında, hayatımın bunca hatıraları varken neden o, neden yalnız bu çocuk?

Ben, elbette, boş bir saatimde bir küçük çocukla oynadığım bir baba-kız oyununu ciddiye alacak ve böyle bir marazi zaafa kendini kaptıracak adam değilim. Bir çöküntü mü başlıyor acaba bende?...

Fena alâmet!

¦^°eg KAN DAVASI

Birkaç gün sonra hastahaneden taburcu edilince küçük kız, olduğu gibi aklımdan gidiyor. Epeyce uzun bir zaman sonra da bir izah yapıyorum : «Telgraf tellerine takılan uçurtmalar gibi bu hayal de, hastalık buhranları arasında, rasgele zihnimin bir köşesine takıldı ve bir daha kendini kurtaramadı; çürüyüp parçalanıncaya kadar rüzgârın içinde, çırpınıp durdu.»

Nihayet, seferberlik sona ermiştir. Artık serbestim, koynumda terhis kâğıdımla dönüş yolundayım.

Yine toza, toprağa bulanmış bir doğu treni... Birliğimizden benimle beraber sekiz, on kişi daha var.

Bitip tükenmeyecek gibi görünen kıraç bir ovada onları, kasaba ve köylerin yakın istasyonlarına dağıta dağıta yol almaktayız.

Köşemde beni ağır bir düşünce almıştır: yol arkadaşlarımın hepsinin evleri, köyleri var, gp^

kendilerini karşılavaraV ^nganfarı var; bırakıldığı.

; ırakğ.jıe

^ggarbaşlayacakjYi, kötü bir havatlarWar... Fakat_hpn, .'Onların hiçbirine benzemiyoEum..£en.

nereve_gideppgiTn? _Ne yapacağım? ~~ *

Durumumu daha iyi anlatabilmek için bir parça ilk çocukluğuma dönmeliyim: Kuzey hududumuzda bir ordu bozulmuştur. Onun küçük bir kolu, bir dağ boğazından, içerilere çekilmektedir. Bu kol, arkasından sürü ile köpekler ve yarı çıplak çocuklar sürüklüyor.

Kimlerdir bu çocuklar? Tüfeklerine sopa gibi dayanan, yaralılarını götürebildikleri kadar sırtlarında götüren, sonra, yolun üzerine bırakıp yürüyüşlerine devam eden bu sakallı yalınayak adamların peşlerine nereden takılmışlardır? Onların durduğu ve gecelediği yerlerde ço-KAN DAVASI

cuklar da duruyorlar. Attıkları yiyecek kırıntılarını köpeklerle beraber kapışıyorlar.

Mevsim sonbahar olmalıdır. Zaman zaman sağnak halinde yağmur, hatta kar yağıyor, sonra birdenbire güneş açıyor. Yakıp kavuran bir güneş. Askerler gibi çocuklar da taş kovuklarına, çukurlar içinde yatıyorlar. Gün ağa-rırkeia, kimi vakit daha evvel hareket ediliyor. Artık yü-rüyenıeyecek kadar hasta olanlarla geceleyin ölenler hemen' oracıkta bırakılıyorlar... Yürüyüş devam ediyor.

Ben, işte bu çocuklardan biri; belki de en küçükleriyim. Çünkü birçok defa daha büyüklerin beni omuzlarında, sırtlarında taşıdıklarını hatırlıyorum. Çok küçük olduğumu şundan da anlıyorum ki, zihnimde bu yürüyüşten önceki zamanlardan, hatıra denecek hemen hiç bir şey kalmamıştır. Yanlız kendimi zorladığım vakit bahçe gibi bir yerde koşarken, burnumu şiddetle gerilmiş bir tele çarparak bağırdığımı, bir de uzun kalpaklı ve uzun bıyıklı bir adamın, beni bir atın üzerinde koşturduğunu bir eliyle havaya kaldırıp salladıktan sonra yerdeki kırmızılı bir kadının kollarına, top gibi fırlatmakla eğlendiğini hatırlar gibi oluyorum kalpağının siyahiyle entarisinin kırmızısından başka bir şeyleri aklımda kalmamış olan iki insanın babam ile anam olmaları mümkündür. Yine bu hatıraya göre o muharebede düş-mctmri baştanbaşa yakıp ahalisini kılıçtan geçirdiği hudut köyü, yahut çiftliklerinden birinin çocuğu olmam akla gelebilir. Muhakkak olan şey bende yaşama şuurunun bu yürüyüş

esnasında başlamış olduğudur.

Ne kadar zaman gittik? Herhalde pek uzun sürmüş olamaz. Fakat, benim için yıllar diyebileceğim kadar uzundur. Hatıralara gelince, onlar dağınık, parça parça iakat bir albümdeki fotoğraflar gibi net ve aydınlıktır;

yolda bulduğumuz bir ölüyü soyuşumuz, askerlerin boş ve yıkık bir köyde bir keçiyi kesip kızartmalarını seyredişimiz... Bir akşam vakti bir derede, yarı belimize kadar su içinde, haykırışa haykırışa tutup diri diri yediğimiz balıklar... Bir gece askerlerin, kimbilir niçin, bizi bir sel çukuru içine saklayışları, birinin havlayıp yerimizi haber veren bir köpeği bıçakla öldürmesi...

Çok gariptir ki, bu parça parça resimler arasında, vakası ve insanı olmayan kartpostal manzaraları da vardır. Dağlar, akar sular,

dibi görünmeyen uçurumlar gibi.

Fakat üzerimde bu belli birer çehre ve rengi olan hatıraların hepsinden daha kuvvetle iz bırakmış

başka bir şey, zaman zaman hiç sebepsiz göğsümden kalkıp kopan dilsiz bir yaşama sevinci vardır ki, onun dalga dalga vuruşlarını hâlâ kemiklerimin içinde duyar gibiyimdir.

Daha sonra kat kat binaları, sokakları, kalabalıkları ve ışıklarıyla beni, geçtiğimiz yerlerin hepsinden daha çok korkutup vahşileştiren kasabalar ve şehirler... Yine uzun bir zaman, tabur halinde bunların birinden ötekine götürülüyoruz; cami avlularına, hanlara, kışlalara kapatılıyoruz... Nihayet, bunların en büyüklerinden birinde durmuşuz... Bizi sıcak hamamlarda yıkıyorlar; sırtımıza askerlerinkine benzeyen elbiseler giydiriyorlar. Onlar gibi koğuşlarda yatıyor, temiz karavanalardan yemekler yiyoruz.

Sağ kalanlarımız artık devletin kanadı altında bir küçük orduyuz. Bize benzeyen başka çocuklarla beraber asker hocalardan okuyup yazma öğreniyor, marşlar söyleyerek talimler yapıyoruz.

Kaç yıl sürdüğünü kestiremediğim bu hayat parçası, şüphesiz ömrümün en mesut günleridir. Hiç bir eksiğim yoktur. Yalnız, o bozguna uğramış asker kolu peşinde

kargalar gibi insan ve hayvan ölülerinin etrafına üşüştüğümüz, köpeklerle beraber süprüntüleri karıştırdığımız, yolda ölen arkadaşlarımızı, üstlerindeki çulu, çaputu aldıktan sonra bir kenara bırakıp yürüdüğümüz günlerdeki o sefaletinden habersiz, şuursuz bir yavru sevincinin hamleleri eksiktir.

Az zaman içinde gelişip serpilmiş vücudumla atılgan, ve pek de fena olmayan bir çocuğum. Fakat bilmiyorum bende arkadaşlarımdan ne gibi bir başkalık görüyorlar ki, onların çoğunu askerî okullara ayırdıkları halde, beni uzak bir vilayetin öğretmen okuluna gönderiyorlar. Bu, belki de ordu için şart olan disiplin ruhunu bende bulamamış olmalarındandır.

Öğretmen okulunda, toprağımdan sökülmüş gibi oluyor ve hemen hemen çaresiz görünen bir yalnızlığa düşüyorum. Yeni arkadaşlarım bana ve eski arkadaşlarıma benzemeyen çocuklardır.

Çoğunun aileleri vardır, kendilerine göre fikirleri, âdetleri, eğlenceleri vardır. Bahçenin bir köşesindeki kafeste bir kurt beslenmektedir. Biraz büyüyünce öldürülerek okulun müzesine konacaktır. Kendimi okulda bu kurt gibi vahşi ve uzlaşmaz görüyorum. Kimse ile ne arkadaşlığım, ne düşmanlığım vardır.

Fakat kimsenin kaldıramayacağı yükleri kaldırdığım için benimle boy ölçüşmeye heves etmiyorlar, yalnızlığım içinde rahat bırakıyorlar.

Öğretmen okulundaki hayatım uzun bir uyuşukluk ve hareketsizlik devridir. Bununla beraber burada da fena bir talebe olmamışımdır. Öğretilen şeyleri kolayca anlıyor ve öğreniyorum. Sonra, bununla da kalmıyorum. Okul kitaplığından ve daha başka yerlerden elime geçen kitaplara merak sardırıyorum.

Bunları kendi kendime okurken başımda birtakım fikirler uyanmaya ve harekete gelmeye başlıyor...

Yalnızlığım içinde bir köstebek uykusuna

dalmış göründüğüm o yıllarda bütün hareketim onların,, başımın içindeki kımıldanmalarından ibaret kalmıştır.

Dersler arasında en çok resim beni tutuyordu. Bu, belki de kitap merakımın bir tamamlayıcısı idi. Boş

vakitlerimde kâğıtların üzerinde oynarken bir çeşit rüyaya dalıyordum; âdeta düşünmeksizin kalemimden masal sahnelerine benzeyen dağ, dere, uçurum resimleri dökülüyordu: yarı çıplak vücutları kıl içinde tüfekli, sopalı adamlar, bir hayvan ölüsü üzerine üşüşmüş çocuklar; yıkık bir aşiret çadırının önünde elleriyle göğüslerini parçalayarak haykırışan başörtülü kadınlar... Bunlardan elimde kalmış birkaç tanesi, sonradan ve hele doğu memleketlerindeki uzun askerliğimde, bana o sefer esnasında nerelerden geçmiş olabileceğimizi tahminim için âdeta bir fotoğraf vesikası hizmeti görmüştür. O uzak mazide kimbi-lir ne gibi korkularla ana yollardan ve kasabalardan kaçınmış, daima doğu taraflarına kaymışızdır.

Görünürde bir sebep yokken tepelere, dağlara saparak günlerce kayalıklar ve su çukurları içinde saklı yaşardık... Düzlüklerde uzaktan tek tük aşiret çadırları gördüğümüz olurdu. O zaman ya yine yolumuzu değiştirirdik, yahut bizim aşiretimizden —çünkü biz de

çocuklar ve köpeklerimizle bir aşirettik— beş, on kişi silahlarını alarak onlardan zorla yiyecek aramaya giderlerdi. Kimi vakit çarpışmalar oluyor, bizimkiler bir, iki eksik; bir, iki yaralı ile fakat bize birkaç gün yetecek yiyeceklerle dönerlerdi. Daima doğu hududunu sıyırarak yol almaktaydık. Söylediğim resimlerin bazıları bir aralık, belki de birkaç defa, hududu geçmiş olduğumuzu da açıkça gösteriyordu.

Orman gibi uzun sazlarını hatırladığım bataklık bir yerde bir taarruza uğramış, yahut kendimiz bir taarruz,

yapmış olacaktık ki, çocukları yine bir çukura doldurmuşlardı. Yattığımız yerden tüfek sesleri işitiyorduk. Sonra, çıkınca bizimkilerden üç, beşini bataklığın sazları arasında yatıyor gördük.

Tanımadığımız kıyafette birtakım uzun sakallı, ve kavuklu adamlar, göğüslerine kadar bataklığın çamurları içine saplanmışlardı.

Bizimkiler, büyük açıklarda av vurmak için bile kurşunu çok kıskanarak kullandıkları halde onları, nişan talimi yapar gibi birer birer vuruyorlardı.

Söylediğim resim bu kırmızı sakallı adamlardan birkaçının, resmidir. Okuldaki hocamız bu vahşi resimlere bakarken hayretle «Sen bunları nereden bulup kopya ediyorsun?» diye sorardı.

Bu hoca, beni çok beğendiği için mutlaka istanbul'a gitmemi istemiş, bunun için de birçok yerlere başvurmuştur.- Fakat fakir, gösterişsiz ve hatırasız bir adam olduğu: için teşebbüsleri daima neticesiz kalmıştır.

Okulu bitirdiğim zaman epeyce düşünebilecek bir hale gelmiştim. Terbiye öğretmeninden öğrendiğim usullerle kendimi uzun uzun yokluyor: Okul öğretmeni olmak iyi.. Fakat hangi normal duygu ve arzuyu telkin edeceğim çocuklara?.» diyordum.

Gönderildiğim Ege köylerinden birinde ilk vazifeye başladığım aylarda İstiklâl Muharebesinin ilk ateşleri de yanmağa başlıyor. Silahını kapan, çok yakınlara gelmiş, "düşmanı karşılamağa koşuyordu.

Ben de mektebi bırakarak onlara katılıyorum. O kargaşalıkta yeniden denizine kavuşmuş balık gibiyim. Birkaç yıl dağlarda çetelerle beraber çalışıyorum. Sonra, onlardan ayrılarak orduya

giriyorum. İstiklâl Muharebesi, o bitince karışık doğu bölgelerinde yeniden askeri hare-32

ketler... Daha sonra bir aralık jandarmaya geçiyorum. Nihayet, bu son macera... O günden bugüne, yani son vazifemden, koynumdaki terhis kâğıdımla döndüğüm trende nereye gideceğimi, ne yapacağımı koyu koyu düşünmeğe başladığım güne kadar silah elimden düşmemiştir, îlk hocalığıma giderken yaptığım gibi bu sefer de kendimi uzun uzun yokluyorum: Neyim ben? Bütün ömrümde askerlikten başka bir şey yapmamış olmakla beraber asker de olmadığımı kabul etmek lâzımdır?

Askerlik bir nizam mesleğidir. Ben, bir vazife zevkinden ziyade dövüşme zevki için dövüşmüş bir nevi kanlı sporlar amatörü gibiyim. Bir ordu, ancak tehlikeli bir ateş hattının heyecanlarına yürüdüğü

müddetçe benim için enteresandır. Garnizonlarda, manevre meydanlarında, pırıl pırıl üniformalarla kurusıkı fişekler atarak bekliye-cek bir ordunun bana camekânlardaki oyuncak askerler, oyuncak arabalar ve toplardan fazla söyleyeceği bir şey olmadığını açıkça kabul etmem lâzımdır. Memleket, artık içerde ve dışarda uzun bir sükűn ve istikrar devresine girmiş görünmektedir. Benim keyfim için muharebe yapacak değildir elbette. Bir aralık tekrar jandarmaya dönmeyi düşünüyorum. Fakat onun da, bu zamanlarda ötekinden kalır yeri yoktur. Çenesini silahına dayıyarak sükûn içinde nöbet beklemek!..

En sonra, Asya ve Afrika'daki Avrupa sömürgelerinde birtakım esir milletlerin,,kendilerine göre istiklâl muharebeleri yapmakta olduklarını düşünüyorum. Bu memleketlerden birine giderek onların davasını

tutmak...

— 3 —

Kompartımanın hoş bir sırasına boylu boyunca uzanmış, ellerim ensemde kilitli; havanın bulutlardan başka

bir şeyini görmeden yine bunları düşündüğüm bir saatte tren bir yerde duruyor. Viran istasyonun yanındaki sundurmadan Bozova'yı tanıyorum. Fakat orada artık bayram yoktur, meydan sert bir rüzgârın

havaya kaldırdığı tozlar içinde bomboştur. İstasyonun önü de aşağı yukarı öyle. Bu saatte buradan, vaktini şaşırmış bir zuhurat treni geçeceğinden kimin haberi olabilir? Sonra da beklenecek olanların sayısı o kadar azalmıştır ki...

Uzun zamandan beri unuttuğum küçük kızı o zaman tekrar hatırlıyorum. Haberi olaydı beni mutlaka beklerdi o biçare. Demek benim de bir bekleyicim olacaktı! Bu düşünceyle yüreğim o güne kadar tanımadığım tatlı bir hüzünle âdeta sızlıyor.

Yolculardan bir kısmı kahve içmek için istasyon büfesi önünde birikmişlerdi.

Ben, artık tas olmadığı için çeşmeden elimle su içtikten sonra meydana sapıyorum. Kahvenin önünde, irili ufaklı çocuklar oynamaktadır. Aralarında onu arıyorum. Yok. İlerideki daha kalabalık bir çocuk grubunun yanından geçiyor, şehre giden yolun ilk dükkânlarına doğru yürüyorum... Burada yine çocuklar var...

Sepetli bir adam soruyor:

— Bir aradığın mı var zabit efendi? Ben, sert bir sesle:

— Yok, diyor ve adımlarımı hızlılaştırıyorum. Fakat sekiz on adım sonra birdenbire geri dönüyorum. Ayni adama:

— Bir ufak kız çocuğu olacaktı buralarda, diyorum. Sarışın küçük yüzlü... Beş altı yaşlarında...

Fukara... Çok fukara...

O, gülerek:

— Fukara çocuktan daha bol ne olur ki burada? diyor, adını biliyorsan çocuklara soralım...

Kadın avcılığı yaparken yakalanmış gibi adamdan âdeta utanıyorum ve biçareye çıkışıyorum:

— Yok canım... Ehemmiyetli değil...

Artık trene dönmeliyim. Fakat onun Bozova'dan alacak yükü var. Niçin bir parça etrafı görmemeli?

Ben, sokağın ortasında tereddüt ederken bir manav dükkânı üstündeki hallice bir kahvenin terasından bana baktıklarını görüyorum. Uzun bozum için her yerde böyle yaparlar. Fakat aralarından yaşlıca birinin ayağa kalktığını, mübalâğalı el, kol

hareketleriyle beni arkadaşlarına gösterdikten sonra acele acele terasın merdivenlerini indiğini far-kediyorum. Sonra, bana doğru gelmeğe başlıyor. Ben, başka tarafa bakarak bekİİ3^orum, birkaç adım da yürüyorum.

Adam, evvelâ yandan, sonra önüme geçerek karşıdan yüzüme baktıktan sonra:

—' Yanılmıyorsam Ömer'siniz siz? diyor ve arkasından heyecanlı bir kahkaha koparıyor:

— Bu boyla nasıl Ömer olmazsınız? Birbirimize sarılıyoruz...

Bu adam benim çok eskiden tanımış olduğum Murat Bey denen bir mühendistir. Çok heyecanlı, uyanık, sözünü sakınmaz, biraz da delişmen bir insan olduğu için Deli Murat derler. Benim köy muallimi olduğum sıralarda o, bir Akdeniz sancağında Nafia mühendisiydi. Kuva'yi Milliye hareketi başladığı günlerde her şeyi bırakarak silaha sarılmış, aylarca bizimle beraber dağda kalmıştı.

Diyebilirim ki o, hayatımda, insan sıcaklığı denen şeyi bana duyurmuş, vahşi kabuğumu delmeğe muvaffak olmuş tek adamdır. Dünyada hiç bir kimseye onun kadar açılıp saçılmış olduğumu hatırlamam.

Epeyce yaşlanmış ve çökmüştü biçare. Saçları kırlaşmış, yüzü kırışıklarla dolmuştu. Fakat gözleri yine o eski parlak gözlerdi.

Sarılışmamız bittikten sonra:

— Sen buralarda ne arıyorsun Ömer? diye soruyor. Ben, treni ve uzakları göstererek:

— Askerden dönüyorum, diyorum.

— Yine mi askerlik?

—' O günden beri, heyecan, fasılasız, devam etti.

— Peki, şimdi?.

— Şimdi bitti artık... Terhis kâğıdımı aldım... Ya siz. Murat Bey?

— Bozova Nafia mühendisiyim, dedikten sonra par-maklariyle saymağa başlıyor. İstiklâl Harbinden sonra Nafia Müsteşarı, bir ara Mebus, bir- ara istanbul Nafia Müdürü, sonra da Bozova Nafia Mühendisi...

Elleriyle omuzlarımı sarsarak, tatlı bir sıcaklıkla eski kahkahalarını atıyor:

— Tersine bir terfi... Paşa, miralay, binbaşı, en sonra mülâzim... Sizin meslekte yoktur böyle şey değil mi?

Murat Bey, bana, hemen oracıkta bir kahve içirmek istiyor; fakat tam o esnada birinci kampana çalınca istasyona doğru yürüyoruz.

— Ya sen Ömer, diyor, ya sen, nereye gidiyorsun? Elimle anlaşılmaz bir işaret yapıyorum:

— Belki Ankara, belki İstanbul, belki başka bir yer... O, yine kahkaha ile gülüyor:

'— Ne sarih program... Bir yerde bekliyenin mi var? Cevap yerine bu sefer ben gülüyorum. Fakat o, birdenbire garip bir hüzne düşüyor:

— Vah Ömer vah... Peki, ne iş tutacaksın?

:— O da belli değil... Macera bitti. Bir yenisini aramalı.

36 KANDAVASI

Vagonların etrafına çocuklar toplanmıştır. Son vagonun bir penceresinden bir adam yere bir şeyler atmaktadır. Bunları kapışmağa koşan kız çocuklarından biri yere düşüyor. O kadar ona benzetiyorum ki Murat Beyi bırakarak, hızlı hızlı yanına gidiyorum. Fakat o değil. Olaydı, beni görünce, kimbilir nasıl haykıracaktı?

Tekrar arkadaşımın yanma döndüğüm zaman bana bu mânâsız hareketimin sebebini soracak sanıyorum. Fakat o, bunun farkına bile varmamıştır. Konuşmamızı bıraktığım yerden alarak:

— Mademki bir macera aramak lazımmış, diyor, ben senin yerinde olsam bir, iki gün bana misafir olurum... Bu da bir maceradır... Biletini değiştiririz. Bir daha görmek yok ki birbirimizi.

Murat Bey, bunu söylüyor ama o kadar ümit etmiyor ki, bir yandan da beni elimden tutarak vagonun kapışma götürüyor.

Üçüncü kampana tâ yakınımızda çalmaktadır.

Birdenbire:

— Gel şu işi yapalım Murat Bey, diyorum ve ben âni bir kararla vagona saldırıyorum. Kapılar kapanmağa başlamıştır. Filedeki bavulumla yağmurluğum pencereden atılıyor. Oturduğum yerdeki birkaç ufak tefeği de yakalayarak kapıya koşuyorum.

O gece benim için, çoktan beri tadı ve rengi unutulmuş bambaşka bir gecedir.

Murat Bey, istasyon yolunun solunda bir evde oturmaktadır. Geniş bir sofayı geçerek yukarı kata çıkıyoruz. Bu katta da yine

büyük bir sofa ile üç oda vardır. Sık asma yapraklarıyle üzüm salkımları

sofanın kafesli pence-

relerini âdeta bir duvar gibi örtmekte ve içerdeki akşam karanlığını bir kat daha koyulaştırmaktadır.

Sofada don gömlek ve çıplak ayaklarla dolaşmakta olan kısa boylu, tombalak bir adam merdivenin karanlığında bizi görünce ürküyor, zıplaya zıplaya kaçmaya başlıyor.

Murat Bey:

-r- Dur âşık... Nereye? Yabancı değil, diye bağırarak onu kolundan yakalıyor ve benimle tanıştırıyor.

Ferhat diye tanıştırdığı bir ziraat memurudur. Bjrazjmtalca, ablak yüzlü, çatık kaşlı, yirmi sekiz, otuz yaşlarında bir genç adamdır. Bana iç donu gibi görünmüş olan şey, vaktinden çok~evvel göbek salıvermeğe başlamış karnının üstüne çekilmiş ütüsüz bir beyaz pantolondur.

Murat Bey:

— Ferhat, benim pansiyon arkadaşımdır, diyor, şu canım büyük oda dururken bahçe üstündeki şu dolap gibi küçük odayı almıştır. Neden bilir misin? Zamparadır. Arka pencerenin kafesleri arkasından komşu pencereler-deki kadınları gözetler.

Ferhat, çocuk gibi utangaçtır:

— Etme Allahı aşkına ağabey... Etme, diye yalvara-rak yine kaçmak istiyor. Fakat kolunu mühendisin elinden kurtaramayarak çıplak ayaklarıyle durduğu yerde zıplıyor.-

— Zıplama ulan, ayağına kıymık batacak!

Elinde yeni yanmış bir lâmba ile arkamızdan merdivenleri çıkmış olan ev sahibi kadın da bizimle beraber olmak üzere hep birden gülüyoruz. Kahkaha ile gülmek de, benim için, bu gecenin yeniliklerindendir. Âdeta kendi sesimi yadırgıyorum. Murat Bey:

— Biz, işte böyle aile gibi bir şeyiz burada, diyor, büyük hanımı da kendimize uydurduk, yuvarlanıp gidiyoruz..

¦I

.!¦;

Ev sahibi, gün görmüş bir ihtiyar kadındır. Kızlarıyle oğullarını yerli yerlerine dağıtmış, kendisi hiç
birisiyle oturmak istemeyerek evinde yalnız kalmıştır.
Kadın, evlâtlık gibi kullandığı anlaşılan Ferhat'ı önüne katarak mutfakta bize yemek hazırlamağa iniyor. Fakat giderken bir yerli dolaptan bir şişe ile kadehler çıkararak Murat Bey'e:
— Sen misafiri gördün... rakı da içersin bu gece, diye gülüyor.
— Yaparız o işi değil mi Ömer?
— Yaparız Murat Bey, diyorum. O kadar uysalım ki bu gece...
Hava sıcak olduğu için ceketleri atarak gömleklerimizin kollarını sıvıyoruz. îlk kadehi içtiğimiz vakit Murat Bey, dağda yaşadığımız zamanlardaki kadar genç bir neşe ile:
— Ah, hesapsız, kitapsız hayatın tatlılığı, diyor, yani serserilik...
Bu neşenin altında yine^onun kadar genç bir hüzün saklıdır, istemediği halde bunu, birbirini tutmaz gibi görünen kesik kesik sözlerle açığa vuruyor:
— Serserilik, nereye gittiğini bilmeden yaşamak değildir Ömer... Ne olduğunu bilmeden istediği bir şeyi, şurada, burada aramaktır... Yıllar geçer, bir gün bakarsın vakitler daralmış... Yine kimsesiz ve yalnız olduğunu söylediğin zaman acıdım sana Ömer. Ben, kimseli bir adamım. Fakat yalnızım...
Karım var... Oğullarım, kızlarım, torunlarım var... Ama her biri bir tarafta... Nerelerde o' duklarını bile pek günü gününe bilmiyorum.. Alayla sevdiğim kadınlar oldu... Bunlardan biriyle de evlendim...
Sürü sürü gündelik vakalar, gaileler, engeller... «Acele etme... Hele geçsin şu günler... Doya doya birbirimizin ta-
"i
d mı çıkaracağız elbette» diyorum. Fakat günün birinde bakıyorum... Günler o kadar çabuk geçmiş ki, artık iki tarafta da çıkarılacak hiç bir tat kalmamış. Karı, daima çocuklarının yanındadır. Gezer, dolaşır... Bense hepsini tasfiye ederek Bozova'ya düştüm... Aşağıdaki ihtiyar kadın da aynı
vaziyette... Burada birbirleriyle hiç bir bağı olmayan garip, fakat tatlı bir aile meydana geldi... onunla ve Ferhat'la...

Murat Bey, Ferhat'ın adını söylerken o, elinde dolu bir tepsi ile merdivende görünüyor; bu, bir büyük sürp-rizmiş gibi Murat Bey, yerinden fırlayarak öyle bir neşe ile, «Vay vaay, âşık, sen misin?» diye bağırıyor ki, Ferhat, tepsisini düşürecek gibi oluyor. Murat Bey, onunla boğuşmaya başlıyor; kahkahalar içinde onu saçlarından, çocuk yanağı gibi löp ve kırmızı yanaklarından yakalayarak insafsızca tartaklayıp sarsıyor; nihayet, biraz evvelki sözlerinden, üstünde, başında kalmış hüzün kırıntılarını silkelemiş gibi sakin ve mesut, onu yanına oturtuyor, içmeğe devam ediyoruz... Ferhat'ın kadın gözetlemekten başka marifetleri de vardır. Güzel ud çalar. Birkaç kadehten sonra Murat Bey, ona zorla udunu getirterek şarkı söyletiyor. O, başlarken epeyce utanmış ve nazlanmıştır. Fakat başladıktan sonra da durmuyor. Bizim pek de fazla dinlemeden konuşmamız ona cesaret vermiştir.

Görülüyor ki kendisi içirl çalıp söyleyen bir adamcık. Benim resim yapmam nev'inden bir oyalanma.

Bir aralık Murat Bey, elime dokunarak, gözüyle Ferhat'ı gösteriyor. Bakıyorum. O, udun üstüne eğilmiş, alçak sesle: «Kime aldanmadı biçare gönül?» diye bir şarkı söylemektedir. Ben, bunda dikkat edilecek bir şey görmüyorum. Fakat Murat Bey, onu yine birdenbire saçlarından yakalıyor ve zorla yüzünü çevirerek bana gösteriyor; Ferhat, ağlamaktadır.

— Bunlar ne âşık? Utanmaz mısın?

— Etme ağabey, ayağını öpeyim...

¦— Sil bakalım gözlerinle burnunu da, bir tane daha içelim şöyle...

Sonra bana anlatıyor:

— Alaturka; içmeden, ağlamadan olmaz. Bir de âşık olmadan... Ferhat, Ziraat Mektebinde okumuştur. Dehşetli şeyler. Fakat o da benim gibi tersine terakki yolundadır. Birkaç yıl içinde Ankara'da, İzmir'de, Adana'da ve şimdi aklıma gelmeyen daha bir iki yerde memuriyet veriliyor.

Nihayet, Bozova'ya düşüyor benim gibi... Sanma ki bulunduğu yerlerden, benim gibi, devlet sepetlemiştir onu.

— Ağabey, evlâtlarının başı için...

— O her yerde bir, yahut birkaç kıza aşık olur. Kızlar, yahut aileleri sepetlerler onu... Sazını eline aldığı gibi düşer yollara... Ferhat bu...

— Alay etme ağabey... Ayağını öpeyim!...

Yemek sonuna kadar bu şakalaşmalar devam ediyor.

Bu çocuk adam, benim anlıyacağım bir insan değildir. Fakat bu gece her şey gibi onu da sıcak ve tatlı buluyorum.

Murat Bey, yemekten sonra birden sofradan kalkarak:

— «Haydi çocuklar, Bozova'nın modern gece hayatını görmeğe gidiyoruz, diyor. «Şen Yuva»
barında hovardalık yapacağız.»

Ve akşamdan beri benim düşündüğüm tâbiri kullanıyor:

— Bu gece başka gece...

Ben de onun gibi ayağa kalkıyorum:

— Ömer'in yapmayacağı şey yoktur bu gece.

Karanlık sokakta tektük sarhoştan başka kimse kalmamıştır. Kolkola şarkı söyleyerek bir köşe başını
dönen üç kişi bizi görünce duruyorlar; içlerinden biri:

— Amanın dirim... Kolyabani mi ne ki? diye ince ince bağırıyor.

Murat Bey'in bar dediği bir çarşı başında, büyük havuzlu bir gazino, yahut meyhanedir. Dipteki büfenin yanına kurulmuş bir ufak sahnede iki kadın ud ve kemanla şarkı söylüyorlar.

Murat Bey'in Bozova'da hemen herkesle ahbap olduğu görülmektedir. Gazinonun sahibi olduğu anlaşılan kıranta bıyıklı bir adam bizim için en önde bir masa kurdurmak istiyor. Ben, herkesin bana bakmasından sıkılarak bir köşede kalın bir direğin siperine çekilmeyi tercih ediyorum. 1 Sarhoşlar, çalgıyı bizim biraz evvel evde Ferhat'ın udunu dinlediğimiz gibi dinleyerek, bağıra çağıra birbirleriyle konuşuyorlar; şarkılar bittiği zaman «Yaşa... Varol... Bir daha» diye bağırıp çağırışmalar; ıslıklar.

Kadınlardan biri yorgan gibi kalın bir mantoya sarınıp bürünmüştür. O haliyle çekingen, kendi halinde hanım hanımcık bir ev kadınına benzemektedir. Fakat şarkı söylemek için ayağa kalktığı zaman mantoyu atarak, boncuklu bir tül elbise ile hemen hemen çıplak kalmakta.

Murat Bey, garsona:

— Nesi var onun? diye soruyor...

Garson:

— Hamama gitmiş de soğuk almaktan korkuyor, diyor.

Kadın, Murat Bey'le garsonun kendini konuştuklarını görmüş, başıyle bir işaret yapmıştır. Biraz sonra, çalgıya

¦ - #

ara verilince bizim masaya geliyor. Yine mantosuna sarılarak yanımıza oturuyor:

— Çoktandır bizi unuttunuz mühendis bey... Vallahi merak ediyordum sizi...

Onu Murat Bey'le konuşurken bana attığı hırsızlama bakışlardan asıl merak ettiği şeyin ben olduğumu anlıyorum.

Murat Bey:

— Ben dargınım sana... Artık gelmeyecektim, diyor ve yine Ferhat'a takılmağa başlıyor:

— Fakat bu oğlan başımın etini yiyor: «Bu gece de görmezsem intihar edeceğim!» diye beni tehdit etti. Allah-aşkına ne yaparsan yap, şunu başımdan al... Sevaptır.

Ve Ferhat, bayılacak gibi oluyor:

— Vallahi billahi yalan! diye debeleniyor ve gitmeğe kalkıyor.

Fakat Murat Bey, onu daha evvel, pantalonunun kemerinden yakalamıştır. Kahkaha ile gülerek:

— Otur, bakalım, diyor, pantalon yırtılır, büyük marifetlerin meydana çıkar!..

Kadm yalancıktan utanarak:

ı— A... diye elleriyle yüzünü kapıyor, Ferhat, çarpı-nıp çırpınarak:

— Bırak ayağının altını öpeyim ağabey... Şakanın böylesi olmaz. Namussuzum gideceğim, diyor.

— Git ama doğruyu söyle... Bu güzel kadına âşık olduğunu inkâr ediyor musun?

— Neden âşık olacak mışım? Değilim elbette... Bu defa kadm cilveli bir sitem yapıyor:

— Ben, o kadar sevilmiyecek bir insan mıyım? Sonra, bana döndü ki, asıl maksat da budur:

¦— Siz söyleyin bari beyefendi... Ben, kaçılacak kadar çirkin bir kadm mıyım?

Doğrusu istenirse bu işlerde ben de Ferhat'tan daha az mahcup ve acemi değilim. Fakat tok sesimle:

— Ne münasebet; değil elbette, diye pek de nazik sayılmayacak bir kompliman yapmam lâzım geliyor.

Murat Bey:

— Hadi hadi, otur edebinle yerinde Ferhat... Artık sana bir şey söylemeyeceğim, diyor ve kadınla konuşmağa başlıyor:

-f- Sen, yeni hamamdan çıkmışsın öyle mi? onun için mi sarılıp sarmalandın bu gece?...

— Biraz da nezlem var Mühendis Bey, üstünüze sağlık. Aziz Bey'in sahnesi de pek havadar maşallah...

— Hamamdan çıktın ha... Vay, vay, vay! Seni göbek taşının üstünde bir göz önüne getirmeli... Kız, senin vücudun zaten hamama gitmediğin zaman da hamamdan çıkmış gibi buğu içinde bir vücuttur.

Bir de onun kurna başında gıcır gıcır keselendikten, sabunlu kaynar su ile köpük köpüğö uğulduktan sonra fırancala hamuru gibi kabarışını göz önüne getir. Aman, AllahımL

Murat Bey, konuşurken bana kaş, göz işaretleri yaparak bunları, Feihat'ı tahrik etmek için söylediğini anlatıyor, bir yandan da kahkahalarla gülüyor; fakat bilmem niçin, ben, bunları da, akşamki neşesi gibi gizli bir hüzünle karışık bulmaktan kendimi alamıyorum.

Nasıl ki biraz sonra yakınımızdaki masalardan birinde oturan yaşlı bir adam ona: «Mühendis, şu neşenin bir parçasını bana ver de bu gece rahat bir uyku uyuyayım!» diye seslendiği; o da: «Al mübarek olsun doktor!» dedikten sonra yavaşça: «Böylece sen oturursun, ben uyu rum!» diye içini çektiği zaman şüphemin yersiz olmadığına hükmediyorum.

Kadını ilk bakışta kendi halinde, hanım hanımcık bir ev kadını gibi görüşüm de pek yanlış olmamalıdır.

Nasıl ki, eski kocasının yanındaki çocuğuna bir yün hırka örüp gönderdiğini, bir ara Murat Bey'e söylemiş olması da bunu anlatmaktadır. Fakat yine bir aralık kendisinin de itiraf ettiği gibi, «Artist, hayatı» tâbir edilen bu hayat, onu, orospuluğu meslek şeklinde benimseyenlerden daha yüzsüz ve sıyrık yapmıştır.

Ferhat'ın gizli gizli genç kadının bacaklarına baktığını yakalayan Murat Bey: «Allahaşkma şuna biraz bir şey gösteri ver de meraktan kurtulsun!» diye şaka edince o, hiç nazlanmadan:

— A... Ne olur... Teklif mi var? Görsün ya, diye mantosunun önünü, yukarıya kadar aralayıveriyor, sonra da, günahı boynunuza... isterseniz siz masanın altından dikiz edin ama belli olmasın, diye bize ikramda bulunuyor ve gayet ustalıklı bir hareketle yanımızdaki direği, çıplak baldırına siper ediyor.

Murat Bey, bu defa sahici bir üzüntü ile Ferhat'a:

— Âşık, bu fırsatı bir daha nereden ele geçireceksin? Komşu bahçelerde bunun binde birini görmek için, kafesler arkasında, fotoğrafçı gibi kafanı pencere perdelerine sarıyorsun aptal, diye söyleniyor.

Utanmanın da bir haddi vardır. Zavallı Ferhat, löp çocuk yanakları ateş içinde, gözleri şaşılaşmış, alt dudağı uzayıp titreyerek:

— Ne olacakmış sanki? Bakarım işte, diye meydan okuyor.

Fakat kadın:

—¦ İstersen yere bir şey düşürmüş gibi yap da elinle okşayıver şöyle bir kere, diye işi daha da azıtınca, doz fazla geliyor ve Ferhat, tekrar isyan ederek:

— Ben istemem öyle terbiyesizlik... istemem öyle terbiyesizlik, diye söyleniyor.

Bu defa da kadın kızıyor:

— İstemezsen isteme, diyor, ben de sana bayılmadım ya. Hem ben, çatık kaşlı, al yanaklı erkekleri hiç sevmem zaten. .

Sonra, onu kıskandırmak ister gibi yaparak, beni gösteriyor ve biraz evvelki «artist hayatı» gibi yine bu hayatta öğrenilmiş bir kelime sarfederek:

—> Benim asıl erkek tipim zabit beydir, diye gülüyor.

Gülüyor, fakat bu, ciddidir; yanımıza oturduğundan beri gözleri benden ayrılmamıştır. Bereket versin, tam bu dakikada saz başlıyor ve onu sahneye çağırıyorlar.

O zaman, biz de kalkıyoruz. Bir aralık kadının açık bacaklarını seyretmeye razı oluşu Murat Bey'le barışmak demek olmasına rağmen, Ferhat, sokağa çıkınca onunla dargınlığı tekrar tazeliyor:

— Ağabey, artık evdn başlca bir yerde seninle arkadaşlık yok, diyor ve öfkeyle önümüzden yürüyor.

Ferhat'ın bu- kızgınlığında, kadın yanımızdan gittikten sonra Murat Bey'in hemen gazinodan kalkmak istemesinin de payı olduğuna şüphe yoktur.

Sokakta artık in, cin kalmamıştır. Murat Bey, ikide birde beni kolumdan tutarak duruyor ve konuşuyor:

— Neydi bir vakitki dağ geceleri, baskın ve kan geceleri değil mi? diye söyleniyor.

Benim için, on, on beş gün evveline kadar bu gecelerin hemen hemen aralıksız devam etmiş

olduğunu aklıma ¦getirmiyorum. Ferhat; on, on beş adım ilerimizde yürümekte, yalnız köşe başlarında, başka bir sokağa sapmamızdan korkarak bizi beklemektedir.

Murat Bey, kendini fazla hüzne kaptırıyor gibi oldukça ondan imdat umarak kahkahayı bastırıyor:

— Bu oğlan beni çok eğlendiriyor. Fakat ben de ga-

liba pek namuslu hareket etmiyorum ona karşı... İkide birde biçareyi ötekine, berikine âşık ediyorum.

Bu gece yaptığım gibi. Doğrusu kadın, pek de âşık olunmayacak gibi değil. Artist olurum diye evini, barkını yıkıp çalgıcıların peşine takılmış zavallı.

Hoş, hepimiz de yaşımıza, başımıza rağmen belki onunkinden daha ipsiz, sapsız bir şeylerin peşine takılmış derbederler değil miyiz? Bu saatte burada ne halt aradığımızı biliyor muyuz? Fakat bilmezsin ne iyi ettin buraya uğradığına Ömer?

Yine duruyor, başını geçtiğimiz daracık bir sokaktaki yamrıyumru karanlık evlerin birbirine dokunacak kadar yakın dam saçakları

arasından görünen gökyüzünün mavi boşluğuna doğru kaldırarak geniş
soluklar alıyor; sonra gülerek Ferhat'ı çağırıyor:

— Gel âşık... Sana bir büyük haberim var... Nazlanmayı bırak. Çok ehemmiyetli... Gel, hadi... Geç
sen de şu tarafıma... Gir koluma bakayım... Hani senin uzaktan âşık olup da çarşıda yüzünün çiçekbozuğu olduğunu görünce soğuduğun kız yok mu? Ben, onu bugün yine çarşıda gördüm.

Koluma parmağı ile dokunarak devam ediyor:

— Çok yakından o kız, âdeta bir âfet. Anası bir istediğini almadığı için ağlamıştı galiba!...

Yanakları alev alev yanıyordu. Çiçekbozuklarmın içlerinde kalmış göz yaşı damlacıkları güneşte nasıl parlıyordu bilemezsin?... Yani o kız, insanın karısı olsa her gece bir bahane ile onu ağlatır; sonra da bu yaşlar kurumadan dizlerine oturtup yüzünü lâmbaya tutarak sıcak sıcak... Sen söyle Ömer, aptallar pek tadını bilmezler ama bir güzel kadın çehresi için ne süstür o çiçekbozuğu... öyle değil mi Ömer?

Gittiğim her yeni kasabanın sokaklarını, ecnebi turistler gibi dolaşmak öteden beri âdetimdir. O arada defterime ufak tefek resimler de çizerim. O sabah da yine öyle yapmaktaydım. Epeyce bir zaman sokakları dolaştıktan sonra karşıma bir meydan çıkıyor. Bir köşesinde bir cami, yanında eski bir küçük mezarlık... Camiin musalla taşma bir ölü bırakmışlar. Vakit erken olduğu için etrafında çocuklardan başka kimse yok... Bir kısmı tabutun önüne geçmiş, bir büyükçesi başına yemeniden sarık sararak imam olmuş, cenaze namazı oyunu oynuyorlar. Zembilli bir kambur ihtiyar: «Utanmıyor musunuz yumurcaklar? Başka oyun bulamadınız mı?» diye. onlara elindeki sopayı sallıyor. Çocuklar haykırışa bağrışa mezarlığın içine kaçışıyorlar. Aralarında küçük kızlar da var. Ben de dolaşır gibi yaparak arkalarından yürüyorum. Kimi aradığımı söylemeğe lüzum var mı? Murat Bey'in dün gece gazino dönüşünde: «Biz, hepimiz saçımızla, sakalımızla belki ondan da ipsiz sapsız bir şeylerin peşine takılmış derbederler değil miyiz?» dediğini hatırlıyorum. Boş bir zamanımı, eğlenmek için de olsa, ben de Bozova'da bir ufak kız

çocuğunun peşinde kullanmıyor muyum? Servilere tırmanan, mezar taşlarının üstünde zıplayan çocuklar arasında bir saatlik çocuğumu arıyorum. Kırık mezar taşlarının yazılarını okuyor gibi yaparken, onların oynadıkları namaz oyunu gibi, ben de koskoca boyumla, bir baba-kız oyunu oynuyorum. Çocuklar, ilk önce benden ürktükten sonra, yavaş yavaş

yanıma yaklaşmışlardı. Adını bilsem bir şeyler soracağım. Fakat yine de soruyorum. Sonra onun terhis kâğıdımla beraber göğsümdeki meşin cüzdanda duran resmini hatırlıyor ve çıkarıyorum.

Çocuklar, birbirlerinin başı üstünden onu seyrediyorlar. Bir tanesi: «Ha, bizim 48

mahallede bir kız vardı ya... O da fukara» diyor. Bu ka-darcık bir işaret üzerine: «Sizin mahalle uzakta mı?» diye soracak oluyorum. Fakat birdenbire kendimi toparlıyorum; bu çocuğun peşine takılarak mahalle aralarında tahkikat yapmağa gitmişim gibi utanıyorum ve kızıyorum. Fakat yine de biraz sonra geçtiğim çarşıda, sonra bir köylü pazarında gözüme ilişen kız çocuklarını birer birer muayene ediyor, arkası dönük olanların önlerine geçiyorum. Nihayet, çocuklara yaptığım gibi, onu bir kere de ihtiyar bir postacıya sormaktan kendimi alamıyorum. O, havanın sıcak olmasına rağmen sırtında yamalı bir palto, ayağında çoraplarının üstüne geçirilmiş tozlu lâstiklerle kendi kendisiyle konuşarak önümden yürüyen zayıf bir ihtiyar adamcağızdır. Beni görünce de benimle konuşmağa başlıyor.

Şehirde yeni bir çehre olduğum için beni merak etmiştir. Nereden, ne zaman geldiğimi öğrenmek istiyor. Ben de onun postacı olmasından, herkesi tanımasından ümitlenerek ona kendi sualimi soruyor, küçük kızı tarif ediyorum. İlk önce, bir gün evvel, manavın önünde bana kimi aradığımı soran adam gibi o da Bozova'da fakir çocuktan bol bir şey olmadığını söylüyor; sonra:

¦— Dur, dur! Ben, mektup götürdüğüm yerlerde onu sana arayıvereyim... Sen, bana yerini söyle, diyor.

Postacı, yarı meczup bir zavallı ihtiyardır. Biraz sonra beni de, konuştuğumuzu da unutacaktır. Fakat buna rağmen ona Nafia mühendisinin adresini vermek gülünçlüğünden kendimi alamıyorum.

Sonra da başka birini azarlar gibi kendi kendime: «Yeter bu kepazelik. Hadi bakalım marş marş!» diye sert bir emir veriyor ve hükümet meydanına yürüyorum.

Murat Bey'i öğleye doğru hükümetteki dairesinde bulacağım. Vakit henüz erkendir. Fakat şimdilik gidilecek başka yer kalmamıştır.

Hükümet Konağı, geniş bir meydanın sonunda, bir saat kulesi karşısında eski ve büyük bir binadır.

Saat ku-lesiyle konak arasında ve cümle kapısının geniş taş merdivenleri üzerinde erkekli kadınlı bir halk ve köylü kalabalığı toplanmıştır. Ne olduğunu sormaya vakit kalmadan, süngülü jandarmalar arasmda on kadar kelepçeli adamın geldiğini görüyorum. Kıyafetlerine ve hallerine göre eş-kiya olacaklardır... Dolaştığım yerlerde bunlar, benim her zaman gördüğüm şeyler olduğu için pek aldırış

etmiyorum;'konağa girmek için merdivenlerde kalabalığın seyrelmesini bekliyorum. Fakat polislerin kapıyı tuttuğunu ve merdivenlere doğru üşüşmenin daha da arttığını görerek ' yürüyorum.

Konağın uzun ve geniş taşlığı da dışardan daha az kalabalık .değildir. Dipteki Ağır Ceza Mahkemesinin kapısında halk, âdeta polislerle boğuşmaktadır. Boyum ve üniformam için kalabalık bana kolayca yol açıyor, kucaklarında çocuklarla yerlere çömelmiş maramalı ve peştemalh köylü

kadınlarıyle çocuklara basmamağa çalışarak ilerliyorum.

Ağır Ceza Mahkemesi, alt katın sol kanadını baştan başa tutan bir salondur. Bunun yarıdan fazlasını

tutan dinleyici sıraları pek o kadar kalabalık değildir. Hatta arka tarafta epeyce boş yerler vardır.

Ben, tamamıyle boş olan sırada, pencerenin yanına yerleşiyorum. Önümdeki sıralarda temiz kıyafetli adamlarla beraber birkaç da kadın oturmaktadır. Şapkalarına ve mantolarına göre, bunların memur ve daktilo gibi kadınlar oldukları anlaşılmaktadır.

Pek alışılmamış bir çehre ve vücutta bir yabancı askerin girişi salonda bir merak uyandırmıştır.

Sıralardan bakışıyorlar, hatta sanıklardan bir ikisi de başlarını bana doğru çeviriyorlar. Bunlar, son derece fakir kıyafetli köylülerdir. Aralarında bir de ak sakallı ihtiyar vardır, ötekiler, genç ve orta yaşlı

adamlardır. Hepsinin tıraşları, sakal denecek kadar uzamıştır. İhtiyardan başka hemen hepsi geniş

pencerelerin dışındaki güneşe doğru başlarını çevirmiş oldukları için yüzlerini profilden görüyorum.

Eş-kiya tahminimde yanılmamış olacağım.

Bu adamlar bana yabancı değillerdir. Duruşlarında ve bakışlarında, çok yakından tanıdığım isyan ve eşkiya-lık bölgelerinin uzlaşmaz dargınlığını gayet iyi görüyorum.

önümdeki sırada oturanlarla başbaşa beni konuşmuş olan orta yaşlı efendiden bir adam, elindeki gazete ile yüzünü yelpazeleyerek bana dönüyor:

— Çok sıcak değil mi subayım? diye başlayarak nereden geldiğimi soruyor.

Ondan bugünkü mahkeme için bir şeyler öğreniyorum.

Bir yıla yakın zamandan beri devam etmekte olan zorlu bir dava imiş. Geçen hafta savcı, birkaç kelle ve on beş yıldan aşağı olmayan cezalar istemiş... Son müdafaalar yapılmış... Bugün kararlar okunacakmış...

— Eşkiya olacaklar sanırım, diyorum. Adam, benimle eğlenir gibi bir bakışla:

— Ne diyorsunuz efendim, diyor, eşkiya, bunlardan pek namusludur. Meşeli ilçemizde Yukarı

Sazan diye lanetleme bir dağ başı köyü vardır. Asırlardan beri, mübalâğa sanmayın, asırlardan beri, Bozova'nın bir belâsı ve yüz karasıdır... Eşkiya, katil, kaçakçı, serseri ne çıkarsa hep oradan çıkar.

İnadın ve kinin derecesine bakın ki, ne

muhakemenin devamı sırasında, ne de geçen hafta, mahkemenin tayin ettiği resmî avukatın müdafaası dışında bir tek

müdafaa, yahut pişmanlık sözü söylememişlerdir.

— Peki, hükümet ne der bu işe?

Adam, bu sefer de ümitsiz bir dudak büküşüyle, gülümsüyor:

— Hükümet, kötüyle başa çıkabilir mi? Daha doğrusu çıkar ama başka türlü... Kuracaksın darağaçlarını, anladın mı efendim? Kafa kaldıranın koparacaksın kafasını... Hatta, bunun daha kestirme bir yolu da vardır... Vereceksin ateşe gecenin birinde bu engerek yuvasını... Dağıtacaksın ahalisini ova köylerine... Ama nerden bulayım o hükümeti ben? Aklı ermeyenler şuradaki sanıkların hiç değilse ikisi, üçü için idam bekliyorlar... Fakat neticeyi biraz sonra öğreneceksiniz: İdamı

beklenenlere meselâ altı sene, suçları daha hafif olanlara derece derece üç sene, iki sene, hatta belki birkaç ay... Bağda ot, kök yiyeceklerine, hapishanede devletin ekmeğini yiyip kuvvetlendikten sonra yeniden melanetlerine başlamak için...

Adam, bir iki kere daha acı acı güldükten sonra devam ediyor:

— Bunu nereden mi biliyorum, diyeceksiniz. Meselenin gün gibi açık olmasından, hakikatin lök gibi vilâyet halkının vicdanı üzerine oturmuş bulunmasından, kararın resmen bir hafta uzamış

olmasından... Ben de vaktiyle, biraz adliyecilik yaptım. Bilirim bu işleri... İlk gün sıcağı

..sıcağına, hâkimler de bizim gibi görüp düşünmüşlerdir. Fakat ertesi gün, hele ertesi gece kafalar işlemiş, kanaatlerde hafiften bir sarsıntı başlamış; daha ertesi günlerde daha fazla... Böylece cezalar da borsa eshamı gibi düşe düşe söylediğim derecelere inmişlerdir... Altı yıl ile altı ay arası... Öyle ki dişlerini sıkıp kararı bir haftacık daha

geciktireydiler herifler alınlarının akıyle, ellerini, kollarını sallayarak buradan çıkacaklardı.

Adam, bu son cümleyi söylerken ağzındaki gülümsemeden ufak bir kahkaha çıkmış, birkaç sıra önümüzde oturanlardan bazılarına başlarını çevirtmişti. Tam o dakikada mahkeme heyeti salona giriyor, hep birden ayağa kalkıyoruz; altımızdaki taban tahtaları yıkılacak gibi çatırdıyor.

Asıl ehemmiyetli olan şey, bu davanın ne davası olduğunu adama sormağa vakit bulamamış

olmamdır. Karar okunmağa başlanınca ilk satırlardan bir kan davası olduğunu anlıyorum. Adamın Yukarı Sazan dediği köy ile Aşağı Sazan adlı komşu bir köy arasında, birçok ölü ve yaralılarla, âdeta bir meydan muharebesine benzemiş olan bir çarpışma...

Okunması yarım saatte yakın süren bu hikâyede beni fazla ilgilendirecek bir şey yoktur. Hatta pek de dinlemiyorum. Yalnız, iki tarafın da asıl suçlularının o çarpışmada ölmüş ve birbirleriyle ödeşmiş

olduklarını, yarım-yamalak anlıyorum.

Beni asıl ilgilendiren şey sanıklardır. Bunlardan bir, ikisinin -ötekiler gibi sakalları çıkmış olmasına rağmen-pek genç yaşta çocuklar oldukları dikkatime çarpıyor. Karar okunurken yüzlerinin hâkimlere dönmüş olması lâzım geldiği halde hepsinin boynu, geniş pencerelerin dışındaki güneşe doğru dönmüştür. Böylece çehrelerini profilden, karşıdan görebileceğimden, daha açık ve aydınlık görüyorum. Daha evvel de söylemiş olduğum gibi, bu başları hafifçe yana çevirerek bu duruşları ve bakışları ben, çok iyi tanırım: içinde yaşadıkları cemiyete uzlaşmaz bir kinle küskün çehreler, tuzağa düşmüş ümitsiz, yırtıcı kuş profilleri...

Ayakta kararı dinlerken elim durmadan işliyor, sıranın üzerinde açık duran defterime bu profilleri çiziyorum. Kulağıma çalman kelimeler: cahillik, yaş küçüklüğü, zor, tehdit ve tahrike sürüklenme gibi sebeplerle cezaların durmadan azaltıldığını, biraz evvel benimle konuşan adamın tahmininde yanılmadığım göstermektedir. Neticede iki beraat bile vardır: İhtiyar ile genç çocuklardan biri...

Gruplar halinde salondan çıkmakta olan dinleyicilerde, gördükleri piyesin sonundan pek memnun kalmamış insanların hoşnutsuzluğuna benzer bir durgunluk vardır.

Ben, çıkmak için acele etmemekte, oturduğum yerde krokilerimi tamamlamaktayım. O esnada omuz başımda iki insan beliriyor. Birisi sarı elbiseli bir erkek, öteki siyah mantolu bir kadındır. .Erkek:

' '—a Affedersiniz zabit efendi, diyor, resimlerinize bakabilir miyim?

Saçları da elbisesi gibi saman sarısı, basık burnunun ucunda iri bir et beni sallanan seyrek iri dişli kırk, kırk beş yaşlarında bir

adamdır.

«Çok güzel, cidden muvaffak olmuş!» diye resimlere bir göz attıktan sonra onları, biraz alarga duran kadına uzatıyor:

— Sen de bak... Daha iyi anlarsın. Sen resim muallimisin.

Bu son sözün benim dikkatimi çekmek için olduğu -nnlaşılıyor. Fakat ben işitmemiş görünüyorum.

Resimleri görmek isteyenin kadın olduğuna şüphe yoktur. O, bunları, pencerenin yanma götürerek seyrederken biz konuşuyoruz:

— Efendim, ben, sizi bir kere daha gördüm... Geçen sene istasyondaki bayram yerinde...

Omuzunuzda bir kız

çocuğu vardı. Ben sıra kahvelerde oturuyordum. Boyunuz çok uzun olduğu için, ilk önce kalabalığın içinde sizi bir taşın üstüne çıkmış sandımdı. Sonra yürümeğe başlayınca şaşırdım.

Böylece ahbaplık başladıktan sonra kadını yanımıza çağırıyor ve benimle tanıştırıyor:

— Ben, Aşağı Sazan Mektebi başöğretmeniyim. Hanım da bizim muallimlerdendir. Bugünkü dava biraz da bizim davamız sayılır. Zaten onun için geldik...

Evvelce konuştuğum adam gibi o da cezaları az buluyor, fakat bunun üzerinde pek fazla durmuyor.

— Aç, üstelik de cahil adama ceza ne yapar? diyor.

— Mektepleri, hocaları yok mu bunların? diye soruyorum.

Komik bir şey söylemişim gibi gülmeğe başlıyor ve dişlerinin aralıklarından yüzüme tükürük sıçramaması için eliyle ağzını kapatıyor:

— Hangi hoca, hangi insana benzeyen insan barınabilir ki orada? Herkes, canını sokakta mı buldu?

Adı köydür ama kartal yuvası gibi uğursuz bir yerdir orası... Bir yara ki en yaşlıların bile hatırlayamadıkları zamanlardan beri işler, durur. Fakat asıl sıkıntısını biz çekeriz... «Biz» diyorsam zavallı suçsuz, günahsız Aşağı Sazan... Toprağımız çok iyidir, ahalimiz çok çalışkandır. Uslu ve namuslu insanlardır. Hatta yakında kazaya tahvil edilmesi için ciddî teşebbüsler vardır. Fakat her halde bilmediğimiz bir suçu olacaktır ki Allah bu belâyı musallat etmiştir onun başına... Yukarı

Sazan, Aşağı Sazan diye adları bile bir olan bu iki köy, hakikatte iki düşman ülke gibidir. Canımız, malımız hiç bir zaman emniyette olmamıştır. Aç kurtlar gibi durmadan toprağımıza akın ederler.

Üstelik

KAM UAVA51

00

bu iki köy arasında bir de üç, beş yılda bir tepen bir amansız kan davası vardır. Aslında iki aile arasındadır bu dava... Fakat zamanla iki köyün malı olmuştur... Dinlediğimiz kararda «ihtilâf», «niza»

gibi yumuşak kanun kelimeleri geçiyor ama bu son niza, iki taraf arasında tam mânasıyle bir meydan muharebesi olmuş. Hükümet yeti-şinceye kadar iki günden fazla sürmüştür. Tarihlerde okuduğumuz gibi sokaklara barikatlar yapılmıştır. En sonra iki köyün hududundaki rivayete göre, Sultan Mahmut zamanından kalma bir taş köprü, taşocağı dinamit-leriyle atılmıştır... Sizin anlayacağınız iki düşman ülke gibi resmen alâkaları kesilmiş haldedirler. Birbirlerinin hududundan kuş uçurmazlar... Çok acınacak şey bir memleket için...

Konuşa konuşa salonun kapısına varmıştık. Biraz önümüzden yürüyen kadın muallim, bizi dinliyor, fakat hiç bir kelime söylemiyordu.

Koridordan birdenbire acı bir kadın çığlığı geliyor. Yandaki açık bir kapının ağzında duran bir mahkûma sarılan genç bir köylü kadınını jandarmaların ayırmağa uğraştıklarını görüyoruz.

Kalabalığın heyecan ve merak içinde birbirini itip kakmasına mukabil yalnız, mahkûm, sükûnunu bozmuyor, kadının omuzlarına düşen kabarık saçlarını açık bırakan sarı işlemeli maramasını

düzeltiyor. Ağır bir tehdit sesiyle: «Git yalvarma şunlara» diye emrediyor.

Bu bakış ve ses hiç bir zaman uzlaşılmayacak bir yabancı düşmana esir düşmüş bir mağlûp bakışı

ve sesidir. Bunu hudutlarda çok gördüm. Fakat bir iç vilâyetin ahalisi arasında bana bir tuhaf geldi. O

esnada kadın muallimin gözlerini üzerimde hissediyorum. Mahcup bir heyecanla kekeleyerek bana:

— Keşke bunun da resmini yapabilseydiniz, diyor.

İS. AIN LIAVA5İ

Onun siyah mantosu ve şapkasıyle evvelce zannettiğim gibi orta yaşlı bir kadın değil, çocuk çehreli, ince ve esmer bir genç kız olduğunu o zaman farkediyorum.

Murat Bey'i yukarı kattaki odasında, etrafını almış beş altı kişi ile hararetli bir konuşma içinde bulunuyor ve araladığım kapıyı tekrar kapıyorum. Fakat o, beni görmüştür.

— Gel, gel... Biz de seni bekliyoruz, geciktin, diye bağırıyor.

Bu kalabalık, benim için toplanmıştır. Mahkeme salonunda gördüğüm Savcı da aralarındadır. Bana elini uzatırken:

— Beyi gördüm. Mahkemedeydi. Arka sıradan bizi dinliyordu, diyor.

Bir başkası benimle daha eskiden tanış çıkıyor. O da Sazan köyü muallimi gibi beni, omuzumda bir saatlik kızımla bayram yerinde dolaşırken, sonra da bir işportadan ona bir bebek patiği alırken görüp gülmüş olanlardandır.

Murat Bey bunu öğrenince işkilleniyor, darılıyor: «Neden bilmiyorum ben?.. Geçen sene de buradan geçtiğini neden sakladın benden?» diye tutturarak sebepler aramağa kalkıyor.

Dünden beri konuştuğumuz bir sürü şey arasında bunu ona söylemeyi unutmuş olmam bir tesadüftür. Fakat bu, benim kendime de garip görünüyor. Küçük kız hikâyesini anlatıyorum.

Odadakilerin arasında Vilâyetin Emniyet Âmiri de vardır. «Aratalım şu biçareyi bakalım. Belki buluruz!» diyor.

Havayı bir anda müşterek bir merhamet ateşi sarı-

yor. «Evet, evet... Bulduralım... Bir şeyler yapalım... Ah. hiç olmazsa adı bilinse» diye üzülüyorlar. Bu, doğrudur. Bilinse sokaklardaki yalınayak kız çocukları arasında onu bulmak belki de mümkün olacak, devletin kimsesiz sokak çocuklarına olan borcu onun şahsında ödenmiş olacaktır.

Fakat bu merhamet fazla sürmeden geçip gidecek bir havadır. Biraz sonra da unutulup gidiyor.

Murat Bey, burada pek tutulan bir insandır. Hiç bir şeyini beğenmediği Ferhat gibi herkese de çattığı, sataştığı halde kimse ona darılmıyor. Memleketin renksiz ve yeknesak hayatında belki de bunun için onu sevip aramaktadırlar. Hep bir arada şehrin lokantasına gidiyoruz. Fer-hat,da bizi orada beklemektedir. Bahçedeki çardağın altma bizim için uzun bir sofra kuruluyor. İçlerinde iri kar parçaları
yüzen şıralar ve nar şerbetleri içiyor, kebaplar yiyoruz. ' Sçfradan kalkılacağına yakın Murat Bey:

— Yolculuk yarın mı Ömer? diyor.

Beni Bozova'da daha fazla alıkoymak için arkadaşları yle bir arada bir hücum yapacağını hissederek:

— Sonra konuşuruz, diyorum. Maksadımı anlıyor:

— Yok Ömer, diyor, arkadaşların hepsi rica ediyorlar. Hiç olmazsa bir hafta Bozova'ya misafir olman için...

Busessiz ve neşesiz uzun adamın arkadaşlara bir şey söyleyeceğini pek zannetmem. Fakat onun istediğini gördükleri için hepsi ayrı ayrı üstüme düşüyorlar.

—'¦ Peki... Yarınki trenle gitmeyeyim... Ötesini sonra düşünürüz Murat Bey, diyorum.

Bu kararımın asıl sebebi onun güzel neşesini bozmamaktır. Fakat hepsi bundan ibaret değildir. Bana içinde ve etrafındaki sessizliğin kendine göre bir sesi var gibi gelen o yalnız evde Murat Bey'le Ferhat arasında geçirece-
ğim değişik birkaç günün de payı vardır. Ancak bu müddet esnasında onunla umduğum kadar yalnız kalamıyorum. Arkadaşları

bizi rahat bırakmıyorlar, durmadan öteye, beriye sürüklüyorlar. Hatta evlerine çağıranlar oluyor. Aile hayatı denen şey benim için yepyenidir. Sokak kıyafetleriyle gördüğüm kadınları soyunuk halleri ve ev kıyafetiyle hemen ilk defa görüyorum. Benimle konuşuyorlar; kucağıma çocuklar getirip bırakıyorlar. Benimle hepsinden fazla konuşan bir genç kız, büyük memurlardan birinin baldızı, beni Amerikan sinema artistlerinden birine benzetiyor, başka kadınlara da göstererek: «Değil mi?» diye soruyor. Gülüyoruz. Sonra Murat Bey: «Kız seni gözüne kestirdi. İstersen sana varabileceğini bana hemen açıkça söyledi. Düşmanın böyle bir güzel çehrelisi ile de boğuşmayı bir kere denemek istemez misin? Başkaların-daki yerine kendi çocuklarını

bindirirsin omuzlarına!» diyor. «Arşın arşın kollarım ve bacaklarımla beni nasıl tasavvur eder kendi yanında» diye cevap veriyorum. Yine gülüyoruz.

Gündüzleri Murat Bey'in daireye geç gittiği, hatta büsbütün astığı oluyor. Ben, yalnız kaldıkça istasyona iniyorum. Epeyce zaman oradaki kahvede oturuyorum. Sonra: «Bu asker, burada ne bekler acaba» diyeceklermiş gibi bir sıkılma hissiyle şehre dönüyorum.

Bir gün, Emniyet Amiriyle konuşurken küçük kızın sözünü açtım. İlkönce hiç bir şey hatırlamadı, sonra: «Bak hele; ben, onu aratacaktım. Nasıl da unuttum?» diye hayret etti.

Bir hafta sonra Bozova'dan ayrılıyorum. Fakat yolum başka bir istikamete dönmüştür.

Bir gece Sıhhat Müdürünün evinde misafiriz. O, Maarif Müdürü ile beraber, kış bastırmadan kazalarda bir teftiş gezisine hazırlanmaktadır. Beni Bozova'da daha fazla KAN DAVASI

59

alıkoymağa çare kalmadığını gören Murat Be/e bir fikir geliyor:

— Kazalarda benim de görülecek birçok işim var, diyor, hep birden gideriz. Ömer. Sen de bir çok yeni yer görürsün... Böylece ben de seni birkaç gün fazla görmüş olurum... Sonra vilâyetin son kazası olan Yeşilsu'da seni tren yoluna çıkarıp uğurlarız. Ne kadar kolay değil mi?

Ben de, kendisi de bu kolaylığa gülmekten kendimizi alamıyoruz. Fakat o, bir kere daha:

— Nerede göreceğiz artık birbirimizi? diye boynunu büktüğü zaman ben yine trendeki gibi düşünmeden:

— Olur Murat Bey, diyorum.

Beş arkadaş kamyondan bozma' bir otobüsle yola, çıkıyoruz. Ferhat da bizimle beraberdir. Murat Bey, son akşam pnun için de Vali'den birkaç günlük izin koparmıştır. Kıraç bir ovayı geçmekteyiz.

Arada bir, toprağın kıvrımları içinde kaybolmuş ince bir akarsuya ve biraz yeşilliğe rastlanmasa bir bozkır denecektir.

Yol, pek fena değil. Fakat makinamız durmadan arıza yaptığı için ağır gidiyoruz. Geceyi geçireceğimiz kaza merkezine vaktinde yetişmemiz şüpheye giriyor.

Benim kendi hesabıma düşen acelem, ovanın sonunda bir bulut gibi görünmeğe başlamış olan Yukarı Sazan eteklerine yetişmeden gecenin yaklaşmasıdır. Bu dağı uzaktan olsun görmeden geçersem acıyacağım. Gerçi dağ denen şeyin benim için artık hiç esrarı kalmamıştır. Fakat Bozova'da bu Yukarı Sazan için dinlediğim şeyler, hele mahkemede gördüğüm küskün adam çehreleri bende garip bir merak uyandırmıştır.

Kızıltılı bir akşam güneşi onu karşıdan yakalamağa, sarp kayalıklarını belirtmeğe başladığı zaman bu merak

daha da artıyor. Hatta bir aralık başımı alıp kendi kendime bu dağa doğru yürümek için bende yakıcı

bir arzu uyanıyor. Bu, benden beklenmeyecek bir şey de değildir zaten. Fakat «Senin için macera bitmelidir Ömer! Hayatının bir dönüm noktasındasın artık!» diye kendime usluluk nasihatleri veriyorum. Ancak, ne çare ki, kaçmak istediğim macera beni bu yolun birkaç saat ötesinde beklemekte, kıskıvrak yakalamağa hazırlanmaktadır.

Geceye doğru Aşağı Sazan'dayız. Yol kenarındaki bahçelerinin ve evlerinin görünüşüne göre burası, mahkemede tanıştığım başöğretmenin anlattığı gibi zengin ve uyanık bir köydür. Hatta küçük meydanın ortasına, başını bir düşman toprağına bakar gibi dağa çevirmiş bir Gazi heykelciği dikmişler ve ayrıca da meydandan üç, beş dükkanlı bir çarşının sonundaki nahiye müdürlüğü

binasına kadar yetmiş, seksen metrelik bir oyuncak asfalt yapmışlardır. Bu, belki de Aşağı Sazan'ı

kaza yaptırmağa uğraşanların bir politikasıdır.

Otobüs yolcuları meydanın Çardaklı kahvesinde çay içerek beş, on dakika dinleneceklerdir. Ben, onlardan ayrılarak Aşağı Sazan başmualliminin, dinamitle atılmış olduğunu söylediği köprüyü

görmeğe gidiyorum. Köyün kenarından geçen Sazan Çayı tasavvur ettiğimden daha büyüktür.

Şimdilik sakin bir görünüşü vardır. Fakat ana yolun kenarında köye girmeden epeyce evvel başlamış

olan sedlerin yüksekliğine göre, yağmur mevsimlerinde epeyce yükseldiği ve afacanlıklar yaptığı

anlaşılmaktadır. Köprü, bu sapa vilâyetlerde eşine pek az rastlanacak kadar iyi yapılmış bir Sultan köprüsüdür. Orta kısımları, başmuallimin dediği gibi dinamitle çökertilmiş, yalnız iki başındaki kaim taş ayaklar kalmıştır. Yıkık bir nöbetçi kulübeciği, başmuallimin anlatmış olduğu gibi buraya bir hudut manzarası vermektedir. Karşı kıyıda bir büyük saz-

lık var ki, yer yer içinde parlayan su birikintileriyle dağın eteklerine doğru uzayıp gidiyor.

Burada Yukarı Sazan dağı ile karşı karşıyayım. Fakat ne çare ki geç kalmışızdır. Dağın bu sırtını

şimdiden karanlık basmıştır. Yalnız tepeyi kemer gibi saran uzun "bir kayalık vardır ki, garip hendesesi kale bedenlerine benzeyen şekilleriyle âdeta insan elinden çıkmış gibi görünmekte ve bir eski zaman şehrinin surlarını hatıra getirmektedir.

Her şeyi unutarak defterimi çıkarıyor ve onun resmini çizmeğe dalıyorum.

Bilmiyorum ne kadar zaman geçti; bir aralık bir korna sesi işitir gibi olarak beni çağırdıklarını sanıyor ve hızlı hızlı meydana doğru yürüyorum.

Tuhaf şey! Meydanda ve kah'venin şeddi üstünde garip bir kalabalık toplanmıştır. Asfalt karikatürü

yoldan 'da, erkekli kadınlı köylüler koşa koşa iniyorlar. Karşımda birdenbire Murat Bey ile Ferhat'ı

görüyorum, telâş içindedirler; beni aramağa çıkmışlardır.

— Ne oluyor? diye soruyorum. Murat Bey:

— Fena haber, diyor, bir vaka var... Galiba burada geceleyeceğiz. ' -

Ferhat'ın çatık kaşları kalkmış, gözleri testekerlek olmuştur:

— Aman ağabey... Yolun biraz ötesinde yarım saat evvel şakiler bir kaptıkaçtı soymuşlar... Az kaldı

biz de gidecektif. Allah sakladı, diyor.

Ferhat'ı en ziyade dehşete düşüren şey şakilerin yüzlerine maskeler takmış ve acayip kılıklara bürünmüş olmalarıdır.

Tafsilât istiyorum. Anlatıyorlar; yolun ortasına kaya parçaları yığmışlar; kendileri kenardaki taşların arkası-62

na siper olmuşlar... Havaya bir el ateş, sonra bir dur emri... Biri elinde bir barabellum ile arabanın yolunu kesmiş; «Paranız, neyiniz varsa bırakın arabanın içine... Kendiniz inin aşağı birer birer...

Haydi şimdi tırıs tırıs yolunuza... Ses çıkarayım, başınızı çevireyim demeyin yersiniz kurşunu...»

Kenardaki kayaların arkasında namlular parlıyor; bezlerle sarih ecinni gibi çehreler... Ne yaparlar yolcu biçareleri? Ellerini havaya kaldırıp sıraya dizilmişler; belki arkadan gözetliyorlardır diye başlarını çevirmeden tutmuşlar Aşağı Sazan'ın yolunu... Yolda tesadüf ettikleri birkaç köylüye bile, ne olur ne olmaz, başlarına geleni söylememişler.

Murat Bey, soyulanlar arasında Bozova mebuslarından birinin, Toygar Belediye Reisinin de bulunduğunu söylüyor. Kaptıkaçtıda onlardan başka, Bozova'dan mal almağa giden iki Toygarlı

dükkâncı, bir iki köylü ve en fenası da iki kadın varmış. Belediye Reisinin karısı ile kaynanası... Pek fena bir durumda olan kadınları köy muhtarının evine misafir etmişler. Ötekiler kahvede imişler...

Meydandaki kalabalığın arasından geçerken bizim şoförü görüyoruz. «Gidemiyeceğiz beyler... Bu gece misafiriz burada» diyor. Kahvenin şeddi üstünde de epeyce insan birikmiştir.

O akşam, otobüsle Toygar'daki oğlunun dönmesini bekleyen bir ihtiyar kadın, yere çömelmiş, başını

elleri araşma almış: «Gitti evlâdım!» diye haykırıp bağırıyor, etrafındakiler: «Neden gidecekmiş

teyze!... Fakir kişiye eşkiya ne yapar? Deli misin sen?» diye teselli etmeğe uğraşıyorlar.

Biz, bir jandarmanın beklediği kapıdan kahvenin içine giriyoruz. Burada birkaç masa bir araya getirilerek bir divan kurulmuştur.

benim yol arkadaşları, Aşağı Sazan Nahiye Müdürü ile muhtarı ve köyün bazı ileri gelenleri...

Müzakerelerin en ateşli zamanına yetişmiş bulunmaktayız. Nahiye Müdürü uzamış tıraşı, ikide birde tozdan ağarmış kunduraları üstüne düşen yelken bezinden pantolonu ile canından bezmiş Allahlık bir ihtiyardır. Biz geldiğimiz zaman: «Biz, onu, bunu bilmeyiz Müdür Bey... Hemen vazifenizi yapmalısınız...» diye ona çıkışmakta olan iri yarı bir genç köylü birdenbire susmuş ve bana bir asker selâmı vermiştir. Tam o saniyede kapı tekrar açılıyor ve nöbetçi jandarma bir adama daha yol veriyor. Benim Bozova mahkemesinde tanımış olduğum saman saçlı, saman rengi elbiseli başmuallimdir. Vakaya yeni haber alarak koşa koşa geldiği tıkanacak halde olmasından bellidir...

Üstelik, biçareyi hıçkırık da tutmaktadır. Fakat beni görünce her şeyi unutmuş gibi: «Vaaay siz nasıl geldiniz buraya?» diye bağırarak ellerime sarılıyor ve sözleri hıçkırıklarıyle kesile kesile soruyor:

«Nasıl doğru değil miymiş o gün Bozova mahkemesinde size söylediklerim bu haydutlar için?»

Masa başında bize de yer gösteriliyor. Murat Bey ile Ferhat oturuyorlar; ben, bir kenara çekilerek Başmual-limle beraber ayakta duruyorum.

Bizim gelmemiz üzerine Nahiye Müdürü, kendini ve pantolonunu bir parça toplamağa vakit bulmuştur. «Başta kıymetli mebusumuz olarak vilâyet büyüklerinden bir kısmının bu saatte burada bulunması Allanın inayetidir» diye başlayarak titreye titreye kısık bir ara nutku verdikten sonra genç

köylüye: «Osman, evlâtçığım, diyor, çocuk olmayın... Neye telâş ediyorsunuz? Hükümet, elbette vazifesini yapacaktır. Bunu ihtara lüzum var mı? Ancak her şeyin bir yolu, yönetimi olur. Eşkiyayı

Nahiye Müdürünün kendisi değil, jandarma kovalar... Aksiliğe bakın

ki, jandarma onbaşısı iki gündür yorgan döşek yatıyor. Eldeki iki jandarma ile çete kovalanır mı?

Vakayı haber alınca hemen kaymakamlığa telefon etmedim mi? Telefon işlemiyorsa, jandarma kumandanı hasta ise kabahat benim mi?»

Beni görünce susmuş olan genç köylünün tekrar kendini toparladığını ve hücuma hazırlandığını

görerek mebusu imdadına çağırıyor:

— Doğru değil mi Beyefendi Hazretleri? Hepimizin büyüğüsünüz burada... Hemen bu dakikada ne yapabilirim? Kerem buyurun...

Mumya gibi kurumuş bir ihtiyar adam olan ve yarı kapalı gözler, bembeyaz dudaklarla sandalyesinde dimdik oturan mebus, ne kerem, ne de başka bir şey buyuracak halde değildir. Fakat Nahiye Müdürünün tekrar üstüne varması üzerine gözlerini açmadan, bir otomat gibi acele acele bir şeyler söylüyor. Fakat sözleri anlaşılmadığı için yanında oturan Belediye Reisi: «Mebus Beyefendi buyuruyorlar ki» diye başlayarak bir tercüme yapmaya çalışıyor. Belediye Reisinde gazetelerde gördüğünüz opera tenorları gibi ses ve ahenk ile dolu bir boğa göğsü vardır, iyi bir meydan hatibi olduğu da halinden bellidir. Fakat, mebusun sözleri tercümeye gelecek gibi değildir. Üstelik, başlarına gelen şeyden de ürkmüş ve utanmış olduğu için, bu gibi işlerde sözün ancak mesul idare makamlarına düşeceği yolunda birkaç beylik kelime söyledikten sonra susuyor.

Beni görünce konuşmasını kesmiş olan genç köylü, yalnız değildir. Arkasında duran bir köylü

grubunun başı ve sözcüsü olduğu görülmektedir. Sinirli bir inat ile tekrar Nahiye Müdürüne saldırmağa başlıyor:

— Mademki jandarmalardan hayır yokmuş, telefon iş-lemiyormuş, bir yerden acele bir yardım gelemezmiş, yani

hükümetin eli kolu bağlı imiş; biz, kendi başımızın çaresine-bakarız. Çoluk çocuğumuzu bir kere daha bu canavarlara boğazlatacak halimiz yok ya... Bizim de elimiz, kolumuz tutuyor çok şükür... Av tüfeği, domuz kurşunu, kazma, kürek biz de bir şeyler

buluruz elbette... Ama birkaçımız yine toprağa, birkaçımız Bozova mahkemesine düşecekmiş... Ne diyelim, alın yazısı...

Artık karşısmdakilerle konuşacak bir şey kalmamış gibi arkadaşlarına dönüyor, «Yalan mı

konuşuyorum arkadaşlar?» diyor. Onların birkaçı öfkelerinden ağlamaktadırlar... Biri: «Günah bizden gitti!» diye bağırıyor; hep birden kapıya yürüyecek gibi bir hareket yapıyorlar.

Zavallı Nahiye Müdürü bir kere de köyün muhtorm-dan imdat arıyor:

— Haydi Veli Çavuş, sen köyün büyüğüsün... Devlet, kanun nedir bilirsin... Sen söyle bir şey bu cahil çocuklara...

- Muhtarın burada çok hatırlı olduğu bellidir. Müdür : «Sen devlet, kanun nedir bilirsin» dediği zaman uzun, sivri ve kuru burnunun çiçekbozuğundan yenmiş kanad-larmı kısarak hafifçe gülümsemiştir.

Şimdi, bu gülümseme çökük yanaklarına ve küçük gözlerine yayılmıştır. Boynunu bir yana çarptırarak konuşuyor:

— Benim dememle olursa diyeyim. Hadi çocuklar, gidin evlerinize; yatın rahat rahat çoluk çocuğunuzla... Geçenki gibi bir baskın olursa müdür bey bakar elbette bir çaresine...

Osman, yine arkadaşlarına dönerek:

— Öyle edelim bari çocuklar, diyor, hadi hoşça kalın beyler.

Köylüler, başları önlerinde, birbiri ardı sıra kapıya doğruluyorlar.

Nahiye Müdürünün alt çenesi ile köprücük kemikleri arasında iki uzun damar şişmektedir. Durmadan düşen pantolonunu unutarak iki elini masa başına oturan heyete uzatıyor ve bağırıyor:

— Vilâyetin büyüklerisiniz beyler... Hali görüyorsunuz... Siz, bir şey söyleyin şu çocuklara... Fevrî bir hareketle kendilerini de, beni de yakacaklar...

Bu ümitsiz çağrışa yalnız başmuallimden cevap geliyor :

— Durun çocuklar... Size de, evlâtlarınıza iyi kötü hakkım geçti... Bir parça sabır... Belki telefon açılmıştır... Bir de ben tecrübe edeyim;

Kaymakamı bulmağa çalışayım. Yahut bir atlı çıkaralım... Bir, iki saate kalmadan...

Osman, alay ederek:

— Olur, olur; siz ne lazımsa yaparsınız... Bizlere müsaade... Çoluk çocuk akşam yemeğine beklerler, diyor.

O zaman ben, söze karışıyorum. Nahiye Müdürüne :

— Böyle ufak vakalar için değildir ama asayişi koruma işinde jandarma kâfi gelmezse askere vazife düşer. Müsade ederseniz ben eldeki iki jandarma ile arabanın soyulduğu yerde ufak bir keşif yapmağa giderim. Osman arkadaş da, isterse bana kılavuzluk eder.

Gözlerim Osman'ın bana dikilmiş gözlerine rastlıyor. Bir bakışta anlaşıyoruz. O, bacaklarını birbirine çarparak bana tekrar bir asker selâmı veriyor:

— Biz gireriz senin emrine Bey... İsterseniz hepsimiz, diyor.

Köylüler, hep birden Osman'ın selâmını taklid ederek heyecanla: «Emrinizdeyiz kumandanımız!»

diye bağrışıyorlar.

Bu coşkunluk, Nahiye Müdürünün zihnini büsbütün karıştırmıştır. Adamcağız, teklif ettiğim şeyi, birdenbire ortaya çıkmış ne idüğü belirsiz bir zuhurat askerinin idaresi altında meydan alacak bir hareket gibi görerek ve altından ne çıkacağını kestiremeyerek çıldırır gibi oluyor:

— İki jandarma, gayr-i muvazzaf bir asker, gayr-i asker köylüler... Böyle gayr-i kanuni bir teşekkülün harekete geçmesine nasıl müsaade ederim efendim?... Allah göstermesin geçen seneki gibi bir arbed olursa ben nasıl kendimi kurtarırım efendim... Mesul idare âmiri benim.. Hesap verecek benim.

Sonra benim kuyruğumu tava sapına çevirirler efendim, diye bağırıyor, masa başındaki erkândan tekrar yardım istiyor .

Onlar arasında kimse ağız açmak niyetinde değildir. Mebus, yine kurumuş mumya vücuduyla sandalyesinde dimdik uyurken, yüzünde sinek dolaşan insanlar gibi ara-sıra kaşlarını ve burnunu oynatmaktan başka bir hayat eseri göstermiyor; Belediye Reisi, soygundan nasıl kurtardığına durup durup hayret ettiğim gümüş saat köste-ğiyle oynıyarak çehresini çatıyor; ötekiler, hiç bir mânaya alınmayacak kelimeler ve hareketlerle ellerini, kollarını sallıyorlar.

' Yalnız ihtiyar muhtar, kuru burnunun ucundaki o sinsi ve alaycı gülümseme ile:

— Acayip!... Bu memlekette asker olmayan var mı? diye soruyor.

Durduğu yerde çay semaveri gibi fokurdamakta olduğunu gördüğüm Murat Bey o zaman yine eski Deli Mu-ratlığı ele alıyor:

— Canım, be efendim... Farzedelim herifler şu dakikada kahvenin kapısına dayandılar... Kanuna uygun bir

müdafaa teşkili yok diye kollarımızı kavuşturup duracak mıyız? diye bağırmağa başlıyor.

İleri gitmesinden ve işi büsbütün karıştırmasından korktuğum için sözü onun ağzından alıyorum, kumandaya alışmış bir sesimle:

— Merak edilecek bir şey yok bunda... Ben, sedece iki jandarma ile, hasta olan jandarma kumandam yerine, yol üzerinde bir keşfe çıkacağım... Osman arkadaş da kılavuzluk edecek...

Mesele bundan ibaret... Arkadaşların rahatsız olmalarına ne lüzum var? diyorum.

Zavallı müdür bir kere daha:

— Mesul âmir olarak ben diyeceğimi dedim, diyor. Murat Bey: «Anlayamadım Müdür Bey... Yani hiç

bir

şey yapılmayıp beklensin mi?» diye gaddar bir sual soruyor.

Adamcağız, bunu daha büyük bir telâşla: «Hâşâ... Hâşâ...» diye reddettikten sonra su istiyor, birazını

içip birazıyle yüzünü yıkıyor ve susuyor.

Osman, bana masum bir tavırla:

— Sen, bir iki lokma bir şey ye, diyor, ben, evde" bir çift çarık alıp geleyim... Kunduralar ayağımı sıkr da... On dakikaya varmadan buradayım.

Evden alınacak bir çift çarığın ne olacağı malûmo Arkadaşlar biz dönünceye kadar burada kalacaklar, y geceyi kahvede geçireceklerdir. Ayrılırken Murat I beni kucaklıyor, acı bir üzüntü ile:

— Ah, o Kuva-yı Milliye zamanındaki halimde ok
dim, diyor.

Cep fenerim için çantasından iki ihtiyar pil bulup çıkarmış olan Ferhat, ağlar gibi bir sesle kulağımın dibimde
söyleniyor:

— Etmemeliydin ağabey, etmemeliydin... Ama Hr
ihtiyatsızlık yapma... Yakarsın bizi kıyamete kadar ağabey...

Sonra da: «Yürürken biraz eğiliver ağabey... Boyun uzun Allah saklasın kurşun seni çabuk tutar.»
diye nasihatler vererek beni güldürüyor...

Osman'ın hazırlatmış olduğu bir saman arabasında beş kişiyiz. Jandarmalardan birini gözüm tutmadığı için son dakikada onu bırakmış; Osman'ın tavsiyesi üzerine, yerine askerden yeni dönmüş, gözüpek bir orman bekçisini almış bulunuyorum.

Osman'ın çarıkları arabanın hasırları altına saklanmış birkaç tüfek ve tabancadır. Ayrıca bir sepetin içinde iki el bombası...

Köyün dışında -arabamıza dört köylü atlıyor; bunlar da Osman'ın arkadaşlarıdır. Fakat ben, buna razı olmuyo-r mı... Onları ve arabayı Söğütçük adlı bir köye bırakma-jtaız için ısrar ediyorum. Gariptir ki soygun yerine pek s:ak olmayan bu biraz sapa köyde kimsenin vakadan ha-eri yoktur ve çoktan uyumuşlardır. Bir ipucu yakalar-kendilerini tekrar aramağa geleceğimizi söyleyerek, 't, dört arkadaş
yola yaya olarak devam ediyor ve sağı-ızdaki çay kıyısına sapıyoruz.

Doğrusu ben, bu işi pek ciddiye alıyor değilim. Aşağı ' zan kahvesinde de söylediğim gibi kaptıkaçtıyı
soyan-¦ çoktan çekilip gitmiş olacaklardır. Osman'la orman kçisînin ana yolda duran arabaya birdenbire yaklaş-îyarak etrafı kolaçan etmelerini çocukça buluyor, dere yısınm sazları arasında yürürken saklanır gibi hareketler yapmalarını, arasıra etrafı dinlemelerini hırsız-polis oynayan çocukların oyununa benzeterek kendi hesabıma bir parça utanıyorum. Fakat, bir şey demiyorum. Bu yü-rütüş, benim için sadece bir gece gezintisidir. Yalnız, ne yazık ki, ay yok. Dağın yola Aşağı
Sazan'dan yakın olan

bu cephesini ay aydınlığında seyretmek elbette daha iyi olacaktı. Küskün adamların dağı bu saatte şekilsiz bir karanlık yığınından ibarettir. Yalnız tepesindeki o kale bedenlerine benzeyen uzun kayalık hâlâ aydınlığını muhafaza etmektedir. Tarih kitaplarındaki resimlerini gördüğümüz eski zaman şehirlerinin, surlar arkasındaki gece hayatını vehmettiren esrarlı bir aydınlık. Arkadaşlar, ellerinde silahlarıyle etrafı dinleyip koklayarak oyunlarına devam ederken ben, böyle bir şehrin, birbiri üstünden bakan daracık ve dolambaçlı sokakları arasında meşalelerle aydınlanmış meydanlar, çarşılar, tapmaklar, garip kıyafetli insan kalabalıkları tahayyül etmekle eğleniyorum.

Epeyce yürüdükten sonra sazlığın bir yerinden soyulmuş kaptıkaçtının karaltısını görüyor ve şoseye çıkıyoruz. Araba, anlattıkları gibi, önüne yığılmış iri kaya parçala-rıyle, olduğu yerde durmaktadır.

Motoru işletiyorum; sağlam. Tekerlekler de öyle... Orman bekçisi yolun biraz ilerisinde yiyecek kırıntıları keşfediyor ve tekrar sazlığa giriyor. Elindeki elektrik fenerinin birkaç dakika orada burada yanıp söndüğünü görüyoruz. Sonra, bizi çağırıyor.

Çaya yakın olan nemli topraklar üzerinde kırık kamışlar ve ayak izleri bulunmuştur. Arkadaşlar bu izlere çok ehemmiyet veriyor, «soyguncuların mutlaka buradan karşı yakaya geçtiklerine»

hükmediyorlar. Onun için bu işi yapanların Yukarı Sazanlılardan başkası olmasına ihtimal var mıdır?

Fakat bu karanlıkta ne yapabiliriz? Soyguncular gerçekten Yukarı Sazanlılar ise çoktan dağın tepesini tutmuş olacaklardır. Jandarma:

— Bey, makine kullanmasını biliyor. Kaptıkaçtı ile ileriki koya doğru gidelim. Belki bir şeyler bilen birine rastlarız, diyor.

Orman bekçisi bu köyleri de Söğütçük gibi uykuda bulacağımızdan şüphe etmemektedir. Kaptıkaçtı

ile ileriye değil geriye gitmemizi, tekrar Aşağı Sazan'a dönerek sabahı beklememizi teklif ediyor.

Fakat bu kadar gürültü, patırtı ile yola çıktıktan sonra elimizi, kolumuzu sallayarak köye dönmemizi, Osman bir rezalet gibi görüyor. Aşağı Sazan meydanında hacı bekler gibi bekleyenlerin, elimizi, kolumuzu sallayarak döndüğümüzü görünce ne yapacaklarını düşünerek çıldırır gibi oluyor.

Bu durum karşısında artık benim bir şey söylemem doğru değildir. Onları kendi hallerine bırakarak ağır ağır yürümeğe başlıyorum. Gözlerimi gecenin tek aydınlığı olmakta devam eden Yukarı Sazan kayalığından ayıramamaktayım. İşte o esnada-ben de bir keşif yapıyorum. Dağın çok aşağılarında küçük bir alevin, âdeta toprağın içinden kaynar gibi yükseldiğini bir an geniş kayanın yüzünü

parlattıktan sonra söndüğünü görüyorum. Arkadaşları yanıma çağırıyorum, geliyorlar... Birkaç dakika bekliyoruz. Bir hayal görmüş olduğuma inanarak geri döneceğimiz zaman aynı alev, daha kuvvetle parlıyor ve bu sefer ilkinden çok fazla devam, ediyor.

Bu âteş, arkadaşların üçünün de heyecanını tazelemiştir. Söylediklerine göre orada çoktan beri bırakılmış bir eski taş ocağı vardır ve soyguncular mutlaka orada-dırl—.

— Bir çoban ateşi de olabilir, diyorum.

— Çobanın ne işi var orada bey, diye bağırıyorlar. "Vukarı Sazan çoban barındırır mı orada?

Bir çoban ateşi de olsa sıkı sarılmak lâzımdır ona. Çünkü başka ümit yoktur bu saatte...

Osman: «Vakit kaybetmeden yetişmeliyiz oraya» diyor; ötekiler de onu destekliyorlar. Bir şey söylememekle

beraber ben de hazırım buna. Ateş bir çoban ateşi de olsa karşı karşıya geçmekten, dağın eteklerinde bir parça dolaşmaktan bir şey kaybetmeyecek ancak benim. Fakat bunu nasıl yapmalı?

Çayın sert bir çağıltı ile aktığı en afacan bir yerindeyiz. Orman bekçisi ileride bir yıkık su değirmeni ve bu değirmende sal gibi bir şey bulunduğundan bahsediyor. Sazların arkasından âdeta koşmağa başlıyoruz. Fakat, biraz gittikten sonra arkadaşlara bir ümitsizlik geliyor. Değirmenin daha ne kadar uzakta olduğunu kestirmek mümkün değildir. Hem de iki düşman toprak arasında hudut kapandıktan sonra sal yerinde kalmış olabilir mi?

Osman:

—< Çay, boyumuzu aşacak değil ya... Soyunup yürürsek ne olur? diyor.

Jandarma ile orman bekçisi hemen razı oluyorlar. Onlardaki bu heyecan ve pervasızlık beni de ateşlendiriyor. Mektep kaçağı çocuklar gibi sevinçle soyunuyoruz. Silahlarımızı elbiselerimizin içine sararak hepsini birden bohçalayıp sırtlarımıza bağlıyoruz. Sonra, hep birden genç bir söğüdü kökleyerek dallarını koparıp atıyor ve sırık gibi elimize alıyoruz. Ben, en önde, el ele suya giriyoruz.

Çay, korktuğumuzdan daha az derindir. Fakat, ortaya doğru diz kapaklarımızı, sonra kalçalarımızı aşmağa başlıyor. Üstelik, akış da çok serttir. Bundan en çok zarar gören en küçük boylumuz olan jandarmadır. El ele tutuşarak bir horon oynar gibi akıntı ile boğuşuyor ve birbirimizi desteklerken biçarenin, birbirine bağlayarak astığı çizmeler çaya düşüyor. «Ülen, ülen, ülen» diye bağırarak onları kurtarmağa çalışırken bu sefer de kendi ayağı kayıyor. Her ne ise onu da, çizmeleri de kurtararak karşı yakaya ayak basıyoruz.

Ateşin yandığı yer, ilkönce gece karanlığında bana görünmüş olduğu kadar yakın değildir. Üstelik de epeyce yükseklerdedir. Yola, ize benzer bir şey bulunmadığı için kararlamadan gidiyoruz. Orman bekçisi buraları çok iyi tanımaktadır. Üstelik de son askerliğinde Eğridir'de dağ talimleri yapmış olduğu için işimize yaramaktadır.

Ateş, arasıra kayboluyor; o zaman istikametimizi şaşırarak ne tarafa yöneleceğimizi bilemiyoruz.

Fakat' az sonra tekrar görünüyor. Hep bir kır namazgahı mihrabına benzeyen aynı kayayı yalayıp geçmesine âdeta önümüzden yürdüğüne inanacağım. Ben, masallardaki, yolunu kaybetmiş gece yolcularını peşine takıp kurtulmaya-cağı yerlere çeken peri ateşleri gibi dağın böyle aldatıcı görünüşleri olduğunu öteden beri bilirim.

Güçlükle tırmandığımız tepeciklerde kendimizi birdenbire derin çukurlar karşısında buluyoruz. Bunları

karanlıkta inmek ve yokuşu ikinci bir defa çıkmağa başlamak lâzımdır. Yolu uzatan, ateşe istikamet değiştirten de zaten budur. Dağ, ihtiyarlamış dağ olduğu için inişler de çıkışlar kadar zordur; tuttuğumuz taş parçasının kopma-yacağmdan, ayaklarımızı bastığımız toprağın bizimle beraber göçmeyeceğinden emin olamıyoruz. Fakat en eziyetlisi zaman zaman duvar gibi alnımıza çarpan blok halindeki kayalardır. Arada bir Ferhat'ın elektrik fenerini yakıp söndürdüğüm zaman içlerinde geniş yarıklar görünüyor. Bunların bir tanesinde, ağzını örmüş kaya sarma>-şıkları arasından âdeta bir yeraltı ormancığı gördük. Bekçi seslenince, içinde adamlar saklı imiş gibi akisler verdi; başımızın üstünden, âdeta insan haykırışlarıyle acayip birtakım kuşlar kaçıştı. Bu kayalara tırmanmak zordu; çünkü ip, kanca vesaire gibi aletlere ihtiyaç vardı. Biz, birbirimizin kafalarını, omuz başlarını merdiven gibi

i i

kullanarak, biraz evvel çayı geçerken olduğu gibi zincirler meydana getirerek bunu yaptık.

Bir yerde yine jandarmanın bacaksızlığı yüzünden dik bir kayanın içine oyulmuş, ocak bacası gibi bir yarığı çıkmak için âdeta bir sirk oyuncusu numarası yapmam lâzım geldi. Benim için de, Osman ile bekçi de pek bir güçlük yoktu. Fakat jandarmanın boyu bunu kendiliğinden yapmasına müsade etmiyordu. Ben, yukarıda çizmelerimi çıkardım; çıplak ayaklarımı, trapez cambazları gibi, sağlam bir taşın sivrisine kenetleyerek tepe aşağı sarktım; ayrıca Osman da dizlerini gererek sımsıkı ayak bileklerinden yakaladı. Aşağıda orman bekçisinin omuzlarına çıkmış olan jandarmayı koltuk altından yakalayıp yukarıya çekmeğe başladım. O da elleriyle benim başıma, omuzlarıma yapışıyor, çıplak ayaklarını pergel gibi açıp kenardaki çentiklere dayıyarak yükümü hafifletmeğe uğraşıyordu. Ben, bu vaziyette pençeleriyle koyun kapıp kaldıran bir canavar kuşa benziyor olmalıydım. Adamcağızın ayaklarının ikide birde

çentiklerden kurtulması beni şiddetle tartıyor, bileklerimin birdenbire bir laçka yapması tehlikesi hâsıl oluyor. O vakit, yardımcı bir kuvvet olarak dişlerimi kullandım ve adamcağızın ceketinin omu-zundan yakaladım. Dişlerim, biraz da etine geçmiş olacaktı ki, biçare, garip bir sesle:

«oy... oy... oooy» diye bağırıyordu.

Hâsılı, jandarma, epeyce örselenmişti. Fakat gayretli bir adamcağızdı. Yukarda kıç üstü yere oturarak bir yandan eleriyle tabanlarını uğuşturur ve kanlarını silerken bir yandan da bana: «Diyelim ki benimkisi zenaat, Ce-nab-ı Hak, benim rızkımı da bu yüzden halk etmiş... İlle sen, yolcu adam, ne diye rahatını bırakır, bizimle beraber sıkıntıya sokarsın tatlı canını!» diyor; sonra, sağ kalırsak Meşeli Kaymakamına bunları anlatarak geçen yıldan kamıışüç maaşı için iltimas yapmamı rica ediyor.

Bu gece yaptığımız yürüyüş, başka zamanlarda, kan tere batmadan yapılacak işlerden değildir.

Fakat bizim de tam, tersine harcadığımız gayretin ateşiyle, ıslak elbiselerimiz sırtımızda takır takır kurumaktadır.

Artık, ateşin çok yakmındayız. Ben, bu yorgunluktan bir netice çıkacağına hâlâ kendimi inandıramıyorum. Soyguncu ne diye bu kadar yakınlarda konaklar ve üstelik açık ateş de yakar? Bu düşüncemi Osman'a da söylüyorum. O, mâkul bir cevap veriyor: «Onlar devletin bu saatte buralara zahmet etmeyeceğini bilirler, diyor, ferman padişahın, dağlar bizimdir.»

Artık, yolumuzun sonuna varmışızdır. Taşocağmm ağzında, dipteki ateşin akisleriyle bize bir helyosta gibi kılavuzluk etmiş olan kayanın yanındayız. Ocak; huni biçiminde geniş ağızlı bir kuyudur.

İçindekiler- kendilerini ayaklariyle bir kapana kıstırmışlardır. Bizden kalabalık da olsalar kendilerini bastırmak güç olmayacaktır. Bu birkaç saat içinde arkadaşlarımı tanımışımdır. Osman, onları rastgele seçmemiştir. Orman bekçisi de, hattâ ufak boyuyla bir karikatüre benzeyen jandarma da çetin adamlardır.

Hâsılı, burada, bu geceki zahmetimize değecek bir oyun çıkarmak şansımız büyüktür.

Ocağın kenarları çıkılması güç bir duvardan farksız; karanlığa alışmış gözlerimle yalnız karşı kenarda bir geçit görüyorum. Birimiz onun ağzını tutmağa gittiği gibi mesele yoktur.

KAN DAVASI

lı ¦ /
f l
Osman:

— Bırakmadın arkadaşları da beraber getirelim bey, diyor, iyi yapmadın.

— Lüzum olmayacak onlara Osman, diyorum, dört bir taraftan birkaç düdük ve havaya bir, iki el tüfek kâfi gelecek. Sarıldıklarını sanarak teslim olacaklar.

Bu işin kan dökülmeden bitmesi Osman'ın âdeta neşesini kaçırıyor. Aşağıdakiler rastgele soyguncular değildir. Yukarı Sazanlılardır. Bir ümit gibi: «Bilmezsin o engerekleri bey... Birkaçı postu vermeden teslim olmaz... Görürsün!» diyor.

— Olmazsa senin bombayı ocağın boş bir köşesine sallayıveririz, diye şaka ediyorum.

Osman, başını çevirerek yüzüme bakıyor; bu bakış, korkunçtur. Düşünmeden ona tehlikeli bir telkin yapmış olmaktan şüpheleniyorum. Bu saatte burada yapacağımız şey, normal bir takip, hatta bir çete kavgası değildir. Onlardan çok gaddar ve amansız bir kan davası kavgasıdır. Aşağı Sazan'dan Söğütçük'e gelirken Osman'ın geçen yıllardaki savaşlarını, kendisinden iki yaş büyük kardeşinin Yukarı Sazanlılar tarafından öldürüldüğünü nasıl bir çehre ile anlattığım, o esnada avuçlarının içini tırnakla-rıyle nasıl paraladığını hatırlıyorum. Osman'ın bu andaki çehresi yine o çehredir. Sonra, Bozova mahkemesinde resimlerini yaptığım dargın adamların çehreleri gözümün önünden geçiyor.

Bunlar, bu fırsatta birbirlerinin arkasını kolay, kolay bırakmak istemeyeceklerdir.

Küçük yaşından beri, vukuatın beni içine attığı kargaşalarda «Niçin? Kiminle?» diye düşünmeden, hakkın daima kendi tarafımda olmasından bir an şüphe etmeden dövüştüm. Fakat bu seferkini, sebepsiz bir işgüzarlık yapayım derken, bir kan davasına karışmayı cinayetlerin en tiksindiricisi gibi görerek ilk defa kandan iğreniyorum.

— Osman ver o belindeki bombayı bana... Osman'ın çehresi o biraz evvelki güzel ve açık köy çocuğu çehresi değildir. Dişleri, ağzındaki kemiği almağa kalkışılmış bir köpek gibi sırtarıyor, hırıldıyor.

Fakat ben de ondan daha az gergin, halde değilim. Bileğini tutarak sakin, fakat mutlaka itaat isteyen bir sesle:

— Ver onu kumandanına, diyorum.

Evet, bu, mutlaka itaat edilmesi lâzım bir emirdir ve Osman askerdir. Osman'ın yalnız avucumun içindeki bileğinde değil, bütün vücudunun içinde bir zembereğin birdenbire boşandığını hissediyorum.

Bir şey söylemeden bana bombayı veriyor; öpüşüyoruz.

Yapılacak şey basittir. Osman'la beraber, her ihtimale karşı yine sürüne sürüne çukurun kenarına gitmek ve aşağıdaki vaziyeti iyice görebilmek için ateşin alevlenmesini beklemek... Orman bekçisi, biraz ileride, jandarma, geçidin ağzında benden emir bekleyeceklerdir.

Bulunduğumuz yerden, ocağın koyu karanlığı içinde, epeyce bir zaman sönük bir kıvılcım yığınından ve ancak kımıldanışlarından farkedebildiğimiz gölgelerden başka bir şey göremiyoruz. Sonra da arasıra çocuk ağlamasına benzer garip bir ses. Ben, tekrar şüphelenerek:

— Osman, bunlar göçebeler, yahut çingeneler olmasın sakın? diye soruyorum.

— Yok bey, ne arar burada öyle insanlar?

t— Gölgeler, bana çocuk gölgeleri gibi görünüyor. Osman: «Karanlıkta öyle görünür.» diyor; fakat o da şaşırmıştır.

Nihayet, ateşe yine kuru otlar, yahut çalılar atılmış-olacak ki, birdenbire sarı bir alev parlıyor. O

zaman, ateşin etrafında birkaç çocuğun dolaştığını, daha başkaları-rının, şurada burada köpek yavruları gibi kıvrılıp yatmış olduklarını açıkça görüyoruz. Osman, bunların arasından büyük insanlar da bulunduğunu sanmaktadır. Fakat ben, onu dinlemeden yerimden kalkıyor: Osman'a: «Sen birkaç

avuç taş serpele... Dikkatlerini bu tarafa çek!» dedikten sonra kayaların, gözüme kestirdiğim bir yerinden aşağı inmeğe başlıyorum... Bunlar, hakikaten çocuklardır. Pek yakınlarına yaklaşıncaya kadar beni farketmiyorlar, fakat ocağın alevinde beliren kocaman hayaleti görünce bir haykırışmadır kopuyor. Uyuyanlar uyanmışlardır. Çığlık çığlığa oradan oraya koşuşuyorlar birbirlerine takılarak yere düşüyorlar.

Ferhat'ın elektrik fenerini kullanmanın tam zamanıdır. Onu oradan oraya dolaştırırken çocuklardan birinin hareketleri dikkatimi çekiyor ve ışığımı ondan ayırmıyorum. Bu hareketler, âdeta, düzgün, ölçülü büyük adam hareketleridir... Kocaman bir taş blokunun kenarına boylu boyunca uzanıyor kolunu altına sokarak bir uzun tüfek çıkarıyor, sonra, tekrar ayağa kalkarak onu bana doğru çeviriyor.

Hareket, o kadar azimli ve hesaplıdır ki, ateş edeceğine şüphe yoktur. Fakat çok yakmmdayım. Bir sıçrayışta elini yakalıyorum. Korkunç bir büyük adam kü-fürü savurarak bileğimi ısırmağa uğraşıyor, sonra başına inecek bir yumrukla yere yıkılmayı bekleyerek omuzlarını kısıyor. Ben, onu çenesinden tutarak yüzünü yüzüme çeviriyor ve tekrar fenerimi yakıyorum. Bu, ancak, on dört, on beş yaşlarında karayağız çopur bir çocuk çehresidir. Şaştığım şey, elektriğin kuvvetli ışığında kırpılan gözleriyle, korkmadan, yüzüme bakmağa cesaret etmesidir. Vücudu ellerimin içinde şakır şakır titrediği halde yüzü,

diri yakalanmış bir yırtıcı kuş yüzü gibi tamamıyle ifadesizdir.

— Utanmadın mı sen? diye soruyorum. Oysa ki üs-tümdeki üniforma, elimdeki tabanca ile, belki başka bir yerden de bir tecavüz olur diye arkamdaki taşa dayanmış sırtımla asıl utanması lâzım olan, hayatımda hiç bir defa başıma gelmediği halde utanan ben kendimim. Hatta bu yersiz suali aklıma getirmiş olan da belki yine bu utançtır.

Çocuk, bana cevap vermeyince başka şeyler soruyorum. Başını, boynunu yana çevirerek susuyor ve artık bana bakmıyor. Bu jestte Bozova Ağır Cezasında hâkimlere bakmamak için hep birden dışardaki güneşe bakan adamların jestini görür gibi oluyorum.

Konuşmağa zorlamak için şiddetle canını da yakacak olsam, vücut kıvranacak,. inleyecek, fakat bu baş, aynı küskün inat ile susacaktır.

Bize yol gösteren ateşte bir keçi kebabı çevrilmiş olduğu görülmektedir. Bu keçi, Meşeli şosesi üzerinde soyulan kaptıkaçtı yolcularından birinindir. Ateşin etrafında kemik parçaları, ekmek ve daha başka yiyecek kırıntıları sürünmektedir. Maskeli çetenin kendine burada mükellef bir ziyafet çektiği görülüyor. Keçinin geri kalan parçaları kocaman bir sırığın üstünde kızarmağa devam ediyorlar; yağlarını danila damla altındaki çalı çırpı ateşinin kıvılcımlı külleri üstüne döküp parlatıyorlar.

Koşuşmalar, haykırışmalar kesilmiştir artık. Yalnız, ocaktaki mağara gibi oyukların birinde yukarıda işittiğim çocuk ağlaması kalmıştır. Etraftaki karanlıkta yer yer kedi gözü gibi gözler parlıyor. Feneri etrafa dolaştırıyorum. Onun bulanık ışığı içinde, üstlerinden paçavralar sarkan yarı çıplak, irili ufaklı

çocuk hayaletleri geçiyor. Oldu olacak, soyguncuların kaptıkaçtıdaki yolcuların elbiselerini soyarak mebusun ceketini, Belediye Reisinin pantolonunu, kol ve 80

KAN DAVASİ

: i!

i I!

paçalarını sıvayarak, sırtlarına geçirmemiş olduklarına hayret ediyorum.

Haydutların birkaçı geçitten kaçmağa savaşmışlar, fakat jandarmanın elindeki yanar çıradan ürkerek geri dönmüşlerdir.

Şimdi ağır ağır yaklaşıyorlar ve garibi şu ki bunu ya-prken teslim olan büyük insanlar gibi ellerini havaya kaldırıyorlar. En önlerinde hemen hemen elimdeki çocuk yaşında bir büyük çocuk vardır.

Fakat o, biraz daha kısa boylu ve ufak tefektir. Feneri yakından yüzüne tutuyorum. Karışık kızıl saçlar altında çıkık alnı, birbirine çok yakın mavi gözleriyle, top burunlu, top çeneli bir tavşan-dudaktır. Yırtık üst dudağı ona gülüyor gibi bir manzara vermektedir. Çetenin ikincisi olduğu, halinden bellidir. Fakat o, arkadaşı gibi vahşi değildir. Hatta tam tersine yılışık ve dalkavuk bir hali vardır. Yere diz çökerek kunduralarımı öpüyor, sonra, her sorduğuma açık ve düzgün cevaplar veriyor. Öğreneceğimi öğrendikten sonra ağlayanın kim olduğunu soruyorum. «Bacak» diyor. Çetenin en küçüğü olduğu için

onu Bacak diye çağırırlarmış. Bugün ayağının biri yarılmış... Onun için ağlarmış.

Az sonra Osman'la orman bekçisi de yanıma inmişlerdir. Bekçi de, nöbet bekleyen jandarma gibi çırasını yakmış olduğu için artık karanlıkta değiliz. Çocuklar, yeni gelenlere karşı bende bir emniyet seziyor gibi birbiri ardınca arkama toplanmışlardı.

Ümitlerinin boşa çıktığını gören Osman da, bekçi de acınacak haldedirler. Az sonra bekçi, benim arkamda ve gölgemde duran çete reisini görmek için çırasını kaldırıyor ve onu tanıyarak birdenbire kuduruyor: korkunç bir sesle:

— Müslim ha! Vay köpek... En son elime düşürdü Allah seni... diye bağırıyor...

Daha da bağıracaktır; fakat ağzı açık olduğu halde boğazından bir hayvan hırıltısından başka ses çıkmıyor. Bun karşılık elindeki bilek kalınlığında yanar çıranın bir şimşek hızıyle vınlayarak havaya kalktığını görüyorum. Bir saniyede çocuğun başı parçalanacak ve bu, bazı katillerin mahkemede,

«nasıl olduğunu bilmiyorum» diye anlatarak yargıçları güldürdükleri gerçekten şuursuz cinayetlerden biri olacaktır. Ben de o anda ne yaptığımı gerçekten bilmiyorum... Bekçinin kolu birdenbire gevşeyip düşüyor, ona ağır bir sesle:

— Geçmiş olsun arkadaş, diyorum.

Yüzünü tanımadığı halde, bu çocuğun ismi Osman'da da aynı öfkeyi uyandırmıştır. Fakat o, kendini tutuyor, bana kinle:

— Niçin bırakmadın öldürsün, diyor, çocukları böyle olursa büyükleri ne yapmaz? Demek beş, on yumurcak burnumuzun dibinde araba soydular; namusumuzu bir paralık ettiler... Düşün Bey... Bu saatte koca vilâyetin şosesinde geliş gidiş duruyor. Belki telefonlar işliyor; dört bir taraftan jandcrma kollan geliyor... Belki Bozova valisini uykudan uyandırıyorlardır... Ankara ve İstanbul gazetelerine telgraflar uçuyordur... Vah, yazık bu mem-Jekete...

Osman, avuçlarıyle yüzünü kapıyarak yere çöküyor ve bu sefer biraz kendini toplamışa benzeyen bekçi söylenmeğe başlıyor:

ı— Bırakmalısın bizi bey... Şuraya bir ateş yakalım; bu engerek yavrularının hepsini içine atalım...

Hükümet bilmem ne yapar bizi? Belki de asar... Ama bizden ne Allah sorar bunların hesabını, ne Peygamber... Sevabı Hac sevabını geçer.

Bekçinin yanar çırası havaya kalktığı zaman çocuklar kısa bir zaman çıplak ayaklarıyle, sırtlarında havalanan yırtık paçavralanyle, ürkütülmüş tavuklar gibi etrafımızda âdeta uçuşmuşlar, sonra yine benim arkama sinmişlerdir.

Bekçi, kendilerini ateşe atmak lâzım geldiğine yemin ederken çetenin büyücekleri bunun bir edebiyat olduğunu anlamaktadırlar. Fakat pek küçükler işi ciddiye alıyorlar, kocakarılar gibi yere çömelerek başlarım avuçları içine almış, haykırışmağa cesaret edemeyerek buruşmuş yüzlerinde komik hareketlerle kuru kuru ağlaşıyorlardı. Saçları makasla yol yol kesilmiş pek sıska yüzlü biri, ağız mızıkası çalar gibi iki elinin parmaklarıyle dudaklarını tırmalıyarak başını iki yana sallıyor, bir yandan da kendini tutamayarak yere işiyordu.

Ben de Osman ve bekçi ile acı konuştum:

— Bakınız, ordumuz, jandarmamız, millî kuvvetlerimiz; tüfeklerimiz ve bombalarımızla bir haydut çetesi teşkil ettik, dedim, bizim için ne iftihar! Fakat bunlar esirlerimizdir. Esire dokunulmaz. Onları

takımıyle devlete teslim ederiz. Asar mı, yoksa bekçi arkadaşın istediği gibi yakar mı? Bu, ancak onun bileceği şeydir.

Bekçi, şaşkın şaşkın yüzüme bakıyor. Fakat Osman beni anlamıştır.

— Ayıplama bey... Bu Yukarı Sazan bizi insanlıktan çıkardı, diye âdeta özür diliyor.

Osman, tertemiz bir insandır. Aşağı Sazan'm en eski ve en büyük bir ailesinin çocuğudur. Üstelik Bozova'da ortamektep tahsili de yapmıştır.

Jan larmayı da artık elinde çırasıyle, yanımıza çağırmış bulunuyoruz. Haydutları takımıyle ona devir ve teslim etmek lâzımdır.

O, kaptıkaçtıdan alınıp getirilmiş ve henüz ipleri sökülmemiş iki şişkin bavula bakarak:

— Şunlarm ipini çözsek de keratalarin ikişer ikişer ellerini bağlasak, diyor.

Osman, bu defa benim biraz evvelki ağzımı kullanarak jandarmaya:

— Ne diye kelepçe getirmedin? diyor. O, utanır gibi oluyor:

—¦ Yok hani sanki kaçmasınlar diye, karanlıkta keçi gibi oraya, buraya dağılıverirlerse nereden yakalarız?

Ayağı yaralı çocuk, arada bir, ağlayıp bağırmağa devam etmektedir. Fakat biz, artık onun sesine alışmışız-dır... Arkadaşlardan ayrılarak onun bulunduğu tarafa doğru yürüyorum. Arkamdan omuz başım diyebileceğim kadar yakınımdan biri gelmektedir. Dönüp bakıyorum: Müslim, hâlâ kendisini elimle tutup çekiyormuşum gibi benden ayrılmıyor. Sebebi? Öteki arkadaşlarımla yalnız kalmaktan mı

korkuyor? Bunu zannetmem. Çünkü bekçi yanar çırasını havada salladığı zaman ben kendim ne yapmış olduğumu pek hatırlamıyorum. Fakat avucumu siper ederek koruduğum başında en küçük bir kaçınma hareketi hissetmemiş olduğumu hiç unutamayacağım. Başına inecek yanar sopayı

önlenmez bir kader hükmü gibi beklemiştir. Eski senelerde karışık eşkiyalık ve isyan bölgelerinde bazı yarı vahşi kabile ve aşiret çocuklarının kurşuna dizilişlerini hatırlarım. Göğüslerine çevrilmiş

tüfek namlusuna, bilmiyorum nasıl bir terbiye ve telkinin tesiri altında, aynı sakin tevekkülle bakarlar; vuruldukları zaman çok kere kendilere yere yıkılmak zilletinden koru-84

KAN DAVASI

mak ister gibi iki dizleri üstüne düşerler ve o vaziyette, dua eder gibi, ölürlerdi.

Biraz evvel bana silah çekmiş olan bu çocuğu peşime takıp sürüklemiş olmak, bilmiyorum niçin, bana hüzünle karışık bir gurur veriyor. Fakat o, yine de bana dargındır, düşmandır. Arabadan alınmış bir battaniye üstüne yatırılmış çocuğun yarasını,

gömleğimden koparılmış bir parça ile sardığım sırada, sırf kendisini konuşturmak için sorduğum birkaç suale yine cevap vermiyor.

Artık çeteyi önümüze katıp yola düşmekten başka yapılacak şey kalmamıştır.

Arabadan alınıp getirilmiş birkaç bavul ve sepet, ufak tefek bazı eşyalar, yolcuların para cüzdanları ve keseleri bir araya toplanmıştır. Fakat bizi asıl şaşırtan şey çetenin silâh deposudur.

Gizli bir kaya kovuğu içindeki bu depodan akla gelmez şeyler çıkmıştır; Bir beylik mavzer, eski tabancalar, iki kasatura, bir kılıç, kamalar, bıçaklar ve bir alay fişek... Kendisine bir şey sorulmadan bize bunları teslim eden o tavşandudak çocuktur. Onun bir tahta kutu içinden bir de el bombası

çıkardığını görünce jandarma, incecik bir sesle: «Amanın dirim! Oynama ülen onunla!» diye bağırarak çocuğun eline sarılıyor ve bombayı yere düşürüyor. Bu sefer hep bir ağızdan bir;

«Amanın» çığlığı daha ve hemen arkasından çocuklar da beraber olduğu halde, çıngır çıngır kahkahalar...

İş ciddileşiyor, çete diye eğlendiğimiz şeyden akla sığmaz bir korkunç gerçek çıkıyor: Büyükleri güldüren budur; facia bir dereceyi aştığı zaman, gerginliği yapan zemberekler kırılıp boşanıyor ve o anda insan, ancak gü-

lüyor. Çocukların neşesine gelince, onlarınki kuklayı ka-ragöz'ü seyreden küçük aile çocuklarının neşesi kadar temiz, masum ve mesut bir neşedir. Biraz evvel orman bekçisinin yakacağı ateşte öleceğine, şakır şakır titreyen ve işeyen o yüzü kaşık kadar sıska çocuk da onlarla beraber gülüp seviniyor. Etrafımızı saran kayaları çıngır çıngır öttüren ve yaşama sevinci denen şeyin tam sesi olan çocuk kahkahaları!... Jandarma:

— Nenize güleniz ülen? Nenize güleniz? Şu kılık kıyafetinize mi? Birazdan Aşağı Sazan'da yiyeceğiniz zopa ziyafetine mi?

Ne o, ne de Osman'la bekçi bunu, arada bir köyde fazla çoğaldıkça bir sepete doldurarak Aşağı

Sazan çayında boğmağa götürdükleri köpek enciklerinin birbiriyle boğuşarak yaptıkları şenliği anlamadıkları kadar anlamazlar. Bununla beraber bu üç adamın içlerinde de gizliden

gizliye bir şeyler çalışmaktadır. Bir kere yürekten gülmüş oldukları için öfkelerinin artık o kadar zehiri kalmamıştır.

Sonra, ne olsa babadırlar. Öyle ki, Osman, işi bir oyun çıkarmağa kadar götürüyor, bana:

— Kumandanım, izin verirsen şu haydutları bir kere de silahlarıyle görelim, diyor.

Biraz evvel tüfekleri muayene ederken ikisinin dolu . olduğunu görmüş ve yine kuru sıkı bağırıp çağırmalarla boşaltmış olan jandarma, onları bir hırdavat sergisi düzenler gibi bir taşın üstüne sıralamıştır. Osman, ellerini birbirine vurarak bir «Hazırol!» kumandası veriyor, onları hep biraraya topladıktan sonra:

— Hadi ülen... Şunları takıp takıştırın da bir gösterin kendinizi... Bacak kadar boylarınızla nasıl yediniz şu haltı?.

Her şey ne kadar çabuk unutulmuştur yarabbi? ço-

cuklar bir askerlik oyununa çağırılmış gibi, bir mektep bahçesi sesleriyle silahlara koşuşuyorlar, hiç

bir karışıklık çıkmadan herkesin kendi silahını alması bana hayret vermektedir. Onlara âdeta muntazam asker talimleri yaptırılmıştır. Büyükler büyük silahları alıyorlar, paçavralarının üstüne fişekler takıyorlar. Daha küçüklerin ellerinde kama, bıçak, hiç değilse bir sopa vardır.

Orman bekçisi hiç kımıldamadan arkamda duran Müslim'e dişlerinde yalancı bir canavar sırıtmasıyle:

— Hadi ne beklersin? Geçsene çetenin basma! diyor. Hayır! Bu oyun Müslim için çok fazla ciddidir!

Arkamda omuzuma dokunurcasma bana sokulmasından imdat aradığını hissediyorum. Zorlanırsa karşı duracak ve hava yeniden bozulacaktır. Onun için ben araya giriyor, kumandayı, Müslim'in yardımcısı ve çetenin erkân-ı harbi, yahut politikacısı olduğuna artık şüphe kalmayan Tavşandudağa veriyorum. O, iple beline takılmış Arap . cembiyesi biçimindeki eski redif zabiti kılıcıyle buna hazır ve kendini göstereceğine memnundur.

Önümüzde, jandarma ile orman bekçisinin elinde yanan çıraların ışığında bir geçit resmi başlıyor.

Çocuklar kendilerini beğendirmek için yanıyorlar, ne kadar kendilerini gösterirlerse o kadar aleyhlerine çıkacağını düşünmüyorlar. Biraz önce korkudan işemiş olan sıska çocukta bile bacaklarını açarak yürürken bir gösteriş edası vardır. Başımı çevirmeden arkamdaki Müslim'e yavaşça: — İyi talim ettirmişsin onları... Aferin Müslim, diyorum.

Cevap vermiyor. Fakat soluğundan bir heyecan geçirdiğini, bu beğenişimden memnun olduğunu anlıyorum.

Geçit esnasında çocukların kıyafetlerine ve ciddiyetlerine bakarak bu karnavala sık sık gülüyoruz.

Osman'ın

da dediği gibi bu saatte belki Bozova Valisinin kazalarla . telefon ve telgraf muhabereleri yapmakta olduğunu âdeta unutuyoruz.

Ancak Osman, işi bu kadarla bırakmıyor, bir tahkikat başlangıcı olarak çocukların kaptıkaçtıyı nasıl çevirdiklerini de öğrenmek istiyor. Onlar, bunu da yadırgamıyorlar; bir marifet yapar gibi sevinçle sırtlarındaki paçavraları çıkarıp başlarına sararak taşların arkasına siper almağa koşuyorlar ve yalnız gözleri açık tüfeklerinin nam lularıyle yolu tehdit ediyorlar.

Evet, oyun, adamakıllı tertiplenmiştir, kaptıkaçtı yolcularının, şişman Belediye Reisinin gümüş

kordonlu saati müstesna, neleri varsa bırakmış, eller havada, başlarını çevirmeğe cesaret edemeyerek tırıs tırıs Küçük Sazan yolunu tutmuş olmalarına hak verdirecek gibidir.

Oyunda yalnız, elinde silahıyle yolun ortasına çıkmış olan başoyuncu eksiktir. Çocuklar ve hele küçükçeleri yaptıkları işin vahametini o kadar az anlıyorlar ki, bizim güldüğümüzü görerek âdeta şımarmakta ve neşelenmektedirler. Hatta jandarmanın: «Gülün bakalım gülün... Başınıza geleceği bir bilseniz gülmezsiniz!» diye söylenmesini de yine bir kuru tehdit ve şaka sanıyorlar.

Öte taraftan da orman bekçisi, bu oyuna aldanan kendisi imiş gibi tekrar köpürmektedir:

— Vay köpeğin encikleri... Ben orada olmalıydım da sizi bacaklarınızdan yakalayıp dereye savuru savuruver-meliydim.

Jandarma, buradaki eşyanın nasıl taşınacağını soruyor.
Osman:
— Keratalar buraya katırla getirmediler ya... Nasıl getirdilerse götürürler, diyor.

Silahlar için de bekçinin bir teklifi vardır: — Demincekki gibi takıp takıştırırlar tüfeklerini, süngülerini...
Aşağı Sazan'a öyle girerler... Millet görsün bu kerataların marifetini...
Osman:
— Ahali onları böyle görürse akrep gibi tabancala-rıyle ezi eziverir... O da olacak inşallah ama daha sırası
değil, diyor.
Ben de kenardan sesleniyorum:
— Burada bacak kadar bir yumurcak da var... Üstelik de ayağı yaralı... Yürüyecek gibi değil...
Bırakıvere-lim onu burada... Sayı ile teslim almadık-ya...
Düzenim bu sefer tutuyor ve Müslim söylediğini sahi sanarak nihayet benimle konuşmağa razı
oluyor; soğuk
bir sesle:
—> Çocuktur o bey... Kabahati yok... Günah... Onu ben omuzumda taşırım...
Ben, bir zafer kazanmış gibi mağrur: «Olur Müslim» diyorum ve arkama dönerek, dişlerini birbirine çarptıran muşta ile çenesini okşamaktan kendimi alamıyorum.

* * * !er hâlâ pişmeğe ge devam etme bulunmamakla
n tehlikesi y ahşkanlığı kebap sırığmdan
_ Ülen koyun mu bu? Tavşandudak, hemen cevap veriyor: _Aa amca Geçi... Geçi...

— O da mı vurgun, Allah belânızı versin! Aklıma bir şey gelerek son müdahalemi yapıyorum:
— Osman, gel, izin ver de yumurcaklar şunları yesinler... Öyle gidelim...

Arkadaşlar hırsıza çaldığı şeyi yedirmeyi tuhaf buluyorlar ama ben: «Aşağıda onun her lokmasını

nasıl ödeyeceklerini benden iyi bilirsiniz!» deyince, razı oluyorlar.

O ne sevinç; bir düğün sofrasında gibi o ne kapış kapış bir yemek yiyişti... Yaşları epeyce büyük olanlar bile sonsuz bedbahtlıklarının kıl kadar farkında değiller. Duvar kovuğunda çalı, ot, bir parça nem ve güneşle nasıl yaşama bayramını yapıyorsa, onlar da öyle. O kadar ki, bu şuursuzluk Osman'a, bekçiye, jandarmaya da sirayet etmiş... Her şey unutulmuştur. Hepimiz hayatın bir mütareke ve barış saatinde gibiyiz. O kadar ki, bizim arkadaşlar da arasıra ateşe eğilerek hırsızlık etten bir iki lokma alıp yiyorlar. Çocuklardan biri elindeki kemiği şakadan kapan arkadaşını şakadan jandarmaya şikâyet ediyor; âdeta bir aile çocuğu nazlanışı ile: «Bak amca, ne yapıyorlar bana?»

diyor. Jandarma amca da, «Rahat dur ülen... Keserim kulağını!» diye şakadan öfkeleniyor. Bir başkası elindeki kemikten bir aşıkkemiği çıkarmıştır. Toprağa ve üstüne sürüp temizledikten sonra birkaç kere 3'ere atarak eğleniyor, sonra özene bezene gömleğinin bir ucuna sarıp düğümlüyor. O, bu işi bitirinceye kadar, hatta bitirdikten sonra da bir müddet gözümü üzerinden alamıyorum:

«Nerede gördüm bu çehreyi ben?» diye düşünüyorum. Fakat biraz sonra başka bir vaka bana aradığımı bulduruyor.

Bu eşkiya yatağının içecek suyu da vardır. Çocuklar ara sıra kenardaki bir çukura girip çıkıyorlar ve ağaçtan

oyulmuş bir çamçakla su içiyorlar. En küçüklerinden biri bana da getiriyor: «Acep su içermin amca?»

diyor. Saçları, gözleri kapanacak kadar uzamıştır. O kadar ki, ancak burnunu ve çenesini havaya kaldırdığı zaman yüzüme bakabiliyor. Hafif bir şaşılığı olan boncuk gibi iki göz...

Birdenbire yerimden kalkıyor ve uzun bacaklarımı birbirine vurup silkinerek oradan uzaklaşıyorum... Eşini pek nadir duymuş olduğumuz mızmız bir merhamet ve şefkat heyecanı

içindeyim: «Dikkat! Sen galiba hapı yutuyorsun Ömer!» diye kendi kendime söyleniyorum. Derdim bir kere daha tepmiştir.

Gözümün önünde yine adını bilmediğim küçük kızın yüzü ve sesi vardır: «Su getirdim sana ben!» Aşıkkemiğini özene bezene gömleğinin ucuna sarmış olan çocuğun hareketinde de yine onun cebindeki bez parçasından çözüp bana verdiği cevizler; sonra iki mavi boncuğu ufacık parmaklarıyle tekrar oraya sarıp sarmalayışı...

Güzel ama bu çocuklar nasıl oluyor da bu kadar birbirlerine benziyorlar?

Arkadaşları beklemeden ağır ağır ocaktan çıkmağa başlıyorum. Güneşte hafif bir sabah ağartısı

belirmeğe başlamıştır... Dışarı çıkınca bunun ovanın sonunda yeni doğmağa başlamış bir aydan ileri geldiğini anlıyorum. Kolumdaki saate bakıyorum. Daha gecenin ikisi. Bu kadar az zaman içinde bu kadar vaka nasıl geçti? Hayatımın bir dönüm noktasına erişmiş olduğumu artık cesaretle kabul etmek lâzımdı. Onunla beraber de daha birçok şeyleri...

Askerliğim, son yıllardaki şeklinde, daha doğrusu her zamanki şeklinde, vakalarla dolu olarak daha bir zaman sürmüş olaydı, artık ne işe yarayacaklarını bilmediğim

uzun bacaklarımı ve uzun kollarımı sallayarak böyle ağır ağır dolaşmağa ve düşünmeğe mecbur kalmasaydım, belki bir zaman daha bunun farkında olmayacaktım... Bozova diye rastgele bir istasyonda çocukça bir sebeple çantalarımı vagon penceresinden atmayacaktım. Günlerce, başıboş

Bozova sokaklarında dolaşmayacaktım. Haydi Ömer, kabul et ki bütün bunlar o adını bilmediğin çocuk yüzündendir. Hatta bu gece, bu saatte burada bulunuşun bile niçin? Terhis kâğıdını aldıktan sonra seni nereye götüreceğini bilmediğin bir trende, bir yarım uyku içinde bir türlü çözemediğin şey galiba bu yabancı tepenin yabancı ayı altında kendini açığa vuracak!

Kervan yola düzülmüştür. Müslim'i üzerine bir yük beygiri gibi sarılmış bir alay eşya ve üstelik de yaralı çocukla yine omuz başımda buluyorum. Bir ara derin derin soluduğunu işiterek: «Ver onu bana!» diyeceğim geliyor. Fakat diyemiyorum. Ben, artık burada bir yabancı olduğumu bilmeliyim. En kısa yoldan, bu vilâyeti bırakıp gitmek zamanı gelmiştir artık.

Müslim'e, bundan sonra benden bir şey ummamak lâzım geldiğini anlatmak için: «Hadi, onlardan ayrılma!» diyor ve yalnız kalıyorum. Biraz sonra Osman'la arkadaşları yanıma geliyorlar. Onlarla da artık konuşacağım kalmamıştır. Az sonra söyledikleri şeyleri dinlemediğimi ve sustuğumu farkediyorlar. Çok geçmeden birbirimizden ayrılmış bulunuyoruz.

Gelişte ellerimizi ve üst başlarımızı paralayarak kayalara tırmanışımız, dikenler arasından yılan gibi sürünüşümüz beyhude olmuştur. Küçük haydutlar, kendilerinin bildiği çok kısa bir sel çukurundan bizi Sazan çayına indiriyorlar ve yine onların gösterdiği bir yerden suyu kolaylıkla geçiyoruz.

— 6 —

Jandarmanın tahmini gibi o gece Aşağı Sazan'm gözü uyku tutmamıştır. Birçok pencerede ışık vardır. Çarşıda, bayram gecesi gibi her yer açıktır. Soyulan kaptıkaçtı önde, Söğütçük'te bıraktığımız saman arabası arkada olarak köye girdiğimiz zaman pencereler sürülüyor, sokaklarda dört bir taraftan meydana doğru bir koşuşma başlıyor. Büyükler arasında, yalınayak sokağa fırlamış

çocuklar ve hatta kadınlar vardır. Aramızda benden başka makine kullanmasını bilen olmadığı için kaptıkaçtıyı çaresiz ben kendim sürmüşümdür.

Bizi Söğütçük'te beklemiş olan arkadaşlarla beraber, gecenin bütün kahramanları birinci arabadayız.

Haydutlar, başlarında jandarma ile, üst üste arkamızdaki saman 2rabasını doldurmuşlardır. Yalnız Müslim'i, her ihtimale karşı yanımda alıkoymuşumdur. Bütün lamba ve fenerlerini yakmış oian setli kahvenin önünde durduğum zaman onu, sırtına bağlı yükleri ile önüme katarak kahvenin içine götürüyorum. Şakilerin en küçüğü yaralı ayağıyle, artık susmuş ve uyumuş olarak benim kucağımdadır.

Murat Beyi ve beni möteki arkadaşları Başmuallim, mektebe götürmüştür. Mebus ile Toygar Belediye Reisi muhtarın evinde

misafir edilmişlerdir. Öteki yolcular, kahvenin peykeleri ve hasırları üzerinde sabahı bekliyorlar.

Şakiler kalabalığın ortasında arabadan indirilirken Osman'ı yanımda görüyorum. Büyük bir hüzünle bana:

— Bu yumurcakları dağda bırakıp dönmeliydik bey, diyor, bu rezaletten daha iyi olurdu.

Evvelce dağılmış olanlar birbiri ardısıra kahveye dönüyorlar ve çok geçmeden ortadaki masanın etrafında

akşamki divan tekrar kurulmuş bulunuyor. Bu sefer, aramıza iki de kadın karışmıştır. Biri, «Ebe hanım» dedikleri gözlüklü ve çarpık çeneli bir kadın, öteki Bozova mahkemesinde benim resimlerimi merak etmiş olan muallim kız.

Çocuklar, köşede bir hasırın üstünde tortop olmuşlardır. Yalnız öndekiler, namazda gibi oturmuşlar ve ellerini dizlerinin üstüne koymuşlardır. Arabadan çıkarıldıkları sırada etraftan atılmış taşlardan biri, birinin dudağını yaralamıştır. Yerde bulduğu bir kâğıt parçasıyle durmadan kanını siliyor... Müslim, en arkadadır. Önündeki bir direğin karanlığını kendisine siper etmiş, hiç bir hareket yapmadan ayakta duruyor... Ben, karşı köşedeki pencerenin yanında ayaktayım.

Jandarma, bir mahkemedeki gibi vazife başındadır. Çocukları tekrar tekrar sayıyor, birinin hesabını

bulamayarak:

— Bunlar on üç olacaklardı ya... Biri neye eksik? diye telâşa düşüyor.

Murat Bey, alaycı bir sesle ona:

— Bak arkadaş... Şakilerden biri karşıda uyuyor, diye benim peykenin üstüne yatırmış olduğum Bacak'ı gösteriyor.

Çocuk, uyurken boynunu içeri çektiği, bacaklarını kıstığı için olduğundan da daha küçük görünmektedir.

Murat Bey'in bu şakası üzerine bir gülümseme oluyor. Fakat ne zoraki bir gülüş! Hele Belediye Reisi ile mebusta... Çünkü gecenin asıl kahramanları onlardır. Karşılarında hasırın üstünde çömelmiş, karışık saçlarının, kıl basmış alınlarının altında endişeli minder maymunu gözüyle kendilerine bakan bu kopillerin tehdidi karşısında eller havada, arkalarına bakmadan şosede saatlerce marş marş

yapmış olmak!

Ben, doğrusu, bu toplantının neye yapıldığını anlayamıyorum. Soyguncular Allanın izniyle yakalanıp devlete teslim edilmişlerdir. Buradan ötesi onun bileceği şeydi. Sabah olunca takım edilip kaza merkezine, yahut vilayet merkez hapishanesindeki babalarının yanma gönderileceklerdir. Divan azaları yarım kalmış uykularını tamamlamak için yataklarına, ben, son askerliğimden kalmış

üniformam ve silahımla, yeldeğirmenlerine karşı kazanmış olduğum zaferimle dışardaki boş

kamyonun bir köşesinde uyuklamağa gitmemize bir mâni kalmamıştır. Kendim için bir aralık bunu yapmayı düşünmedim de değil. Fakat son zaferimin mahsullerinden birkaçının resimlerini çizmek aklıma gelmiştir.

İçeri girmek isteyenlere karşı kahve kapısı tekrar kapatılarak tahkikata başlanıyor; peykeler ve hasırların üstünde uyanıp doğrulmuş köylü ile yolculara kadar herkes merakla gözlerini açmıştır.

Nahiye Müdürü, mebus ve Belediye Reisi ile başbaşa vererek bir şeyler konuşuyor, sonra en arkada ayakta duran Müslim'i çağırıyor. O, ürkmeden, yavaş yavaş geliyor; duruyor. Konuşmamaktaki inadında devam etmesinden korkuyordum. Fakat bunu yapmıyor. Adını soran Nahiye Müdürüne, gayet açık bir sesle: «Kara Veli oğlu Müslim» diyor.

Belediye Reisi dayanamayarak:

— Müslim... Ne güzel de uymuş bu ad sana, diye alay ediyor. Hep birden gülüyorlar.

— Yaşın kaç?

— On beş...

Bu sefer de mebus, söze karışarak bir şey soruyor. Fakat ne dediği yine anlaşılmadığı için Belediye Reisi, tercüme ediyor:

— On beş yaşında bu haltları yerse yirmi yaşına geldiği zaman ne yapacak? buyuruyorlar.

Müslim, bir an durakladıktan sonra, yine aynı sesle: — Askerliğimi, diyor.

Birbirlerine bakıyorlar. Fakat kimse bir şey söylemiyor. Yalnız Murat Beyin sesini işitiyorum:

— Ömrün olursa inşallah bu gidişle...

Müdür, başka bir suale geçiyor:

— Siz hepiniz Yukarı Sazan'dan mısınız?

— Cevap versene...

— Ne bileyim?... Kimimiz oradan, kimimiz başka yerlerden... Bizi istemediler; kovdular...

— Hepinizi mi?

Belediye Reisi yine dayanamadı:

— Yukarı Sazanlılar ömürlerinde bir kere akıllı bir iş yapmışlar... Aferin adamlara, diyerek tekrar etrafı güldürüyor.

— Babanız filân yok mu sizin?

— Kimininki öldü... Kimininki kayıp...

Yine ¦ Belediye Reisi:

— Yahut Bozova hapishanesinde...

Müslim, başını önüne eğiyor.

— Sizde tüfek, kurşun filân da varmış... Hatta bir de bomba... (Jandarmaya) Öyle değil mi?

Müslim'den beklenmeyecek bir cevap:

— Jandarmalar köyde silâh toplamağa geldikleri vakit köylüler tüfeklerini yere gömdülerdi...

Birkaçını bulup çıkardık.

Yine mebusun bir sözü, Belediye Reisinin tercümesi:

— Siz babalarınızdan da baskın çıktınız... Onların

kaçak silahlarını ikinci elden kaçırdınız, buyuruyorlar. Peki, neye kovdular sizi Yukarı Sazan'dan?

Müslim, bu sefer cevap vermiyor.

— Peki, kovulunca ne yaptınız?... Müslim, avuçlarını açıyor:

— Hiç... Dağda dolaşıyoruz...

— Ne yiyip içiyorsunuz?

— Allah ne verirse...

I— Peki, bu son yediğiniz halt... Yani otomobil soygunculuğu, silahla tehditler filan...

Tavşandudak'm sesi birdenbire bir çakal haykırışı gibi ötüyor:

— Vallahi şaka... Billahi şaka... Silahlar boştu... Biraz yiyecek isteyecektik... Çok aç kaldık da...

Jandarma, Tavşandudak'ı yumruğu ile tehdit ederek bağırıyor:

¦— Sen sus... Sana mı soruyorlar? Kırarım tırtık ağzını tübe olsun...

Çetenin akıl hocası susuyor. Fakat yapacağını yapmıştır.

Müslim, onun tezini kabullenerek tüfeğin ve tabancanın boş olduklarını iddia ediyor. Divan inanmıyor.

Müslim'i sıkıştırıyor. Bu defa bana söz düşüyor, köşemde ayağa kalkarak: >

— Müslim, aynı oyunu bana da yaptı, diyorum, fakat pek yakında olduğum için tüfeğini alıp muayene ettim. Boştu.

Bu söylediğim yalan, hem de tehlikeli bir yalandı. Çünkü jandarma işi doğrulayabilir. Fakat onun bana uzun uzun baktıktan sonra sustuğunu görüyorum.

Müslim'e bu sefer de bu soygunun nasıl tertiplendiğini soruyorlar. Cevap vermiyor. Oysa ki, kendisinden en çok istenen bu idi. Hikâyeyi dinleyeceklerdi. Bu inat,

oturmaktan yorularak ayağa kalkmış ve kısa kısa adımlarla dolaşmağa başlamış olan Belediye Reisini öfkelendiriyor. Ağır, fakat korkunç bir yürüyüşle Müslim'e yaklaşarak:

— Ne o? Bir de kafa mı tutuyorsun? Kimler var senin karşında köpek! diye elini kaldırıyor, bütün gerginliğini giderecek bir şiddetle vuracaktı. Fakat galiba o eli üç, beş saat evvel bu çocuğun karşısında nasıl havaya kaldırmış olduğunu görüyor ve şakaklarında iki mor pençe ile tekrar yerine dönüyor.

Bununla beraber Müslim, son bir suale cevap verme-mezlik etmiyor; bu çetenin başı kendisi olduğunu kabul edip etmediği sorulunca uzun bir baş işaretiyle her şeyi kabul ettiğini anlatıyor. Bu işaret sözden daha açık bir ikrardır. Fakat yanındaki genç bir adama zabıt tutturan Nahiye Müdürü

bunu nasıl yazdıracağını kestiremiyerek ikrar etmesini istiyor. Müslim, buna razı oluyor.

Şimdi, sıra çetenin ikinci reisine gelmiştir. Tavşan-dudak; şeytanlığını, dalkavukluğunu ve maskaralığını asıl bu sorguda açığa vuruyor. Adının Ali olduğunu, fakat öteden beri kendisini Çürük Ali

diye çağırdıklarını söyledikten sonra kendi durumunda bir köy çocuğundan umulmayacak bir ağız kalabalığıyle konuşmağa başlıyor: «Anadan öksüz, babadan yetim» bir garip imiş. Merhum babası

ulemadan bir hoca imiş. Varını yoğunu fukaralara dağıtmış. Öldükten sonra mezarına kandil kandil nur indiğini görüp söyleyenler vsrmış... Böylece hal tercümesini anlattıktan sonra vakaya geçiyor.

Kendini Aşağı Sa-zanlılarm elinde gördüğü için Yukarı Sazanlıları şiddetle kötülüyor, bu zalim adamların kendilerini nasıl dövüp sövdüklerini, en sonra köyden kovduklarını anlatıyor.

Ellerindeki silahlar için, kahvedeki köylülere iri iri gözlerini açtıran şeytanca bir müdafaası vardır...

Ulemadan babası üst üste birkaç gece rüyasına girmiş, gömülü silahların yerlerini bir bir ona tarif etmiş, bunların kaçak olduklarını, gizlice oralardan çıkarıp hükümete teslim etmelerini Peygamber Efendimizin emrettiğini haber vermiş... Onlar, bu emri yerine getireceklermiş ama açlık bastırınca işte böyle oluvermiş. Ne idüecek Allahm takdiri!...

Çürük Ali bunları, hakikaten ulemadan bir imam, yahut hafızın oğlu olduğunu gösteren şeriat kelimeleri ile karıştırarak anlatırken kâh ağlayıp yalvarıyor, kâh gülenlerle beraber gülüyor, türlü

aşağılık ve maskara dalkavukluklarla kendini kurtarmağa uğraşıyor. Fakat, asıl hayret edilecek şey bunu yaparken arkadaşlarını da mümkün olduğu kadar koruması ve hele Yukarı Sazanlı-lar için yaptığını bu işte fazla sallantıda gördüğü Müslim, için yapmamasıdır.

Bu sorguda öğrendiğimiz şeylerden biri de Çürük Ali'nin epeyce dünya görmüş olmasıdır. Çok küçük yaşında babadan sonra anası da ölüp ortada kalınca köye uğrayan «Kırlangıçlardan biri, «Seni iyi bir işe koyarım!» diye onu peşine takmış, dolaştırdığı birçok memleketlerde ona dilencilik yaptırır, kazandığı paraları elinden alırmış, böyle böyle tâ Adana'ya kadar gitmişler.

Orada başka dilenci çocuklarla beraber onu da yakalamışlar, elden ele teslim ederek Bozova'ya oradan da Yukarı Sazan'a göndermişler.

Murat Bey:

— Böyle bir sanat elde etmişken neye şakiliğe kalktın da başına bu işleri getirdin a evlâdım?» diye soruyor. O, şaşılacak bir zekâ çevikliğiyle:

— Vallahi billahi biz şakilik etmeyecektik. Arabadaki efendi amcalardan ekmek, para isteyecektik, diye güzel bir tez yakalıyor.

Fakat aynı zamanda bir büyük gaftan sakınmayarak efendi amcaları en nazik yerlerinden vuruyor:

«Efendi amcalar Müslim'in elindeki boş tüfekten korku ver diler: paralarını, nelerini veri ver diler... Ne edelim biz de aldık!»

Fakat Çürük Ali, en kuvvetli müdafaasını sona saklamıştır. Birdenbire bana dönüyor: «Silahları, bıçakları benden isteyen oldu mu; ben kendimden teslim etmedim mi? Allah Peygamber hakkı için sen söyle Bey» diyor.

Ne kadar alarga .dursam kendimi çekip çıkaramayacağım bu batağın içinden! Çaresiz onun için de şahitlik ediyoruz. Üstelik bu seferki yalancı şahitlik de değildir.

Ondan ve duruşları bana yine Bozova mahkemesin-deki Yukarı Sazanlıları hatırlatmış olan bir ikisinden sonra şakiler gitgide ufalıyorlar. Jandarma, onları birbirlerine sokularak üst üste kaynaştıkları hasırda, çamurdan solucan çıkarır gibi birer birer tutup divan masasının önüne getiriyor.

Birdenbire aydınlığa çıkan bu çehreler, kir ve pislikten yapışarak gözlerine kadar inmiş saçları, kemik gibi kuruyup sıyrılmış burun ve kulakla-rıyle birer çehre bile değillerdir. Fakat usule uymak kaygısı ve ağızlarından fazla bir şeyler kapmak ümidiyle kendilerine gayet ciddî sualler soruluyor, bu soruların onlara kendilerini soydurmuş olmaktan daha ayıp olduğu farkedilmiyor. Çocuklardan kimi ağlıyor, en çoğu ne olduğunu bile anlamayarak bakıyor.

Sona doğru Divan da bu gayretin boşluğunu anlayarak işi şakaya dökmeğe başlıyor. Bizim biraz evvel taş-ocağındaki geçit

töreninden sonra yaptığımız gibi yine yüzlerini nasıl maskelediklerini tarif ettirdiler. Bir çocuk, gömlek yerinesırtma geçirmiş ve yırtıklarından kollarını çıkarmış olduğu bir çuval parçasını başına sarıyor, sıska, çıplak vücuduyla yere yatarak gösteriler yapıyor. İkincisi ocakta jandarmanın tehditlerinden korkarak çömeldiği yere uzun uzun işemiş olan çocuktur. Korkunun onu nasıl maskaralaştırdığını farkeden birisi ciddi bir çehre ile ona şakadan Sazan Çayına atılmasına karar verildiğini söylüyor. İlkönce çocuğun yüzü, gözü yine birbirine karışıyor; iki elinin parmaklarıyle yine taşoca-ğındaki ağız mızıkasını çalarak titreye titreye ağlıyor, yalvarıyor. Ocakta yaptığını bir kere de divan huzurunda tekrar etmesini bekliyorum. Fakat yapamıyor. Karardan dönülmeyeceğini görerek çaya atılmağa razı olmuş ve gariptir ki birdenbire sakinleşmiştir.

— Haydi şimdi büyüklerinin ellerini öp de helâllik dile, diyorlar.

Ona da inanıyor. Bir, iki kişinin elini Alevî köylerinde görmüş olduğu gibi yere oturarak iki eliyle tutup öperken helâllik diliyor. Ötekileri de birer birer dolaşacaktır. Fakat o esnada oturduğu yerde kâh uyuyup kâh uyanan bizim Ferhat'ın bir taşkınlığı oluyor.

O, birdenbire ayağa kalkarak çocuğu sahiden dereye atacaklarmış gibi: «Etmeyin ağabeyler..

Üzmeyin gayrı.. Affedin de gitsin. Yerine otursun!» diye şefaat ediyor ve galiba da ağlıyor. Bu sefer de ona gülüyorlar ve oyun sona eriyor.

Bu bozuk sinirli çocuğun hali birçoklarını hayrete düşürmüştür. Fakat ben, ümitsizliğin bir derecesinde korkunun nasıl birdenbire durduğunu ve ölümün ne ka-

dar sükûnetle kabul edildiğini çok defalar gördüğüm için iyi bilirim.

Ferhat'ın hareketi daha ziyade divan masasında oturan kız muallimden beklenirdi. Fakat nedense ondan ses çıkmadı. Divan masasının bir köşesinde Başmuallim-]e gözlüklü ebenin arasında ve biraz geride oturuyor. Yüzü onların gölgeleri içindedir. Fakat durmadan bana baktığını hissediyor, ne zaman başımı çevirsem gözlerini üzerimde yakalıyorum. Görünüyor ki, yine köşedeki yalnız

masamda yapmakta olduğum resimleri merak etmektedir. Bunu ebeye de söylemiş olacak ki, ikisi birden, yerlerinden kalkıyorlar, kahvenin içinde dolaşır gibi yaptıktan sonra ağır ağır arkama geliyorlar. Asıl onun benimle konuşması lâzım geldiği halde bu işi nedense ebe yapmıştır. O, geride duruyor ve ancak ben başımı çevirip bir tanıdık selâmı verince utanır gibi olarak:

— Belki unuttunuz, diye cesaret edemedim, diyor. Ebe, konuşkan bir kadındır:

— Esma, resimlerinize hayran olmuş. Bozova'dan döneli beri anlata anlata bitiremiyor, diyor.

Benim Aşağı Sazan'da kamyondan indiğimi görüp Es-ma'ya haber veren o imiş... Ebenin beni nasıl tanıdığına gelince, daima aym hikâye... Bu kadar uzun boylu zabit benden başka kim olabilir?

Bu gece yaptığım resimleri görmek için müsade istiyorlar. Defteri uzatıyorum. Yaprakları çevirirlerken ebe, durmadan hayret sesleri çıkarıyor:

— Aşkolsun size vallahi... Askerler böyle şeye pek merak etmezler ama...

Kızın onu yavaşça dürttüğünü hissediyorum. O es-

nada başmuallim de yanımıza gelmiştir. O da resimlere göz atarak:

— Kuzum efendim. Siz, hep bu Yukarı Sazanlılara ait menhus çehrelerin resimlerini yapmak için mi Bozova'ya geldiniz? diyor.

Ebe, bu sözler üzerine birdenbire ateş alıyor, biraz evvel «Aman ne güzel, ne güzel» diye seyrettiği resimleri yırtacak gibi hareketler yaparak ve sesini kalmlaştı-rarak:

— Şu suratlara bakın... Hayır gelir mi bu şaki sürüsünden? Hükümet bir şey yapamıyormuş...

Bari Allah alıverse başımızdan bu belâları... Hele şu Müslim denen nemruda bakın... Resmini yapacağınız yerde, elinize geçmişken öldürüverseydiniz ya şunu... Ben kadınlığımla yapardım vallahi...

Kız, onun, Müslüm'in resmine tükürdüğünü görerek defteri elinden alıyor ve biraz geriye çekilerek tekrar resimleri seyretmeğe başlıyor.

Benim konuşmağa hiç arzum yoktur. Fakat başa gelen çekilecektir. Başmuallim yerlidir; bağı, bahçesi vardır; günün birinde belki mebus olmağa da niyeti vardır. Onun için aşağı Sazan'ın davasını sımsıkı tutmuştur.

istanbul'daki ebe mektebinde okumuş ve birkaç yıl Ankara'da çalışmış olduğunu söyleyen ebe hanım da Yukarı Sazan'ın azılı düşmanlarındandır. Yerli değildir. Fakat kızını buralı bir çiftçi ile evlendirmiş olduğu için kendini yerli saymaktadır. Aşağı Sazan'ın Moskofu kesilmiş olan Yukarı Sazan üzerine ateşli bir konuşma başlıyor. Gariptir ki, küçük muallim de utangaç ve çekingen tavırlarıyle göründüğü kadar davasız değildir. Bir ara o da kavgaya karışarak horozlanıyor ve çocuklarına Vatan ve kahramanlık manzumeleri okuttuğu sesle kocaman lâkırdılar söylüyor:

— Ebe hanım Moskof dedi ama Moskof hududundaki köyler bizden daha fazla tehlike içinde değildir.

İşte misali. Hiç değilse hudutlarda Cumhuriyet ordumuzun kahraman nöbetçileri vardır; burada bir dağ başında gibi yalnız ve kimsesiz... Bu gece tesadüfen siz bu köyden geçmemiş olsaydınız bizi çoluk çocumuzla... vesaire, vesaire...

Bozova'daki misafirlikler, kadınlara karşı vahşiliğimi bir dereceye kadar gidermiştir. Onlarla artık rahat konuşabiliyorum. Yüzlerine bakmaktan pek o kadar çekinmiyorum. Hatta başka insanlara, başka şeylere bakıyor gibi görünerek onları hırsızlamadan seyretmeği bile bir parça öğrenmişimdir.

Bazılarının çehrelerine, bakış ve gülüşlerindeki tatlılığa bakarken Ferhat'a ve onlar için türlü delilikler yapan daha birçoklarına hak verecek gibi oluyorum.

Saman saçlı başmuallim ile gözlüklü ebe bir ağızdan Yukarı Sazanlıları çekiştirirlerken ben, resim meraklısı kızın defterime dalmış çehresini belli etmeden, yine öyle hırsızlamadan seyretmiş ve epeyce şeyler görmüşümdür. Bu küçük kız, ilkönce zannetmiş olduğum kadar küçük kız değildir; epeyce yaşını almıştır; alnında ve yanaklarında ince ince çizgiler belirmiştir. Çirkin de değildir; ona

kaybettiren daha ziyade gösterişsizliğidir. Yüzde, dükkân camekânlarındaki taş bebeklerin ilk bakışta göze çarpan değişmez boya ve cila güzelliğini aramalıdır. Fakat konuşmağa ve gülümsemeğe başladığı ve hatta defterimi seyrederken yaptığı gibi sadece düşündüğü ve içinden geçen şeyleri sükûn ile yüzüne aksettirdiği zaman çizgiler derinleşiyor, gözlerinin altında, ince burun kanadlarmın ve dudaklarının kenarındaki çizgilerde onu âdeta güzel yapan belli belirsiz fosfor pırıltıları oynamağa başlıyor.

Bu çehrenin aile hayatına alışık, sakin ruhlu bir erkeği uzun yıllar oyalayıp gideceğine inanır gibi oluyorum.

Fakat kız, defteri bırakıp kasaba politikasına karışmağa ve başından büyük lâkırdılar etmeğe başladığı zaman bütün bu tesirler birdenbire kayboluyor.

O, bir aralık bir de yine manzume okuyan mektep hocası sesi ve edasıyle, «Kurdun oğlu akıbet kurt olur» demiş ve bu söz başmuallimin meslek ve ilim haysiyetine dokunmuştur. Sesini kabartarak:

«Yoo... Yo... O kadar da ileri gitmemeli. Yoksa bizim mesleğin ne kıymeti kalır?... Sen hocasın...

Bunu söylemek sana yakışmaz!» diye onu azarlamağa başlıyor. Kız, inadında ayak diriyor; fena yaradılışlı insanları yola getirmenin mümkün olmadığını anlatmağa, ispat etmeğe uğraşarak çırpıip çarpmıyor.

Bilmem neden ben de söze karışıyorum:

— Demek Yukarı Sazan'ı kurtarmak için hiç bir çare yok? diyorum.

O kadar hırçmlaşmıştır ki, beni de ısırmağa kalkıyor... Karşı köşedeki çocukları göstererek:

— Mal meydanda efendim, elinizden bir şey gelirse yapın, diyor. Buna bir de yakışıksız alay ekliyor:

— Kötüleri adam etmek resimlerini yapmak gibi değildir, efendim...

Çehresinde biraz evvelki ışıklardan eser kalmamıştır artık. Belki de asıl bunun için ben de ona bir parça çatmaktan kendimi alamıyorum:

— Öyleyse orman açar gibi Yukarı Sazan'ı yakıver-meli, diyorum, evleri, insanları ve çocuklarıyle beraber.. Bu, dağ başında onlardan yeni bir hayat türemesine imkân bırakmayacak bir temizlik olur...

Bu, birkaç saatlik çok kolay bir iştir.

Üçü de şaşalıyor. Ebe:

— Yok, o kadar ilerisine karışmayız, diye dönecek gibi oluyor.

Kızın da bunu yapmasına imkân bırakmamak için:

— Ben sizinle beraberim, diyorum, kurdun çocuklarım temizlemekle hemen şimdi işe başlayıvermeli hemen şuracıkta...

Kızın yüzü âdeta değişik bir şekil alıyor, ürküyor. Fakat bir yandan da başmuallime ve hocaya karşı

benimle beraber olduğu için gururlanmaktadır. Sesini biraz alçaltarak:

— Doğrusu bu, diyor.

O zaman korkunç boyumla ayağa kalkıyorum:

— Evet, başlayıvermeli bu işe, diyorum, kolaylıkla olsun diye en küçüğünden, en yakınımızda bulunandan...

Bağdadi peykenin keçesi üstünde başını omuzlarına, bacaklarını karnına sıkıştırmış, paçavralarının yırtıkları arasından çıkan kuru kemikleriyle uyuyan küçük Bacak'ı, kendi mendilimle bağlı ayağından yakalayacak gibi bir hareket yaparak ilâve ediyorum:

— Şöyle havaya kaldırıp bir iki kere sallayıverdiniz mi. Ne kadar kolay. Bunu siz bile yapabilirsiniz...

Karşıda yatanlar görünce, bir parça öteye, beriye kaçmağa uğraşırlar... Fakat tabancalarla bir yaylım ateşi... îki dakika içinde birkaçının sesinden başka bir şey kalmaz. Siz belki bilmezsiniz. Bu şekilde vurulanlardan bazıları öldükten sonra da kısa bir zaman haykırmağa devam ederler. Başı

kesilmiş tavukların oraya, buraya koşuşmaları gibi...

Zayıf insanlar, böyle şeyleri masal gibi dinlerken ne kadar kahramandırlar. Fakat kızcağız, yaptığım mübalâğalı tasvirlerle bu çocuk katliâmını gözleriyle görünce bayılacak gibi oluyor, ellerini yüzüne kapıyor. Yere dü-

sürdüğü defterimi alarak ağır ağır büyük divana yürüyor.

Çardağın asmaları üzerinde sabah ağarmağa başlıyor. Tahkikat bitmiştir. Bunları merak ile dinlemiş

olan köylü yolcular peykelerde ve yerdeki hasırlar üstünde büzülmüş, kimileri- inadına kollarını, bacaklarını salıvermiş horluyorlar. Çocuklar da köşelerinde, üst üste, kucak kucağa uykuya dalmışlardır. Başlarında, tüfeğini dizlerinin arasına kıstırmış bir jandarma oturuyor. Geceki seferden dönen kısa boylu jandarma, yorgun düştüğü için, köyde bıraktığımız arkadaşıyle nöbet değiştirmiştir.

Fakat kahveciye taze sabah çayı demletmiş olan Divan azaları hâlâ müzakere etmekteler... Gerçi onların bir kısmı da, başlarında bizim Ferhat'la iskemlelerinde uyukluyorlar, yahut daha iyisi arada bir kendi horultularından uyainıp iri iri gözlerini açarak adamakıllı uyuyorlar. Fakat uyumayan birkaç kişi var ki, akşamkinden daha fazla uyanıktırlar. Bunların başlarında, biri gümüş köstekli kocaman göbeği, öteki kansız buruk vücuduyle hepsinden evvel dama demiş olmaları lâzım gelen Belediye Reisi ile mebus vardır. Ateşin onların başında yanmakta olduğu görülmektedir.

Konuşmalar artık memleketin büyüklerine yakışır bir felsefî ve içtimaî dertleşme şeklini almıştır: Nasıl çıkılacak bu işin içinden? Yumurcakları hapse atayım desek atamazsın, bir kere yaşları küçük, ehliyet-i cezaiyelerı yok. Şöyle ıslahhane falan gibi bir yere kapatayım desek memlekette öyle bir teşkilât yok. Halkın gözü önünde; arkalarında süngülü jandarma ile oradan oraya dolaştırılacaklar...

Belki Bozova'ya götürülecekler... Hepsini mü-

kemmel bir sıra sopasından geçirip koyuvereyim desek, hepsinden iyi ama ne çare ki, bir kere mürekkep kâğıda damlamıştır. Sonra efendim, meselenin bir de insanlık ve Müslümanlık cephesi var.

Bunlar da nihayet vatan çocuklarıdır; cahil ve bakımsız bir sürü yetim... Üstelik evlerinden, köylerinden de sürüp çıkarılmışlar... Evet, nasıl çıkılacak bu işin içinden?

Doğrusu aranırsa bütün bu insanlık, Müslümanlık vesaire gayretlerinin altında, bu rezaletin nasıl örtbas edileceği davası yatmaktadır. Başlarında bir mebus ve İstiklâl Muharebesi yapmış bir Belediye Reisi bulunan bir araba halkının güpegündüz birkaç yumurcağa kendilerini soydurtmuş olmaları, koca bir köyün paniğe uğraması, Bozova vilâyetinde bütün bir gece yolların kapanmış olması, korkunç bir rezalettir. Hele bu vaka bir de gazetelerin diline düşerse, ki mutlaka düşecektir... Köyün ileri gelenleri buradadır. Vilâyet büyüklerinden bazılarının bu gece burada bulunmamaları belki Allahm bir inayetidir. Telefonun bozuk olması da öyle. Şu halde, vakit henüz pek geç değilken, bu rezaletin büsbütün üstüne oturmak mümkün değilse bile meseleyi daha mülayim bir şekle sokmak mümkün olmaz mı?

Dava budur. Fakat kimse bunu açıkça söyleyemiyor. ¦Herkes birbirinden imdat bekliyor.

Onlardan ayrılarak ağır ağır soyguncuların köşesine doğru yürüyorum. Uyuyorlar. Bir tanesinin açık avucun-dan yere bir şey düşmüştür. Eğilip bakıyorum: Soygunculardan birinin akşamki keçi kebabı

ziyafetinde özene bezene temizlediği aşıkkemiği... Demek ki, onunla oynarken uyuyakalmış. Bana odundan oyulmuş bir çamçakla su getirmiş ve Bozova'daki isimsiz küçük kızı hatırlatmış olan çocuğu da bir kere daha görmek isterdim; fakat se-

petin içinde uyuyan köpek encikleri gibi o kadar birbirlerine karışmışlar ki, bulup çıkarmağa imkân yok.

Duvarın dibinde, hepsinin arkasında Müslim'i görüyorum. Yalnız o, ayaktadır, uyumamıştır.

Arkasını duvara dayayıp durduğu yerden bana bakıyor. jjjll O fıkaranm hepsinden fazla sıkıntı çektiğine şüphe

i i, yoktur. Kimbilir belki de hapse sokmak için yaşını bile j; büyütürler. Onu yolda kaçırmadığıma üzülür gibi oluyorum. Doğrusu aranırsa böyle bir şey bir aralık aklımdan :| geçmemiş de değildir. Bunu ona gizlice söyleseydim ne

derdi acaba? Bu işleri iyi bildiği için kendisini vurmak, yahut vurdurmak istememden korkar mıydı?

Bunu hiç zannetmem. Beni anlamıştı. Orada birbirini anlamış olan yalnız biz ikimizdik. Fakat arkadaşlarını bırakıp kaçacağı şüpheliydi. Ayrılacağım zaman gülümseyerek bir baş işareti yapıyorum ona. Bunun bir son Allahaısmarla-i dik olduğunu anlıyor ve dikkatle bakıyor.

Nerede görürüz

birbirimizi artık?

ij Ellerim ceplerimde, sallana sallana dışarı çıkıyorum.

i! Birden sonra gelen bir kamyon biraz evvel kornasını çalarak hareket etti. Bizimki de hazırlanıyor.

Köylü yolcular, tek tük, arabamın içinde yerlerini ; almışlardır. Murat Bey'in, kamyonu yıkamakta olan şo-

ıj förle konuştuğunu görüyorum. Başını sallayarak bana:

«Ne gece, ne gece?» diyor, sonra yavaş yavaş yürümeğe i, başlıyor ve akşamüstü gittiğim yıkık taş köprünün başına

1 varıyoruz. Dağla karşı karşıyayız. Eteklerini kaim bir sis bürümüştür. Fakat tepeler açıktır. Bunların en yükseğini çevreleyen surun ışıklan sönmüştür.

Arkasındaki en eski zaman şehri artık uyumuş olacaktır. Dağın tam

üstünde olan ayın aydınlığı ile sabahın aydınlığı bu tepeye duru bir sedef beyazlığı vermektedir.

Murat Bey, bunu göstererek:

— Ne tuhaf, diyor, dünyamızın yanından geçen başka bir dünya gibi... Öyle değil mi Ömer?

— Öyle Murat Bey, diyorum, pek garip bir tesadüf... Ben de vaktiyle Muallim Mektebinde bir resimli kitapta gördüğüm büyük bir ay resmini hatırlıyorum. Dağların ve uçurumlarının şekil ve rengiyle tıpkı

buna benziyordu. Altında Amerikalıların aya bir füze göndermeğe hazırlandıklarını yazıyordu. Olacak şey mi? Fakat ya olursa? Oraya ayak basmak, geceleri tepemizde iğne uçları gibi ışıklarım seyrettiğimiz hadsiz, hesapsız gök illerinden birinin meçhulü içinde dolaşmak!... Acaba orada da bize benzeyen canlı -mahlûklar var mıdır? Nasıldırlar? Onlar da bizim gibi ıstırap çekiyorlar mı? Bu hayalden uzun zaman kendimi kurtaramamışımdır.

Murat Bey, yine o arasıra tutulduğu nöbetlerinden biri içindedir. Gözlerini kapayıp başını ağır ağır iki yana sallayarak:

— Füze içinde aya gitmek, diyor, fakat burnumuzun dibindeki bu zavallı dağı ondan daha iyi tanıyor muyuz? Hayır Ömer. Bütün gece onun için konuşulan horozca lâkırdıları işittik. Yıldızlardan arasıra gök taşları dökülüyor ya dünyamıza. Bu dağ üzerine bildiklerimiz de o döküntüler üzerine bildiklerimizden farklı değil... Bozova mahkemesine dökülenler gibi... Bu gece dökülen çocuklar gibi...

Göğsümde birdenbire bir şey çarpıyor. Fakat cevap vermiyorum. Konuşmadan geriye dönüyoruz.

Divan, dağılmak üzeredir. Artık başka şeyler konuşularak son çaylar içilmektedir.

Murat Bey, Ferhat'ı uyandırmağa gidiyor, ben, masa-

daki boş bir iskemleye oturuyor ve sakin bir sesle soruyorum:

— Bir karara vardınız mı? Ne yapacaksınız bu çocukları?

Geceki sefer dönüşünden sonra her şeye yabcjıcı durduğum halde şimdi konuşmağa başlamış

olmam dikkati çekiyor.

Gayet sade bir şey teklif eder gibi:

— Teslim edin çocukları bana, olsun bitsin, diyorum. Bunu rastgele bir lâkırdı, mânâsız bir şaka sanıyorlar... Devam ediyorum:

— Devletin bu Yukarı Sazan'a hoca bulamadığından şikâyet ediliyor. Maarif Müdürü Bey aramızda... Beni göndermeğe imkân bulursa giderim... Askerliğim bitmiştir. O kadar uzun sürmüş bir askerlik ki, asıl mesleğimin hocalık olduğunu şimdi hatırlıyorum.

Bunları söylerken iç cebimdeki meşin cüzdandan çıkardığım, ortasından ikiye bölünmüş yıprak bir sarı kâğıdı Maarif Müdürüne uzatıyorum:

— Muallim Mektebini bitirdim. Aydın taraflarında bir köyde vazifeye de başladım. Fakat tam o sırada muharebe başlayınca...

Mebus, yine anlaşılmaz bir şeyler söylüyor ve Belediye Reisi tercüme ediyor:

— «Lâtife ediyorlar; orası kendisinin barınacağı bir yer değildir!» buyuruyorlar...

İskemlesinde uyuyan Ferhat'ı ağaçtan dut silker gibi iki eliyle sallayıp silkelemekte olan Murat Bey, birdenbire büyük bir heyecana düşüyor:

— Ömer lâtife etmesini bilmez, diye bağırıyor ve yanıma geliyor.

Evet, Murat Bey benim böyle soğuk bir şaka yapma-

yacağımı bilir. Fakat yine de inanmağa cesaret edemeyerek elleriyle omuzlarımı, sırtımı yokluyor.

Devam ediyorum:

— Oraya vaktiyle bir de mektep yapmışlardı galiba... Öyle kulağımda kaldı... Yoksa da çocukları

barındırmak için bir şeyler derip çatarız... Yukarı Sazan çocukları bu karşımızdaki köşede yatan çocuklardan daha fazla rahata alışmış olmayacaklardır. Fazla konfor temin edemezsek kusurumuza bakmazlar... Yani bu ricam mümkün , olursa ben, hepsini toparlar götürürüm.

Maarif Müdürü de herkes gibi şaşalamıştır. Murat Bey, onun yerine konuşarak:

— Sen istedikten sonra niçin mümkün olmasın Ömer? Öyle değil mi Müdür Bey? demesi üzerine, o da:

— Elbette, ona ne şüphe, Vali Bey de memnun olur, diye tasdik ediyor.

Yalnız bir mesele vardır. Ben, buradaki çocukları önüme katıp götürmekten bahsediyorum. Fakat Yukarı Sazan'da hiç birinin kimsesi yoktur. Köy, onları sürüp çıkarmıştır.

Ben, buna gayet sade bir cevap veriyorum:

— Düşünmeyin bunu... Ben, onları boynuma alırım. Köylük yerlerde on, oniki çocuklu babalar çok görülür... Az çok bir aylığım olacak tabiî... Geçindirir giderim onları... Her zaman bu geceki gibi

keçi kebabı yiyecek değiller ya... Ot, kök, ne bulursak yeriz... Vilâyetten bir para, bir yardım da olur...

Murat Bey, bir çocuk coşkunluğu ile: —¦ Seni yalnız bırakmayız Ömer... Ne lâzım gelirse yaparız...

diye bağırıyor.

Sıhhat Müdürü ile Maarif Müdürü ve hatta Ferhat:

— Elbette... Elimizden ne gelirse, diye onu destekliyorlar.

Yavaş yavaş inanmağa başlayan mebus ile Belediye Reisi, herkesten ziyade sevinç içindedirler.

Mebus, Bozova'ya gider gitmez Valiyi görmeyi, Ankara'ya gidince de Kızılay ile Çocuk Esirgeme Kurumlarını ayağa kaldırmayı üzerine alıyor; Belediye Reisi de kendi kazasından iane toplayacağına, para bulamazsa bile yiyecek ve çul çaput, ufak tefek giyecek eşyası göndereceğine yemin ediyor.

Bu iş olursa rezalet örtbas edilmiş demektir. Geçirdikleri sıkıntıdan sonra adamcağızlar utanmasalar birbirlerinin boynuna sarılıp öpüşeceklerdir.

Yalnız Aşağı Sazanlılarda bir tuhaflık, işin bu gekli almasına sevinmek mi, yoksa yerinmek mi lâzım geleceğini kestiremiyorlar gibi bir hal vardır. Şimdilik şaşkın şaşkın birbirlerine bakarak iki arada sallanıyorlar.

Bu hali ilk açığa vuran Osman oluyor. Birkaç saatlik arkadaşlığımızda Osman, beni nedense benimsemiştir. Bir yandan benim Bozova'da yerleşmek isteyişime sevinirken bir yandan da masum bir şaka yapıyor:

— Oldu mu ya kumandanım... Bizi bırakıp karşı tarafa mı geçiveriyorsun? diyor.

Buna benden evvel başkaları cevap veriyorlar:

— O ne demek Osman? Yukarı Sazan düşman memleketi mi?

O, kendini toparlayarak:

— Yoo... Hâşâ... Onu demiyorum... İnsanız, Müslü-manız. Onların çoluk çocuklarına da bir parça iyilik yapılırsa memnun oluruz elbette... Olmazsak ayıp...

Sonra, acı acı gülerek boynunu büküyor:

— Orası öyle ama onların da az buçuk bitleri kanlandı mı başımıza ne geleceğini hep bilirsiniz.

Misali meydanda. Sekiz on yumurcak koca köyü birbirine kattı bu gece...

Murat Bey, sert ve heyecanlı bir sesle:

— Bozmayalım imanımızı Osman... Hayırlı bir iş yapmak üzereyiz bu gece, diyor.

Aşağı Sazanlılarm hepsi, Osman gibi boyunlarını büküyorlar.

¦— Yoo... Bir şey dediğimiz yok... Hayırlı olsun inşallah.

Onlar, yalnız bir şeye razı olmamaktadırlar. Küçük çocuklara haydi ses çıkarılmasın, bir dereceye kadar şefaat edilsin... Ama elebaşlarma, çalınmış silahlarla âdeta bir çete kuran, güpegündüz yol kesen, elinde tüfekle bir alay insanı, üstelik de bir mebus ile bir belediye reisini tehdit etmiş olan Müslim'i cezasız bırakmak olur mu?

İşler yeniden karışacak gibidir. Mebusla Belediye Reisi bir şey söylemek için telâşla ayağa kalkıyorlar. Fakat Murat Bey, onlardan evvel davranarak bağırmağa başlıyor:

— Yahu, bunun bir çocuk şakası olduğuna birden karar vermedik mi? Siz de, biz de hep birden korkup rezil olduğumuzu kabul etmeseydik mektep filân istemeye kalkar mıydık? Bir insanlık hareketi yapmak istiyoruz; tam yapalım bari.

Ben, işi kısa kesmek için Murat Bey'i bir el hareketiyle durduruyorum; pazarlığa yanaşamayacağımı anlatan bir ses ve tavırla:

ı— Ben, çocukları toptan satın alıyorum, diyorum, şartım bu... Razı olursanız ne âlâ... Olmazsanız yolumdan kalmayayım.

Razı olmayıp da ne yapacaklar? îş artık bu meselenin devlet usullerine uygun bir şekilde tatlıya bağlanma-

sma kalıyor. Böyle olunca aramızda, mebusundan çarıklı köylüye kadar, alayla diplomat vardır.

Yapılacak şey kolayca derilip çatılıyor. Çocuklar Meşeli'den dönen boş bir kamyona doldurularak Bozova'ya gönderileceklerdir.

Biraz sonra da biz soyguna uğrayan kaptıkaçtı ile Aşağı Sazan'dan ayrılacağız.

Aşağı Sazanlılar bizi köyün sonuna kadar uğurluyor-lar... Osman, benim yanımda yürümektedir; akşamki arkadaşlığımızdan sonra böyle de olması lâzımdır. Bu esnada çok garip bir şey dikkatime çarpıyor: Osman, beni seviyor; bu, muhakkak. Fakat bana yabancılaşmıştır, küsmüştür. Bunun sebebi karşı tarafa, düşman tarafına geçmiş olmamdır. Etrafıma bakınca bu küskünlüğü bütün Aşağı

Sazanlılarda farkediyorum. Fakat hiç biri bir şey söylememektedir. Yüreğim burkuluyor. Muallim kız da uğurlayanlar arasındadır. Halinden bana bir şey söylemek istediğini anlıyorum.

Nihayet, yalnız kaldığım bir zamanı avlayarak yanıma yaklaşıyor: «Sizden bir şey rica edeceğim.»

diyor. «İzin verirseniz o ayağı yaralı çocuğa bir ceket göndereceğim. Birkaç parça giyecek eşyası...

Yukarı Sazan'a arada sırada bir katırcı gider... Paketi size gönderirim... Bir başka ricam: siz de bana onun bir resmini yapıp gönderin... Güzel bir hatıra olur benim için... İsmimi tekrar hatırlatayım: Esma Günyeli...»

Hafifçe gülümsemekten kendimi alamayarak:

— Olur, diyorum, meslektaş değil miyiz artık...

Şehirde ilkönce mebus ile Belediye Reisi Valinin yanına giderek uzun uzun konuşuyorlar. Sonra, Murat Bey ve Maarif Müdürü ile beraber ben çağırılıyorum.

Vali, neticeden memnun görünmektedir:

— Yalnız birkaç gün bir yere kapatarak bir parça gözdağı verelim bu yumurcaklara... Hükümetin ne olduğunu hissettirelim, diyor.

Murat Bey:

¦— Çocuklar onu bizden iyi bilirler ama yine de münasip olur efendim, diyor.

Murat Bey'in bu şekilde afacanlıklarına alışılmış olduğu için gülüyorlar.

Çocuklar birkaç gün boş bir askerî depoya kapatılıyorlar, hükümet korkusunu hissettirmek için belki biraz da dövülüyorlar. Fakat bunun o kadar ehemmiyeti yoktur. Ehemmiyetli olan biraz yiyecek bulmaları ve eğlenmek için kendi aralarında bu dayakların daha fazlasına devam etmeleridir.

Bu müddet içinde ben de hazırlıklarımı yapıyorum. Bozova'da Yukarı Sazan için hemen hiç bir şey bilinmemektedir. Yalnız, emekli bir maarif kâtibi bir tarihte Yu--karı Sazan'da yine bir temizleme hareketi yapıldığını ve Bozova'ya getirilerek asılmış olan Leylekoğlu adlı bir şakinin kulesinde mektebe benzeyen bir şey açılmış olduğunu hatırlamaktadır. Fakat bugün bu mektepten ne kalmış

olduğunu ki-se bilmiyor.

Murat`Bey, nefret)n$e. yere tükürerekz

J— Vay gidi de6l%t vay, diyor, sonra sırtımı yemruklayarakz J—` Füzeye binip aia gidemedyğine àrtık gam yeme Ömer. Giteseşin yer onun kadar meçhul bir0ay ilidir, +ıckanıyorum seni... diyor.

Mur!t B%y, dinamo gybi adamdır. Kenti i§i.deki sarsıntı|arı etrafın! ta0sirayet ettiriyr> Yukarı a:a>,0şehirde birkaç gün için gĕnün m%selesi ha|ine geliyor. Etbaftan öteberi byrqz0yardımlar o,uyob, bunu yapmqyan|ardan da 9l%r)si için vaitler0alıyo-

ıіe

A

DAVASİ

ruz.0Benim de rira: "irikmiş param vqrdır. Çocuk|arın üstü, başı şöylece düzeltiliyor, mektep için epeyce öteberi satın alınıyorn

Ben, Bozova'da yerleşmeğe karar verdiğim za-a.

urat Bey, d!ima bir arada olaca+mışız gibi sevinmiştir. Fak!t hareket günü yaklaştıkça bu sevincin yerini bir hüzün almağa başlgyor. Akşamları evde yalnız kaldığımız zaman bu hüzünü kahkahalarla örtmeğe çalışarak:

— Uğercuj dağ bir aralık bana şuracıkta, ictasyonun az`öteciğinde gibi görünmüştü, hani âdeta gecelebi birbirimize sesleneceğiz gibi geliyordu bana. Fakat hareket g4ؚn4ؚ)aklaştıkça o, yine uzaklaşmağa "ağladı... Âdeta yerle alâkacını kesmeğe, havaların içinde ebioilmez bir ay yly olmağa...

diye sæyleniyor.

Bunu o0kadar çok tekrar etmiştir ki, nihayet bir gece bir yarım şaka şeklinde:

-— Beni de oraya çekmiş olan, ac!b! bu değil midir? diyorum.

Bu0söz, /nun gözlerini yaşartıyor:

—¦ Benziyoruz birbirimize Ömer, diyor, ama ben, artık macerala2 için çok yaşlandım. Ah, ne kıs+anıyorum seni!...

Geceleri ben) 5y5mağa bırakmqmaktadır. Gün ada-r-c!ya kadar sovanın minderlebi üctünde Yukaru Sazan'ı konuşuyoruj.

Murat Bey'in normal bir qdam olmadığı muhakkaktır. Kazandığı deli şöhretinden ziyade geçirmiş

olduğu hayat, bunu açıkça göstermektedir. Çoluk çocuğundan airılarak bu re~ksiz ve mânâsız0v)lâyet köşesinde yaşaması da bir0mqceradan başkŕbir şey midir? Onu da zi-hinciğimdel Yukarı Sazan gibi anlayaayacağımız birtakgm şeylerle donatmışımdır.